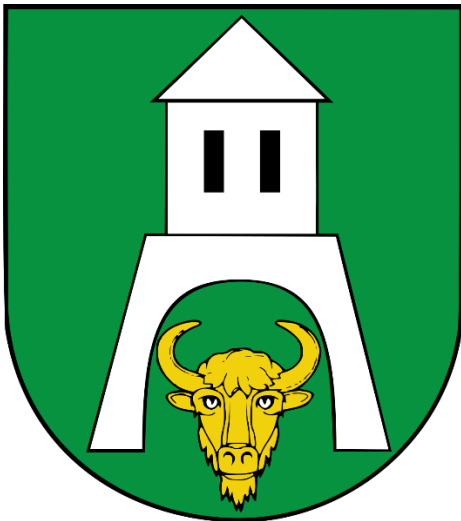

GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY BIAŁOWIEŻA NA LATA 2024 - 2030

Białowieża, 2025

Opracowanie:

Tomas Consulting Sp. z o. o.

ul. Szałwiowa 1

15-665 Białystok

Telefon: 85 652 55 10

E-mail: sekretariat@tomasconsulting.com

Spis treści

1.	Wprowadzenie	5
2.	Metodologia wyznaczenia obszaru rewitalizacji.....	6
3.	Synteza diagnozy obszaru rewitalizacji	10
4.	Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji	16
4.1.	Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji w sferze społecznej.....	18
4.2.	Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji w sferze gospodarczej.....	31
4.3.	Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji w sferze środowiskowej.....	33
4.4.	Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji w sferze przestrzenno-funkcjonalnej.....	37
4.5.	Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji w sferze technicznej	40
4.6.	Potencjał obszaru rewitalizacji	44
5.	Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji	48
6.	Cele oraz kierunki rewitalizacji	49
7.	Przedsięwzięcia rewitalizacyjne.....	51
6.1.	Przedsięwzięcia podstawowe.....	52
6.2.	Przedsięwzięcia uzupełniające	76
7.	Mechanizmy integrowania działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	78
8.	Szacunkowe ramy finansowania Gminnego Programu Rewitalizacji wraz ze źródłami finansowania	89
9.	Opis struktury zarządzania.....	93
10.	Opis sposobu zapewnienia udziału interesariuszy	94
11.	System monitorowania i oceny gminnego programu rewitalizacji.....	98
11.1	Monitorowanie GPR	98
11.2	Ocena postępu realizacji GPR.....	99
12.	Określenie niezbędnych zmian w uchwałach	104
13.	Określenie niezbędnych zmian w uchwale, o której mowa w art. 7 ust. 3.....	104
14.	Wskazanie, czy na obszarze rewitalizacji ma zostać ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 ustawy o rewitalizacji, wraz ze wskazaniem okresu jej obowiązywania	104
15.	Sposób realizacji gminnego programu rewitalizacji planowania i zagospodarowania przestrzennego	104
15.1.	Zakres niezbędnych zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	104

15.2.	Wskazanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego koniecznych uchwalenia albo zmiany	105
16.	Spis tabel, map, rysunków.....	106
16.1.	Spis tabel	106
16.2.	Spis map	106
16.3	Spis rysunków.....	106
Załącznik graficzny nr 1 przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji		107

1. Wprowadzenie

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Białowieża na lata 2024-2030 (GPR) jest dokumentem operacyjnym umożliwiającym prowadzenie kompleksowych działań rewitalizacyjnych na terenie gminy. Został opracowany zgodnie z Ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku (Dz.U. z 2015 r. poz. 1777 z późn. zm.), stanowiąc narzędzie do planowania i realizacji zintegrowanych działań na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców, przestrzeni publicznych oraz rozwoju lokalnej gospodarki.

Zgodnie z zapisami ustawy, rewitalizacja to proces wyprowadzania obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego poprzez skoordynowane działania społeczne, gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne i środowiskowe, prowadzone w sposób kompleksowy i skoncentrowany terytorialnie. GPR stanowi kluczowy dokument dla skutecznego koordynowania tego procesu, określając cele, kierunki interwencji oraz listę przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Prace nad opracowaniem GPR zostały poprzedzone podjęciem uchwały nr IV/21/24 Rady Gminy Białowieża z dnia 24 września 2024 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz uchwały nr V/30/24 Rady Gminy Białowieża z dnia 17 października 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji.

Zgodnie z ustawą, gmina, przystępując do opracowania GPR, zobowiązana była do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Obszar zdegradowany to taki, na którym występuje koncentracja negatywnych zjawisk społecznych, w tym ubóstwa, bezrobocia, niskiego poziomu edukacji czy słabego uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym i kulturalnym. Dodatkowo, musi on być dotknięty przynajmniej jednym z problemów: gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym lub technicznym. Na terenie Gminy Białowieża, po przeprowadzeniu analiz i badań diagnostycznych, jako obszar zdegradowany wyznaczono Białowieżę Południe, na którym występuje szczególna kumulacja negatywnych zjawisk wymagających interwencji rewitalizacyjnej.

Celem GPR jest koordynacja działań naprawczych i stworzenie warunków do trwałej poprawy sytuacji mieszkańców oraz przestrzeni publicznych. Dokument określa zarówno przedsięwzięcia infrastrukturalne, jak i działania społeczne, które razem tworzą kompleksowy program rewitalizacji, dostosowany do specyficznych potrzeb i potencjałów Gminy Białowieża.

2. Metodologia wyznaczenia obszaru rewitalizacji

Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Białowieża opierało się na kompleksowej metodologii uwzględniającej zarówno analizę danych ilościowych, jak i jakościowych, z zastosowaniem narzędzi umożliwiających identyfikację zjawisk kryzysowych oraz potencjałów rozwojowych obszaru rewitalizacji. Proces ten obejmował kilka kluczowych etapów, które pozwoliły na wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz określenie obszaru rewitalizacji zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, w szczególności ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji.

Prace nad GPR przebiegały w trzech kluczowych etapach:

1. Etap opracowania szczegółowej diagnozy – obejmujący identyfikację zjawisk kryzysowych w sferach społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. W tym celu przeprowadzono analizę wskaźnikową opartą na danych statystycznych oraz badaniach społecznych.
2. Etap planistyczny – związany z określeniem wizji rozwoju obszaru rewitalizacji, celów strategicznych oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych, mających na celu eliminację lub ograniczenie zidentyfikowanych problemów.
3. Etap określenia zasad wdrażania programu – obejmujący planowanie finansowania działań rewitalizacyjnych, systemu zarządzania oraz ewaluacji efektów wdrażania programu.

Te etapy prac nad GPR częściowo nakładały się na siebie czasowo, a wprowadzenie zmian na jednym etapie często wymagało korekty w innych obszarach dokumentu. Dzięki temu zapewniono spójność i elastyczność procesu opracowania programu.

Do wyznaczenia obszaru rewitalizacji zastosowano metodę analizy wskaźnikowej, która pozwoliła na obiektywne zidentyfikowanie zjawisk kryzysowych. Podczas analizy wykorzystano dane statystyczne, badania społeczne oraz dane pozyskane z lokalnych instytucji. Kluczowe źródła danych obejmowały:

- Dane statystyczne z zasobów Urzędu Gminy Białowieża, jednostek podległych oraz instytucji publicznych, w tym Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Komendy Powiatowej Policji oraz Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG).
- Dane ilościowe i jakościowe zebrane podczas badań społecznych, obejmujących badania ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców. Badania te pozwoliły na identyfikację problemów społecznych, potrzeb mieszkańców oraz ich oceny dotyczącej jakości życia na obszarze rewitalizacji.
- Wyniki konsultacji społecznych przeprowadzonych z mieszkańcami, przedstawicielami lokalnych instytucji, przedsiębiorcami oraz organizacjami pozarządowymi. Konsultacje społeczne odegrały kluczową rolę w procesie wyznaczania obszaru rewitalizacji, umożliwiając zebranie opinii, uwag oraz propozycji dotyczących kluczowych problemów i oczekiwań społeczności lokalnej. Dzięki otwartym spotkaniom, ankietom oraz możliwości składania uwag w formie papierowej i elektronicznej, mieszkańcy oraz interesariusze mieli szansę aktywnie uczestniczyć w procesie planowania działań rewitalizacyjnych. Opinie zgromadzone

podczas konsultacji umożliwiły dokładniejsze zdiagnozowanie problemów oraz zidentyfikowanie potencjalnych kierunków rozwoju obszaru rewitalizacji.

Delimitacja obszaru rewitalizacji została przeprowadzona z zastosowaniem analizy wskaźnikowej, której celem było zidentyfikowanie obszarów najbardziej dotkniętych zjawiskami kryzysowymi. W analizie uwzględniono pięć podstawowych sfer: społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną oraz techniczną. Dla każdej z tych sfer przyjęto konkretne wskaźniki ilościowe, które pozwoliły na obiektywną ocenę natężenia problemów na poszczególnych obszarach gminy.

- Sfera społeczna – obejmowała analizę wskaźników dotyczących struktury demograficznej (udział osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców), dynamiki liczby ludności (spadek/wzrost liczby mieszkańców), poziomu ubóstwa i bezrobocia (liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa i bezrobocia na 100 mieszkańców), poziomu przestępczości (liczba przestępstw na 100 mieszkańców), poziomu uczestnictwa w życiu publicznym (liczba czytelników na 100 mieszkańców, liczba wydarzeń kulturalnych na 100 mieszkańców) oraz jakości edukacji (średnia zdawalność egzaminów ósmoklasisty).
- Sfera gospodarcza – oceniała poziom przedsiębiorczości mieszkańców, wykorzystując wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze CEIDG w przeliczeniu na 100 mieszkańców. W analizie uwzględniono także dostępność lokalnych usług oraz poziom aktywności gospodarczej, istotny z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.
- Sfera środowiskowa – koncentrowała się na ocenie wpływu działalności mieszkańców i przedsiębiorstw na środowisko naturalne. W analizie uwzględniono wskaźniki takie jak emisja CO₂ w przeliczeniu na 100 mieszkańców, ilość azbestu na jednostkę analityczną (Mg na 100 mieszkańców), liczba budynków mieszkalnych opalanych paliwem stałym oraz ilość instalacji odnawialnych źródeł energii (OZE) w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Zidentyfikowanie obszarów o wysokiej emisji CO₂ czy dużej liczbie budynków opalanych paliwem stałym umożliwiło wskazanie miejsc wymagających działań na rzecz poprawy jakości powietrza i ochrony środowiska.
- Sfera przestrzenno-funkcjonalna – uwzględniała dostępność przestrzeni publicznych i infrastruktury wspierającej życie społeczno-gospodarcze mieszkańców. Oceniano liczbę przystanków komunikacji publicznej oraz liczbę obiektów sportowo-rekreacyjnych (boiska, place zabaw, siłownie zewnętrzne itp.) w przeliczeniu na 100 mieszkańców, co pozwoliło określić poziom dostępności usług publicznych i warunki do aktywnego spędzania czasu wolnego.
- Sfera techniczna – obejmowała ocenę stanu technicznego infrastruktury publicznej oraz dziedzictwa kulturowego. Pod uwagę wzięto liczbę budynków użyteczności publicznej wymagających modernizacji oraz liczbę obiektów zabytkowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Analiza tej sfery pozwoliła na identyfikację obiektów o znaczeniu lokalnym i historycznym, które wymagają ochrony lub modernizacji w celu zapewnienia ich trwałości i poprawy estetyki przestrzeni publicznej.

Analizę przeprowadzono z wykorzystaniem podziału administracyjnego gminy na wsie, a dla miejscowości Białowieża zastosowano dodatkowy podział na jednostki analityczne: Białowieża

Północ, Białowieża Centrum oraz Białowieża Południe. Zastosowano przy tym kryteria ustawowe określające, że wyznaczony obszar rewitalizacji nie może przekraczać 20% powierzchni gminy ani obejmować więcej niż 30% jej mieszkańców.

W procesie wyznaczania obszaru rewitalizacji duże znaczenie miały konsultacje społeczne oraz zaangażowanie mieszkańców i interesariuszy. Przeprowadzone badania ankietowe pozwoliły na zebranie opinii mieszkańców na temat zidentyfikowanych problemów oraz oczekiwań dotyczących kierunków działań rewitalizacyjnych.

Konsultacje z mieszkańcami dotyczące zdiagnozowania kluczowych problemów koniecznych do rozwiązania w procesie rewitalizacji, a także zaplanowania działań mających na celu wyprowadzenie wyznaczonego obszaru ze stanu kryzysowego były prowadzone w okresie od 01.02.2024 r. do 01.03.2024 r. W badaniu udział wzięło 40 respondentów, w tym 19 osób zamieszkujących obszar Białowieża Południe.

Wśród uczestników ankiety przeważały kobiety, które stanowiły 52,63% ogółu respondentów, podczas gdy mężczyźni stanowili 31,58%. W przypadku 15,79% osób płeć nie została określona. Analiza wieku respondentów wykazała, że najliczniejszą grupę stanowili mieszkańcy w wieku od 25 do 44 lat, którzy stanowili 42,11% wszystkich uczestników. Kolejną znaczącą grupę stanowili respondenci w wieku od 45 do 64 lat, stanowiący 36,84%. Osoby w wieku od 18 do 24 lat stanowiły jedynie 5,26%, natomiast wśród ankietowanych nie znalazły się osoby poniżej 18. roku życia ani powyżej 65. roku życia. Blisko 16% respondentów odmówiło podania wieku.

Pod względem poziomu wykształcenia największy odsetek respondentów posiadał wykształcenie wyższe (42,11%) oraz średnie (36,84%). Wykształcenie podstawowe oraz zasadnicze zawodowe posiadało po 5,26% uczestników badania, natomiast nikt z ankietowanych nie zadeklarował braku wykształcenia ani wykształcenia gimnazjalnego. Ponad 10% ankietowanych nie wybrało żadnej odpowiedzi w zakresie wykształcenia.

W zakresie aktywności zawodowej dominującą grupę stanowili pracujący zawodowo, którzy stanowili aż 84,21% wszystkich uczestników badania. Osoby bezrobotne lub nieaktywne zawodowo stanowiły 5,26% respondentów, natomiast wśród ankietowanych nie było uczniów, studentów ani emerytów czy rencistów. Ponad 10% ankietowanych nie wybrało żadnej odpowiedzi.

Konsultacje projektu uchwały Rady gminy Białowieża w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Białowieża zostały przeprowadzone w terminie od 19.06.2024 r. do 19.07.2024 r.

W trakcie konsultacji społecznych zorganizowano spotkanie z mieszkańcami oraz przedstawicielami lokalnych instytucji i organizacji pozarządowych, co umożliwiło szczegółową identyfikację priorytetowych potrzeb społecznych oraz określenie potencjalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Konsultacje społeczne dotyczące naboru pomysłów na przedsięwzięcia rewitalizacyjne do objęcia zapisami Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Białowieża na lata 2024-2030 były prowadzone w okresie od 12 listopada do 12 grudnia 2024 r., z uzupełnieniami złożonych formularzy do końca grudnia 2024 r.

Przeprowadzone będą także konsultacje społeczne projektu GPR. Konsultacje będą się odbywać w okresie marzec - kwiecień 2025 r.

Opinie mieszkańców zostały uwzględnione podczas formułowania celów Gminnego Programu Rewitalizacji oraz planowania konkretnych działań rewitalizacyjnych, które odpowiadają rzeczywistym potrzebom społeczności lokalnej. Dzięki przeprowadzonym konsultacjom możliwa była pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji, pozwalająca na bardziej precyzyjne określenie zjawisk kryzysowych, jak również potencjałów możliwych do wykorzystania w procesie rewitalizacji.

Metodologia wyznaczenia obszaru rewitalizacji w Gminie Białowieża opierała się na kompleksowej analizie danych ilościowych i jakościowych oraz szerokim udziale mieszkańców i interesariuszy w procesie konsultacji społecznych. Pozwoliło to na precyzyjne określenie obszaru rewitalizacji – Białowieży Południe – jako terenu wymagającego szczególnych działań naprawczych i rozwojowych. Przyjęte podejście umożliwia wdrożenie efektywnych działań rewitalizacyjnych, uwzględniających zarówno zidentyfikowane problemy, jak i lokalne potencjały, a także sprzyja wzmocnieniu zaangażowania społeczności lokalnej w proces odnowy tego obszaru.

3. Synteza diagnozy obszaru rewitalizacji

Diagnoza obszaru zdegradowanego i rewitalizowanego gminy stanowi załącznik do uchwały nr IV/21/24 Rady Gminy Białowieża z dnia 24 września 2024 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Poniżej przedstawiono podsumowanie tego dokumentu.

Diagnoza została przeprowadzona z wykorzystaniem zróżnicowanych metod i narzędzi badawczych. Podstawę stanowiła szczegółowa analiza wskaźnikowa, wykorzystująca dane ilościowe pozyskane z różnych źródeł, w tym z Urzędu Gminy, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Komendy Powiatowej Policji oraz innych instytucji. Równolegle przeprowadzono badania ankietowe wśród mieszkańców i przedstawicieli lokalnych instytucji, co pozwoliło na poznanie ich perspektywy i potrzeb.

Dla zapewnienia precyzji analiz, obszar gminy podzielono na jednostki referencyjne, uwzględniające strukturę przestrzenną i funkcjonalną miejscowości. Zastosowano podział na następujące jednostki analityczne:

Wieś Białowieża:

- Białowieża – Centrum (obejmuje ulice: Park Pałacowy, Parkowa, Rzeczna, Sarnia, Sportowa, Stoczek),
- Białowieża - Północ (obejmuje ulice: Browaska, Brzozowa, Centura, Jesionowa, Kamienne Bagno, Leśna, Łąkowa, Meleszkowska, Park Dyrekcyjny, Podleśna, Puszczańska, Simony Kossak, Tropinka, Wojciechówka, Zaułek Bartników, Zaułek Osoczników, Zaułek Rudników, Żubrowa),
- Białowieża - Południe (obejmuje ulice: Cegielniana, Dębowa, Gen. Bryg. M. Polecha, Graniczna, Grudkowska, Kolejowa, Krzyże, Łowiecka, Mostowa, Nowa, Ogrodowa, Paczoskiego, Pałacowa, Podolany I, Podolany II, Polna, Południowa, Rysia, Stacja Towarowa, Wilcza, Zastawa, Żurawia).

Pozostałe wsie:

- Budy
- Czerlonka
- Grudki
- Podcerkwy
- Pogorzelce
- Teremiski
- Zwierzyniec

Mapa 1 Podział gminy na jednostki analityczne

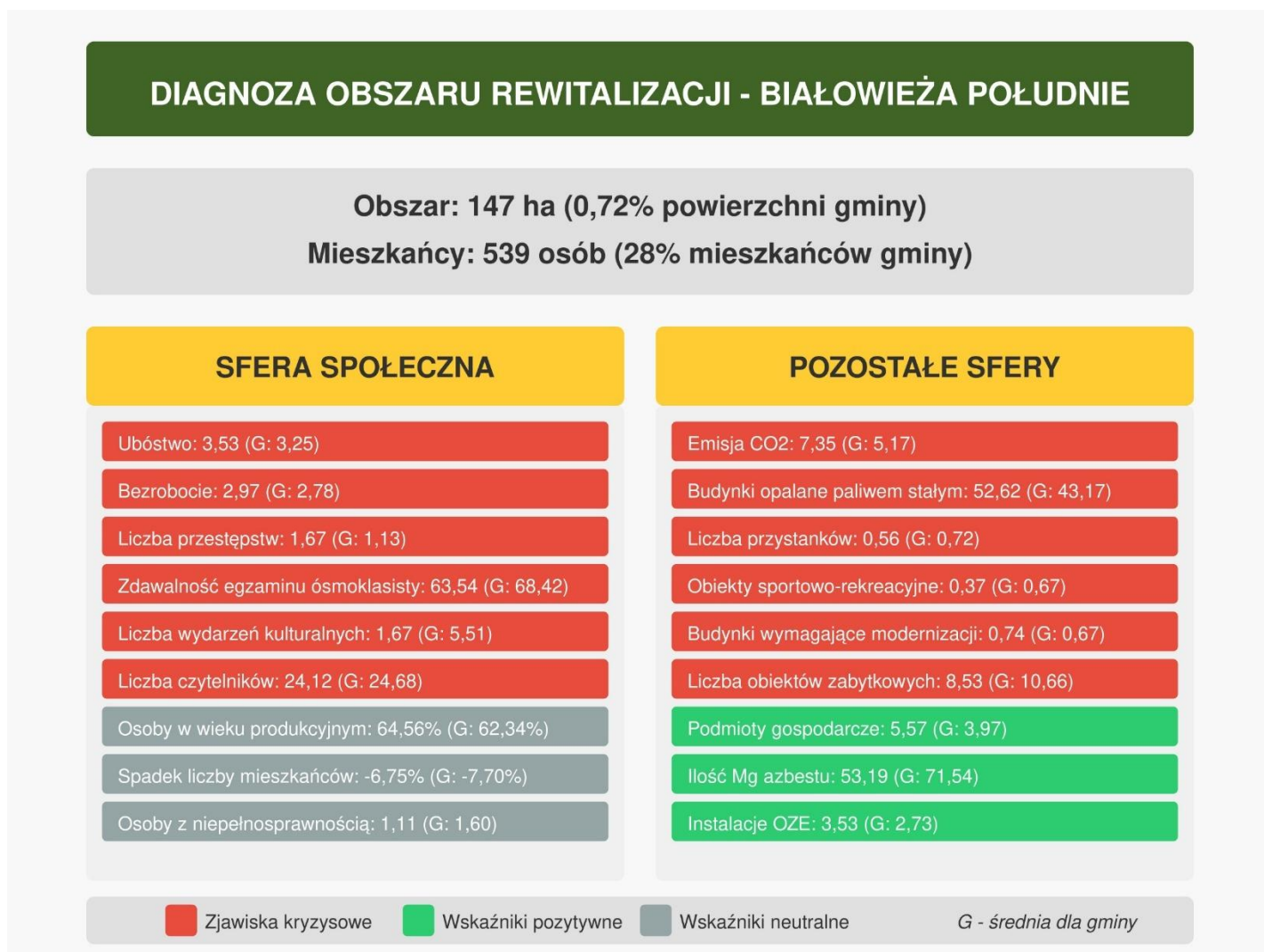

Źródło: Opracowanie własne

Przeprowadzona diagnoza obszaru zdegradowanego w Gminie Białowieża została oparta o analizę wskaźnikową w pięciu kluczowych sferach (społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej).

Obszar Białowieża Południe obejmuje teren o powierzchni 147 ha (stanowiący 0,72% powierzchni gminy), zamieszkały przez 539 osób (28% mieszkańców gminy wg. danych za 2022 r.). Obszar ten został wybrany z szerszego obszaru zdegradowanego, który obejmował także miejscowości Budy i Czerłonka. Wybór Białowieży Południe podyktowany był jego strategicznym znaczeniem dla całej gminy oraz koncentracją problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych i środowiskowych.

Rysunek 1 Infografika - Synteza diagnozy obszaru rewitalizacji

Analiza problemów społecznych

Analiza wykazuje wyraźne zjawiska kryzysowe w sferze społecznej na obszarze Białowieża-Południe. Wskaźniki społeczne obrazują, że obszar ten zmagają się z poważnymi wyzwaniami w sześciu kluczowych aspektach, co potwierdza jego status jako obszaru rewitalizacji zgodnie z ustawą o rewitalizacji.

Obszar Białowieża-Południe cechuje się znacząco wyższym udziałem osób korzystających ze świadczeń socjalnych z tytułu ubóstwa na 100 mieszkańców (3,53) w porównaniu do średniej gminnej (3,25). Jest to wyraźny sygnał, że mieszkańcy tego obszaru zmagają się z trudnościami ekonomicznymi i wykluczeniem społecznym.

Podobnie, liczba osób otrzymujących wsparcie z GOPS z tytułu bezrobocia na 100 mieszkańców jest wyższa (2,97) niż średnia dla gminy (2,78), co wskazuje na problemy z dostępem do zatrudnienia i stabilnych źródeł dochodu.

Na obszarze Białowieża-Południe odnotowano także większą liczbę przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców (1,67) w porównaniu do średniej gminnej (1,13), co świadczy o wyzwaniach związanych z bezpieczeństwem publicznym.

Kolejną niepokojącą kwestią jest zdawalność egzaminu ósmoklasisty – średnia wyników uczniów wynosi zaledwie 63,54, podczas gdy średnia gminna to 68,42. Niższy poziom edukacji może stanowić barierę dla przyszłego rozwoju społeczno-ekonomicznego mieszkańców.

Obszar Białowieża-Południe charakteryzuje się niższą aktywnością kulturalną, o czym świadczy liczba wydarzeń kulturalnych w 2022 roku w przeliczeniu na 100 mieszkańców wynosząca 1,67 (w porównaniu do 5,51 dla całej gminy). Ta różnica wskazuje na ograniczony dostęp do wydarzeń kulturalnych i możliwości uczestnictwa w życiu społecznym.

Niepokojącym zjawiskiem jest również wyraźnie niższy wskaźnik liczby czytelników na 100 mieszkańców (24,12) w porównaniu do średniej gminnej (24,68), co może świadczyć o mniejszym zaangażowaniu w aktywności edukacyjne i kulturalne.

W pozostałych trzech badanych aspektach sytuacja przedstawia się następująco: Białowieża-Południe ma nieco wyższy udział osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców (64,56% wobec 62,34% dla gminy), mniejszy spadek liczby mieszkańców (-6,75% wobec -7,70%) oraz niższy wskaźnik liczby osób w rodzinach korzystających ze świadczeń GOPS z tytułu niepełnosprawności (1,11 wobec 1,60). Te wskaźniki, choć bardziej korzystne niż średnia gminna, nie równoważą zidentyfikowanych problemów społecznych.

Podsumowując, analiza wskaźnikowa jednoznacznie potwierdza, że obszar Białowieża-Południe zmagają się z istotnymi problemami społecznymi, co uzasadnia wyznaczenie go jako obszaru rewitalizacji wymagającego kompleksowych działań naprawczych.

Analiza problemów gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych

Analiza wskaźnikowa pokazuje, że obszar Białowieża-Południe charakteryzuje się wieloma zjawiskami kryzysowymi w porównaniu ze średnią dla całej gminy Białowieża:

Emisja CO₂ na jednostkę analityczną w przeliczeniu na 100 mieszkańców jest znacząco wyższa w obszarze Południe (7,35) w porównaniu do średniej gminnej (5,17). Wartość wskaźnika sygnalizuje poważny problem środowiskowy na tym terenie.

Liczba budynków mieszkalnych opalanych paliwem stałym w przeliczeniu na 100 mieszkańców wynosi 52,62 na obszarze Południe, co znacznie przewyższa średnią gminną (43,17). Ten wskaźnik świadczy o problemach w sferze technicznej i środowiskowej.

Liczba przystanków w przeliczeniu na 100 mieszkańców wynosi zaledwie 0,38 na obszarze Południe wobec 0,72 dla całej gminy, co sygnalizuje deficyty w infrastrukturze transportowej i dostępności komunikacyjnej.

Liczba obiektów sportowo-rekreacyjnych jest niższa na obszarze Południe (0,37) niż w całej gminie (0,67), co wskazuje na niedostateczne zaplecze rekreacyjne dla mieszkańców.

Liczba budynków użyteczności publicznej wymagających modernizacji w przeliczeniu na 100 mieszkańców jest wyższa na obszarze Południe (0,74) niż średnio w gminie (0,67), co świadczy o degradacji tkanki gminnej.

Pozostałe wskaźniki pokazują, że obszar Południe ma nieco lepszą sytuację w zakresie liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (5,57 wobec 3,97 średniej gminnej), niższą ilość Mg azbestu (53,19 wobec 71,54) oraz więcej instalacji OZE (3,53 wobec 2,73).

Potencjały rozwojowe i wzajemne powiązania

Z przeprowadzonej analizy wynikają konkretne potrzeby obszaru rewitalizacji w poszczególnych sferach. W wymiarze społecznym konieczne jest stworzenie miejsc integracji i aktywizacji społecznej, rozwój oferty kulturalnej i rekreacyjnej dla różnych grup wiekowych, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz aktywizacja zawodowa mieszkańców w celu redukcji bezrobocia i ubóstwa. W sferze gospodarczej niezbędna jest efektywna promocja walorów turystycznych, przyrodniczych i kulturowych, wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, rozwój infrastruktury turystycznej oraz zwiększenie liczby i podniesienie jakości usług dla mieszkańców i turystów.

W zakresie środowiskowym priorytetem jest zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii, modernizacja systemów grzewczych w celu ograniczenia niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej budynków oraz ochrona i wykorzystanie walorów przyrodniczych obszaru. Potrzeby przestrzenno-funkcjonalne i techniczne obejmują modernizację i adaptację przestrzeni publicznych, powiększenie infrastruktury rekreacyjno-sportowej, likwidację barier architektonicznych, renowację i adaptację obiektów zabytkowych oraz rozwój infrastruktury drogowej i komunikacyjnej.

Mimo zidentyfikowanych problemów, obszar rewitalizacji posiada znaczące potencjały rozwojowe. Potencjał przyrodniczy wynika z położenia w obrębie Puszczy Białowieskiej - unikatowego kompleksu leśnego o światowym znaczeniu, wysokich walorów krajobrazowych i środowiskowych oraz możliwości rozwoju turystyki przyrodniczej i ekologicznej. Potencjał kulturowy i historyczny opiera się na bogactwie obiektów zabytkowych (46 obiektów na obszarze rewitalizacji), wielokulturowym dziedzictwie regionu oraz unikatowych tradycjach i rzemiośle.

Potencjał turystyczny związany jest z rozpoznawalną marką Białowieży na arenie krajowej i międzynarodowej, możliwością rozwoju różnorodnych form turystyki (przyrodniczej, kulturowej, aktywnej) oraz istniejącą bazą noclegową i gastronomiczną. Nie bez znaczenia jest także potencjał społeczny, przejawiający się zaangażowaniem mieszkańców w sprawy lokalne, silną identyfikacją z miejscem zamieszkania (71,74% ankietowanych deklaruje związek z obszarem) oraz wysoką świadomością ekologiczną.

Analizując wzajemne powiązania między poszczególnymi sferami, można zauważyć, że depopulacja obszaru i starzenie się społeczeństwa wpływają na ograniczenie zasobów siły roboczej, co hamuje rozwój gospodarczy. Bezrobocie i ubóstwo mieszkańców ograniczają popyt wewnętrzny na usługi i produkty, przez co nie rozwija się lokalny rynek. Z drugiej strony, rozwój turystyki może generować nowe miejsca pracy i aktywizować zawodowo mieszkańców.

W relacjach gospodarczo-środowiskowych unikatowe walory przyrodnicze stanowią główny potencjał rozwoju turystyki ekologicznej, jednak niski poziom wykorzystania OZE generuje wyższe koszty prowadzenia działalności gospodarczej, a zanieczyszczenie powietrza może obniżać atrakcyjność turystyczną obszaru. Istnieje także ryzyko, że niekontrolowany rozwój turystyki może prowadzić do degradacji środowiska naturalnego.

W powiązaniach środowiskowo-społecznych zanieczyszczenie powietrza wpływa negatywnie na zdrowie mieszkańców, ale jednocześnie świadomość ekologiczna mieszkańców sprzyja ochronie środowiska. Atrakcyjne środowisko naturalne podnosi jakość życia mieszkańców i może być czynnikiem przyciągającym nowych osadników.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna wiąże się z pozostałymi aspektami, gdyż niedostateczna infrastruktura rekreacyjno-sportowa ogranicza możliwości aktywizacji społecznej mieszkańców, zły stan techniczny zabytków uniemożliwia pełne wykorzystanie potencjału kulturowego i historycznego, bariery architektoniczne pogłębiają wykluczenie społeczne osób niepełnosprawnych, a niewystarczająca infrastruktura turystyczna hamuje rozwój gospodarczy oparty na turystyce.

Podsumowując, obszar rewitalizacji Białowieża Południe charakteryzuje się koncentracją problemów społecznych, gospodarczych, środowiskowych i przestrzenno-funkcjonalnych, ale jednocześnie posiada znaczny potencjał rozwojowy. Największe wyzwania to depopulacja, starzenie się społeczeństwa, bezrobocie i ubóstwo, zanieczyszczenie powietrza oraz niedostateczna infrastruktura turystyczna i rekreacyjna. Główne potencjały rozwojowe opierają się na wyjątkowych walorach przyrodniczych i kulturowych, które mogą być podstawą rozwoju turystyki i powiązanych z nią usług.

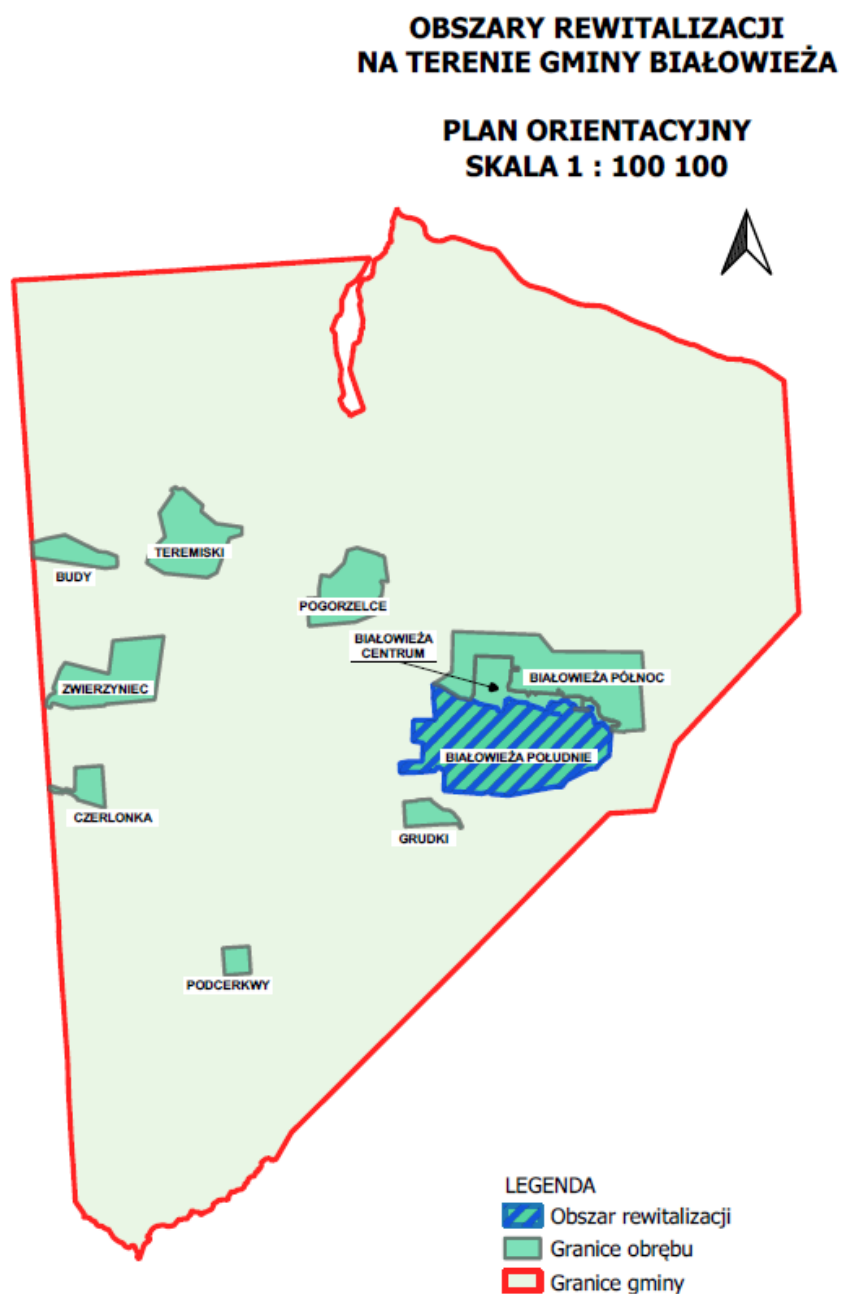
Działania rewitalizacyjne powinny koncentrować się na kompleksowym podejściu, uwzględniającym wzajemne powiązania między sferami społeczną, gospodarczą, środowiskową i przestrzenno-funkcjonalną. Wdrożenie procesu rewitalizacji na tym obszarze będzie miało pozytywny wpływ na całą Gminę Białowieża ze względu na jego strategiczne znaczenie i centralne funkcje. Kompleksowa rewitalizacja obszaru Białowieża Południe, uwzględniająca przedstawione problemy, potrzeby i potencjały rozwojowe, przyczyni się do zrównoważonego rozwoju nie tylko tego obszaru, ale całej Gminy Białowieża, tworząc lepsze warunki życia dla mieszkańców oraz zwiększając atrakcyjność turystyczną regionu.

4. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji

Charakterystyka obszaru rewitalizacji

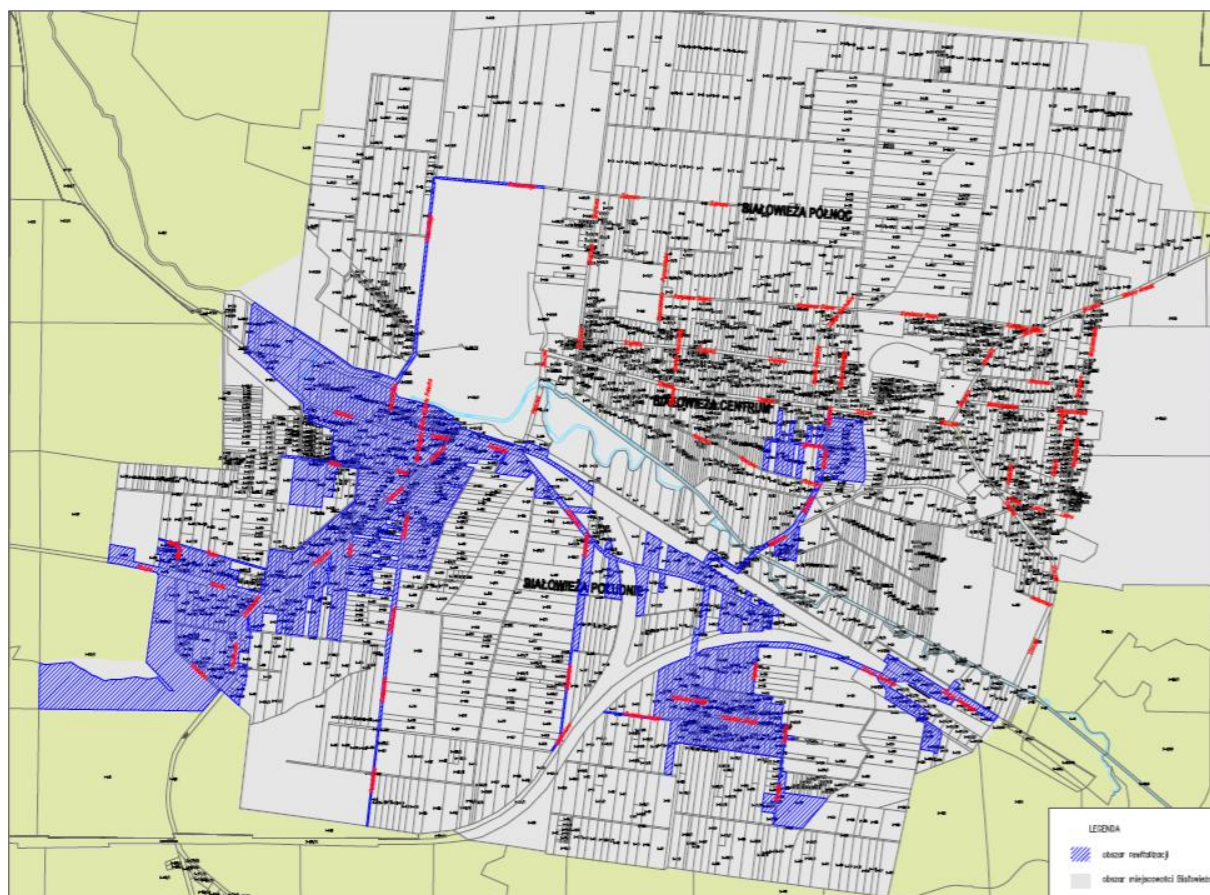
Obszar rewitalizacji obejmuje południową część wsi Białowieża, w którym są skoncentrowane nie tylko negatywne zjawiska w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej, ale także liczne potencjały.

Mapa 2 Obszar rewitalizacji w gminie Białowieża

Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Białowieża

Mapa 3 Obszar rewitalizacji Białowieża Południe

Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Białowieża

Tabela 1. Obszar rewitalizacji – ulice

Obszar rewitalizacji	Cegielniana, Dębowa, Gen. Bryg. M. Polecha, Graniczna, Grudkowska, Kolejowa, Krzyże, Łowiecka, Mostowa, Nowa, Ogrodowa, Paczoskiego, Pałacowa, Podolany I, Podolany II, Polna, Południowa, Rysia, Stacja Towarowa, Wilcza, Zastawa, Żurawia.

Źródło: Opracowanie własne

Obszar rewitalizacji obejmuje zabudowaną część Białowieża Południe, która jest usytuowana na obszarze zdegradowanym. Teren ten zajmuje powierzchnię 147 ha, co stanowi 0,72% całkowitej powierzchni gminy oraz 17,95% powierzchni zabudowanej gminy. W 2022 r. obszar ten jest zamieszkiwany przez 539 mieszkańców, co stanowi 28% całkowitej liczby mieszkańców gminy.

Należy zaznaczyć, że zgodnie z Decyzją Nr 190/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 19 grudnia 2024 r. (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. z 2024 r. poz. 230), zmieniającą decyzję w sprawie ustalenia terenów zamkniętych w resorcie obrony narodowej, część obszaru rewitalizacji pozostaje pod zarządem wojska, co może mieć wpływ na zakres działań rewitalizacyjnych.

W pogłębionej analizie obszaru rewitalizacji brano pod uwagę kilka grup wskaźników, odnoszących się do:

- sfery społecznej, w tym m.in. demografii, poziomu bezrobocia, ubóstwa, bezpieczeństwa, aktywności społecznej, poziomu edukacji,
- sfery gospodarczej, w tym m.in. koncentracji działalności gosp. wskazującej na kryzys społeczny,
- sfery środowiskowej, w tym m.in. jakości i stanu środowiska,
- sfery przestrzenno-funkcjonalnej, w tym m.in. jakości przestrzeni publicznej wyznaczonej przez obiekty zabytkowe wymagające z reguły kosztowych remontów,
- sfery technicznej, w tym liczba obiektów użyteczności publicznej w złym stanie technicznym.

Analiza wskaźnikowa została uzupełniona wynikami analizy jakościowej oraz wnioskami płynącymi ze spotkań z mieszkańcami gminy a w szczególności obszaru rewitalizacji.

4.1. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji w sferze społecznej

Sfera społeczna odgrywa kluczową rolę w procesie diagnostycznym, ponieważ to właśnie występowanie społecznych zjawisk kryzysowych jest warunkiem koniecznym do uznania, że dany obszar stanowi obszar rewitalizacji.

W ramach diagnozy przeprowadzono analizę zjawisk społecznych, określając odpowiednie wskaźniki kryzysowe i porównując je do średnich dla gminy. Uwzględniono także wyniki badań mieszkańców oraz potencjały danego obszaru. Dane wskazują, że Białowieża Południe, jako teren zdegradowany objęty rewitalizacją, charakteryzuje się znaczną koncentracją problemów społecznych. W 6 z 9 badanych wskaźników odnotowano sytuacje kryzysowe, które negatywnie wpływają na kluczowe aspekty życia mieszkańców.

Tabela 2. Zestawienie wskaźników w sferze społecznej obszaru rewitalizacji ze średnią gminną w 2022 roku

		Wieś Białowieża w tym:
SFERA SPOŁECZNA	Gmina Białowieża	Białowieża Południe
Udział osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców	62,34	64,56
% spadek/wzrost liczby mieszkańców	-7,70	-6,75
Liczba osób otrzymujących wsparcie z GOPS z tytułu bezrobocia na 100 mieszkańców	2,78	2,97
Liczba osób korzystających ze świadczeń socjalnych z tytułu ubóstwa na 100 mieszkańców	3,25	3,53

Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń GOPS z tytułu niepełnosprawności na 100 mieszkańców	1,60	1,11
Liczba czytelników na 100 mieszkańców w 2022 roku	24,68	24,12
Liczba wydarzeń kulturalnych w 2022 roku w przeliczeniu na 100 mieszkańców	5,51	1,67
Liczba przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców	1,13	1,67
Zdawalność egzaminu ósmoklasisty – średnia wyników uczniów w 2022 roku	68,42	63,54
SUMA		6

Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Białowieża

Badania ankietowe

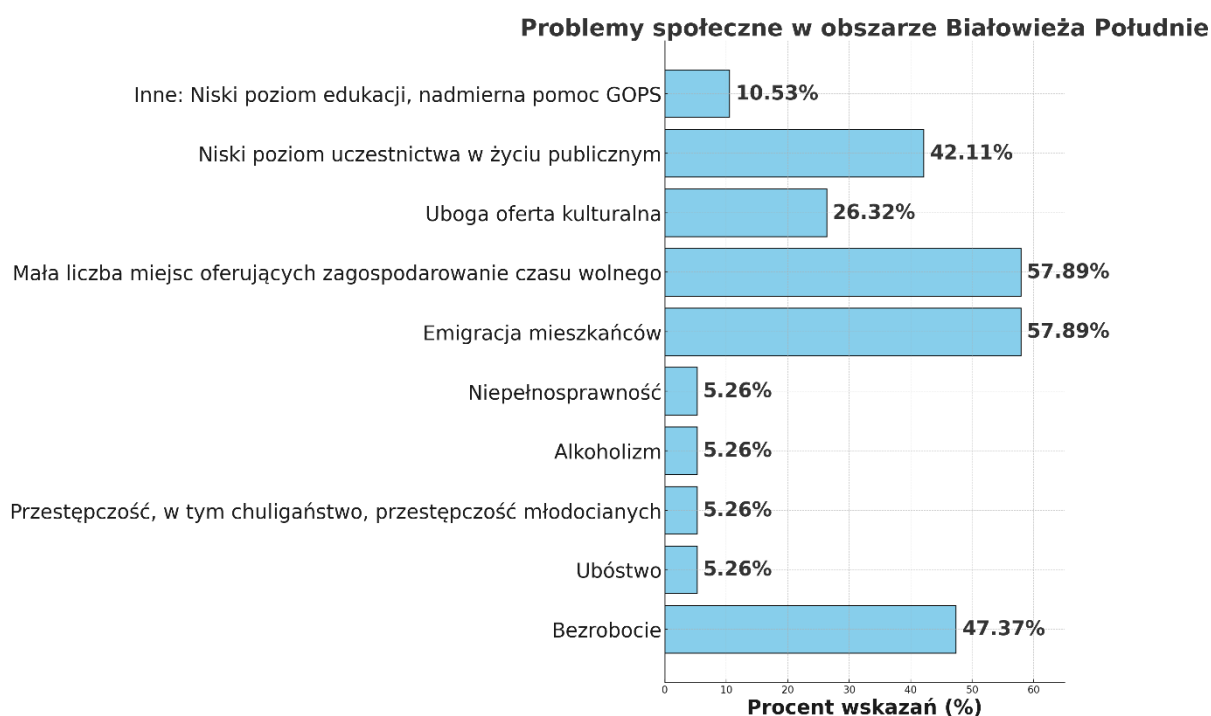
W wyniku przeprowadzonych badań ankietowych wśród mieszkańców Białowieży Południe zidentyfikowano kluczowe problemy społeczne, które istotnie wpływają na jakość życia lokalnej społeczności oraz potencjał rozwojowy tego obszaru. Najpoważniejszym wyzwaniem, które wskazała największa liczba respondentów, jest emigracja mieszkańców. Zjawisko to, dotyczące niemal 58% ankietowanych, prowadzi do wyludniania się obszaru, szczególnie przez odpływ młodych ludzi, co powoduje osłabienie więzi społecznych i zmniejszenie aktywności gospodarczej oraz kulturalnej. Zjawisko emigracji jest ściśle powiązane z kolejnym istotnym problemem, jakim jest brak miejsc umożliwiających konstruktywne zagospodarowanie czasu wolnego, również wskazany przez 57,89% uczestników badania. Ograniczona dostępność przestrzeni publicznych oraz infrastruktury sprzyjającej integracji społecznej i rekreacji wpływa negatywnie na atrakcyjność Białowieży Południe jako miejsca do życia.

Bezrobocie, które zostało wskazane przez 47,37% respondentów, stanowi kolejną barierę rozwoju lokalnego i istotnie wpływa na stabilność ekonomiczną mieszkańców. Brak perspektyw zawodowych sprzyja emigracji i utrudnia aktywizację społeczną, zwłaszcza młodych ludzi. W konsekwencji prowadzi to również do spadku zaangażowania społeczności lokalnej w życie publiczne – niski poziom uczestnictwa w działaniach obywatelskich został wskazany przez 42,11% ankietowanych. To ograniczone zaangażowanie utrudnia budowanie kapitału społecznego i realizację oddolnych inicjatyw, co dodatkowo pogłębia stagnację obszaru.

Mieszkańcy zwrócili również uwagę na ubogą ofertę kulturalną (26,32%), która wpływa na niski poziom integracji społecznej oraz ogranicza możliwości rozwoju zainteresowań i aktywnego spędzania czasu. Choć mniej osób wskazało problemy takie jak ubóstwo, przestępczość (w tym chuligaństwo i przestępczość młodocianych), alkoholizm czy niepełnosprawność (po 5,26% wskazań), to jednak nadal są one obecne i wpływają na jakość życia mieszkańców.

Część respondentów (10,53%) wskazała również inne problemy społeczne, takie jak niski poziom edukacji czy nieefektywna pomoc społeczna. Ankietowani zwrócili uwagę na fakt, że nadmierna pomoc ze strony GOPS, niepowiązana z działaniami aktywizacyjnymi, nie sprzyja samodzielności mieszkańców i utrudnia im powrót na rynek pracy.

Analiza wyników ankiety wskazuje, że najistotniejsze wyzwania społeczne Białowieży Południe koncentrują się wokół problemu depopulacji, niskiego poziomu aktywności społecznej oraz ograniczonych możliwości rozwoju społeczno-kulturalnego. Kluczowe dla procesu rewitalizacji będzie więc wdrożenie działań ukierunkowanych na zatrzymanie mieszkańców w regionie, poprawę dostępności infrastruktury społecznej oraz wzmocnienie lokalnego rynku pracy. Szczególny nacisk należy położyć na rozwój oferty kulturalnej, tworzenie miejsc do spędzania czasu wolnego oraz inicjatywy sprzyjające integracji społecznej i aktywizacji zawodowej. Tylko kompleksowe podejście pozwoli zahamować negatywne procesy społeczne i stworzyć warunki sprzyjające zrównoważonemu rozwojowi Białowieży Południe.

Źródło: Badania ankietowe mieszkańców.

Demografia

Z diagnozy wynika, że obszar rewitalizacji w Gminie Białowieża boryka się z wyraźnym ubytkiem ludności. Tabela 3 przedstawia zmiany demograficzne na tym obszarze, ukazując spadek liczby mieszkańców w analizowanym okresie.

Tabela 3. Zmiany demograficzne na obszarze rewitalizacji

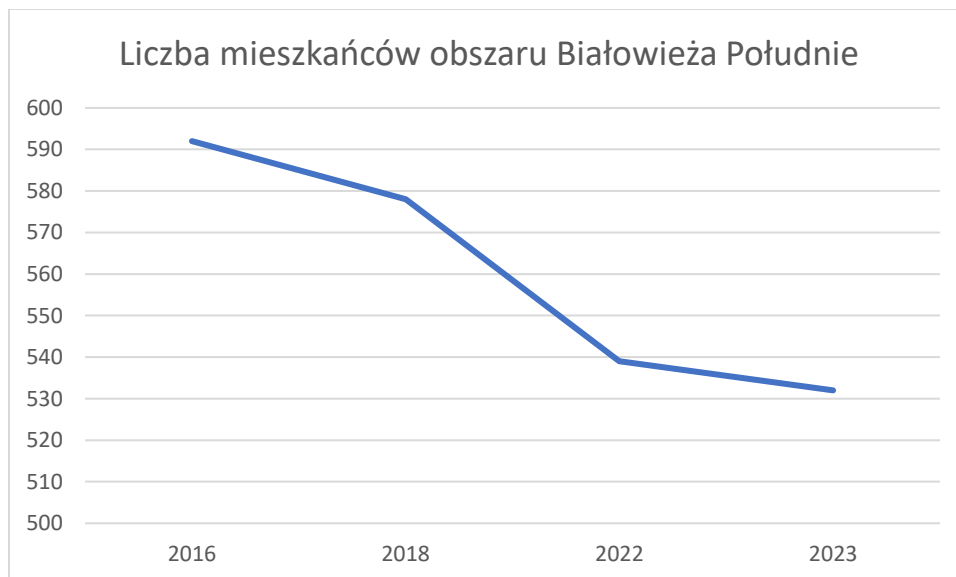
	Liczba ludności w 2018 roku	Liczba ludności w 2022 roku	Ubytek liczby ludności w okresie 2022/2018	Odsetek ubytku ludności w okresie 2022/2018	Odsetek ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców 2022 roku
Białowieża Południe	578,00	539,00	-39,00	-6,75%	64,56%

Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Białowieża

Według najnowszych danych, na koniec 2023 roku obszar Białowieża Południe, według danych gminy, zamieszkiwało 532 mieszkańców, co stanowi około 27,82% całkowitej liczby ludności gminy.

Na obszarze rewitalizowanym, podobnie jak w całej gminie Białowieża, obserwowany był znaczny ubytek liczby mieszkańców. W analizowanym okresie od 2018 do 2023 r. z obszaru rewitalizacji ubyło 46 mieszkańców, co stanowiło niecałe 2% ludności z 2018 roku. W tym samym czasie w skali gminy ubytek ten wyniósł 191 osób, co stanowiło 9,1% ludności gminy z 2018 roku. Dane te wskazują na dynamikę zmniejszenia liczby mieszkańców, mając na uwadze długość analizowanego okresu oraz skalę ubytku ludności.

Wykres 1. Liczba mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne

Badania dotyczące identyfikacji i oceny problemów, potrzeb oraz potencjałów na obszarze rewitalizacji Gminy Białowieża wskazują, że w opinii mieszkańców kluczowymi kwestiami wymagającymi interwencji są emigracja ludności (21,65% według mieszkańców i 28,57% według instytucji).

Ubytek ludności na obszarze rewitalizacji może prowadzić do szeregu negatywnych skutków społecznych i gospodarczych. Przede wszystkim zmniejsza się liczba osób w wieku produkcyjnym, co może wpłynąć na obniżenie aktywności gospodarczej oraz zmniejszenie popytu na lokalne usługi i infrastrukturę. Dodatkowo, malejąca liczba mieszkańców utrudnia utrzymanie ośrodków edukacyjnych czy kulturowych, co może przyczynić się do dalszej emigracji. W dłuższej perspektywie może to prowadzić do marginalizacji obszaru, spadku jakości życia oraz ograniczenia potencjału rozwojowego regionu.

Poziom bezrobocie i ubóstwa

Bezrobocie i ubóstwo są jednymi z wielu problemów dotyczących obszar Białowieża Południe. Zgodnie z danymi Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (GOPS) w Białowieży na tym terenie, ilość osób otrzymujących wsparcie z GOPS z tytułu bezrobocia w 2022 r. wynosiła 16.

Do opisu zjawiska na potrzeby delimitacji i obszaru rewitalizacji określono wskaźnik liczby osób korzystających ze świadczeń społecznych udzielanych przez GOPS z tytułu bezrobocia w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Przyjęto założenie, że liczba osób korzystających z pomocy GOPS z tytułu bezrobocia odzwierciedla realne problemy tego zjawiska. Wskaźnik ten w obszarze Białowieża Południe lekko przekroczył średnią gminy (2,97 przy 2,78 dla gminy). Szczególnie alarmujące jest długotrwałe bezrobocie (12 miesięcy pozostawania bez pracy i więcej), które bardzo często prowadzi zarówno do wykluczenia zawodowego, jak i wykluczenia społecznego. Przewyciężenie długotrwałego bezrobocia jest o tyle trudne, że ludzie pozostający długo bez zatrudnienia stają się bardzo mało mobilni na rynku pracy. W przeprowadzonej ankiecie badawczej bezrobocie zostało wskazane przez 12,37% mieszkańców i 7,14% instytucji, co podkreśla je jako istotny problem społeczny.

Tabela 4. Bezrobocie w 2022 roku

	Liczba mieszkańców w 2022 roku	Liczba osób otrzymujących wsparcie z GOPS z tytułu bezrobocia	Liczba osób otrzymujących wsparcie z GOPS z tytułu bezrobocia na 100 mieszkańców
Gmina Białowieża	1941	54	2,78
Białowieża Południe	539	16	2,97

Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Białowieża

Mieszkańcy obszaru Białowieża Południe cierpią również z powodu ubóstwa. Do opisu zjawiska ubóstwa na obszarze rewitalizacji określono wskaźnik liczby osób korzystających ze świadczeń społecznych udzielanych przez GOPS z tytułu ubóstwa w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Przyjęto założenie, że liczba osób korzystających z pomocy GOPS z tytułu ubóstwa odzwierciedla realne problemy tego zjawiska.

W 2022 roku wskaźnik osób korzystających ze świadczeń socjalnych z tytułu ubóstwa na 100 mieszkańców obszaru rewitalizacji wynosił 3,53, przewyższając średnią dla całej gminy, która osiągnęła wartość 3,25. W tym samym okresie z pomocy GOPS z powodu ubóstwa skorzystało 19

mieszkańców obszaru rewitalizacji, co stanowiło ponad 30% wszystkich beneficjentów tego świadczenia w gminie.

Tabela 5. Ubóstwo w 2022 roku

	Liczba mieszkańców w 2022 roku	Liczba osób korzystających ze świadczeń socjalnych z tytułu ubóstwa	Liczba osób korzystających ze świadczeń socjalnych z tytułu ubóstwa na 100 mieszkańców
Gmina Białowieża	1941	63	3,25
Białowieża Południe	539	19	3,53

Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Białowieża

Wysoki poziom bezrobocia i ubóstwa w Białowieży Południe negatywnie wpływa na sytuację społeczną i gospodarczą tego obszaru, przyczyniając się do jego degradacji i osłabienia lokalnej spójności społecznej. Problemy te prowadzą do wzrostu wykluczenia zawodowego i społecznego, zwłaszcza w przypadku osób długotrwale bezrobotnych, które tracą aktywność na rynku pracy i napotykają trudności w ponownej integracji zawodowej. Zjawisko ubóstwa dodatkowo pogłębia problemy społeczne, ograniczając mieszkańcom dostęp do podstawowych dóbr i usług oraz zwiększając ryzyko marginalizacji. Sytuacja ta prowadzi do utrwalenia cyklu zależności od pomocy społecznej, osłabia potencjał rozwojowy obszaru i zmniejsza szanse mieszkańców na poprawę warunków życia. Wzajemne przenikanie się problemów bezrobocia i ubóstwa potęguje negatywne skutki, tworząc bariery utrudniające skuteczną rewitalizację Białowieży Południe.

Pomoc społeczna

Zgodnie z diagnozą, na obszarze rewitalizacji Gminy Białowieża, obserwuje się potrzebę wsparcia społecznego, która wynika m.in. z trudnej sytuacji ekonomicznej i społecznej mieszkańców. Dane zawarte w poniższej tabeli pokazują powody przyznania pomocy społecznej na tym obszarze w 2022 roku, co wskazuje na istotne potrzeby w zakresie wsparcia lokalnej społeczności.

Tabela 6. Powody i liczby przyznania pomocy społecznej w obszarze rewitalizacji w 2022 roku

Lp.	Powody przyznania pomocy społecznej na obszarze rewitalizacji	Liczba osób, którym przyznano pomoc społeczną na obszarze rewitalizacji w 2022r.
1	Pomoc społeczna udzielona przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Białowieży	33
2	Pomoc społeczna udzielona z GOPS z tytułu bezrobocia	16

3	Pomoc społeczna udzielona z GOPS z tytułu ubóstwa	19
4	Pomoc społeczna udzielona z GOPS z tytułu niepełnosprawności	6

Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Białowieża

Najnowsze dane z 2023 roku wskazują na ciągłość problemów społecznych, związanych z ubóstwem i bezrobociem, które nadal stanowią główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej na obszarze rewitalizacji Gminy Białowieża. Wg danych GOPS, najczęstszymi przyczynami przyznania pomocy społecznej w 2023 roku były ubóstwo i bezrobocie. Obie te przyczyny są ściśle powiązane, a osoby dotknięte zarówno ubóstwem, jak i bezrobociem często występują w obu tych kategoriach (27 osób w 2023 r.). Niedostatek środków materialnych, wynikających z braku stałego źródła dochodów, prowadzi do ubóstwa. Pomoc społeczna z tytułu ubóstwa przyznawana jest wg kryteriów dochodowych. Oznacza to, że na obszarze Białowieża Południe mieszka znaczny odsetek osób o niskim statusie materialnym. Przeciwdziałanie zjawisku ubóstwa wiązać się powinno z aktywizacją osób na rynku pracy.

Znacznie mniejszą część pomocy społecznej na obszarze rewitalizacji stanowi niepełnosprawność.

Tabela 7. Poziom niepełnosprawności w 2022 roku

	Liczba mieszkańców w 2022 roku	Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń GOPS z tytułu niepełnosprawności	Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń OPS z tytułu niepełnosprawności na 100 mieszkańców
Gmina Białowieża	1941	31	1,60
Białowieża Południe	539	6	1,11

Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Białowieża

Zjawisko niepełnosprawności mieszkańców zbadano określając wskaźnik liczby osób korzystających ze świadczeń społecznych udzielanych przez GOPS z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji w 2023 r. wynosi 1,69, przy średniej dla gminy równej 1,36 osób na 100 mieszkańców. Liczba osób korzystających z pomocy GOPS z tytułu niepełnosprawności na obszarze rewitalizacji w 2023r. wynosi 9, co stanowi ok. 34% wszystkich takich osób w gminie.

Problemy społeczne występujące na obszarze rewitalizacji Białowieża Południe znacząco wpływają na sytuację mieszkańców oraz możliwości rozwoju tego terenu. Zdiagnozowane trudności, takie jak ubóstwo, bezrobocie i niepełnosprawność, przyczyniają się do wykluczenia społecznego i ograniczają szanse mieszkańców na poprawę jakości życia. Zależność od pomocy społecznej świadczy o utrzymujących się problemach strukturalnych, które utrudniają aktywizację zawodową i społeczną

lokalnej społeczności. Ubóstwo oraz brak stabilnego zatrudnienia wzmacniają postawy bierne, ograniczają uczestnictwo w życiu społecznym i przyczyniają się do pogłębiania marginalizacji.

Niepełnosprawność, choć dotyczy mniejszej grupy mieszkańców, tworzy dodatkowe bariery w dostępie do usług publicznych i rynku pracy, co zwiększa ryzyko izolacji społecznej. Wysoki odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej wskazuje na trwałość problemów i potrzebę długofalowych działań naprawczych. Koncentracja tych wyzwań na obszarze rewitalizacji wpływa nie tylko na sytuację indywidualnych gospodarstw domowych, ale także na potencjał rozwoju całej społeczności lokalnej. Ograniczone możliwości finansowe mieszkańców przekładają się na niższą aktywność społeczną i gospodarczą, co utrudnia realizację inicjatyw lokalnych oraz obniża atrakcyjność tego obszaru dla nowych inwestorów i mieszkańców.

Problemy te prowadzą do zahamowania rozwoju społeczno-gospodarczego oraz utrzymania się negatywnych zjawisk, takich jak migracje zarobkowe czy spadek zaangażowania w życie publiczne. Rewitalizacja tego obszaru powinna skupić się na wzmacnianiu aktywności mieszkańców, poprawie dostępu do rynku pracy i ograniczaniu barier społecznych, aby stworzyć bardziej spójne i zintegrowane środowisko lokalne.

Bezpieczeństwo

Bezpieczeństwo publiczne stanowi kluczowy element jakości życia mieszkańców oraz wpływa na procesy rozwoju i rewitalizacji obszarów miejskich. Liczba popełnianych przestępstw na obszarze Białowieży Południe cechuje się nagromadzeniem zachowań kryzysowych.

Tabela 8 Przestępczość w obszarze rewitalizacji w 2022 roku

	Liczba mieszkańców w 2022 roku	Liczba przestępstw	Liczba przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców
Gmina Białowieża	1941	22,00	1,13
Białowieża Południe	539	9,00	1,67

Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Białowieża

Zgodnie z najnowszymi danymi w 2023 roku na terenie Białowieży Południe miało miejsce 5 przestępstw. Porównując te dane z całkowitą liczbą przestępstw w gminie, można zauważyć, że 21% z nich wystąpiło na obszarze Białowieży Południe.

Podwyższony poziom przestępczości na obszarze Białowieży Południe znacząco obniża jakość życia mieszkańców. Wyższy wskaźnik przestępczości generuje atmosferę lęku i niepewności, ograniczając swobodę poruszania się, szczególnie wieczorem i nocą.

Kwestie bezpieczeństwa publicznego w gminie Białowieża, w tym na obszarze rewitalizacji Białowieży Południe, zostały znacząco naruszone przez pandemię COVID-19 oraz kryzys migracyjny na granicy z Białorusią. Oba te zjawiska wpłynęły na poczucie stabilności mieszkańców, tworząc atmosferę niepewności i podnosząc poziom stresu społecznego.

Pandemia COVID-19 wprowadziła nowe wyzwania związane z bezpieczeństwem zdrowotnym mieszkańców. Konieczność przestrzegania rygorystycznych obostrzeń sanitarnych, ograniczenia w przemieszczaniu się oraz izolacja społeczna przyczyniły się do wzrostu poczucia zagrożenia. Obawa przed zarażeniem oraz trudności w dostępie do opieki zdrowotnej wpłynęły na pogorszenie samopoczucia psychicznego mieszkańców, co znalazło odzwierciedlenie w narastającym poczuciu niepewności i osamotnienia. Dodatkowo, pandemia uwydatniła problem ograniczonych zasobów lokalnych służb ratowniczych i medycznych, co w sytuacjach kryzysowych utrudniało szybkie reagowanie na potrzeby mieszkańców.

Kluczowym aktem prawnym regulującym wprowadzenie ograniczeń związanych z pandemią COVID-19 było Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (*Dz.U. 2020 poz. 491*). Na jego podstawie wprowadzono liczne ograniczenia dotyczące przemieszczania się, funkcjonowania instytucji publicznych, handlu oraz organizacji życia społecznego. Rozporządzenie to ustanowiło ramy prawne dla działań mających na celu ograniczenie rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2, jednak jednocześnie wpłynęło na codzienne życie mieszkańców, ograniczając ich aktywność społeczną i zawodową.

Kolejne modyfikacje ograniczeń wprowadzano poprzez liczne nowelizacje, w tym Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (*Dz.U. 2020 poz. 1758*), które uściśliło zakres obowiązujących obostrzeń, m.in. wprowadzając nakaz noszenia maseczek w przestrzeniach publicznych i określając limity zgromadzeń.

Zakończenie stanu zagrożenia epidemicznego nastąpiło z dniem wejścia w życie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2023 r. uchylającego rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu zagrożenia epidemicznego (*Dz.U. 2023 poz. 1175*), kończąc okres obowiązywania ogólnokrajowych restrykcji pandemicznych.

Wprowadzone przepisy i związane z nimi obostrzenia miały bezpośredni wpływ na codzienne życie mieszkańców, lokalną gospodarkę oraz kondycję psychiczną społeczności lokalnych, co znacząco wpłynęło na potrzebę wdrażania działań rewitalizacyjnych wspierających odbudowę więzi społecznych i poprawę jakości życia po pandemii.

Równocześnie z pandemią społeczność gminy Białowieża została dotknięta kryzysem migracyjnym na granicy z Białorusią, co znacząco wpłynęło na poziom bezpieczeństwa publicznego. Białowieża Południe, ze względu na swoje położenie przy granicy państwowej, znalazła się w centrum działań służb mundurowych stacjonujących przy ul. Kolejowej w Białowieży. Wprowadzenie stanu wyjątkowego na mocy rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 2 września 2021 r., intensyfikacja patroli granicznych oraz ograniczenia w przemieszczaniu się po terenach przygranicznych stworzyły atmosferę wzmożonej kontroli i napięcia. Obecność wojsk, Straży Granicznej oraz służb porządkowych była dla wielu mieszkańców źródłem stresu i niepokoju, wpływając negatywnie na poczucie bezpieczeństwa w codziennym życiu.

Sytuację dodatkowo komplikowały incydenty związane z nielegalnym przekraczaniem granicy przez migrantów oraz interwencje służb granicznych w bezpośrednim sąsiedztwie miejsc zamieszkania. Takie zdarzenia powodowały niepokój wśród mieszkańców, którzy odczuwali zagrożenie zarówno swojego bezpieczeństwa fizycznego, jak i prywatności. Konieczność ciągłej czujności oraz obawa przed nieprzewidywalnymi zdarzeniami wpływały negatywnie na poziom zaufania społecznego i relacje

sąsiedzkie. Dodatkowo, wprowadzone w ramach stanu wyjątkowego i późniejszych ograniczeń kontrole samochodów na drogach dojazdowych oraz w samej miejscowości potęgowały poczucie izolacji, utrudniając codzienne funkcjonowanie mieszkańców oraz wpływając na ograniczenie swobody przemieszczania się. Częste patrole służb mundurowych i kontrole drogowe stały się elementem codzienności mieszkańców Białowieży Południe, wzmacniając poczucie życia w strefie podwyższonego ryzyka.

Kryzys migracyjny ujawnił także wyzwania związane z zarządzaniem sytuacjami kryzysowymi na poziomie lokalnym. Mieszkańcy Białowieży Południe musieli funkcjonować w warunkach zwiększonego ryzyka oraz niejasności co do dalszego rozwoju sytuacji. Wzrost napięcia społecznego oraz poczucie braku kontroli nad własnym otoczeniem przyczyniły się do spadku poczucia bezpieczeństwa i narastania lęków o przyszłość.

Pandemia COVID-19 oraz kryzys migracyjny wywarły długotrwały wpływ na poczucie bezpieczeństwa w Białowieży Południe. Konsekwencje tych kryzysów nie ograniczyły się jedynie do sfery zdrowotnej czy granicznej, ale rozciągnęły się na sferę psychologiczną i społeczną mieszkańców. Proces rewitalizacji tego obszaru powinien zatem uwzględniać potrzebę wzmacniania systemów reagowania kryzysowego, odbudowy zaufania społecznego oraz tworzenia rozwiązań zwiększających poczucie bezpieczeństwa publicznego wśród mieszkańców.

Aktywność społeczna

Uczestnictwo w życiu publicznym to dość szerokie pojęcie związane z kapitałem społecznym, aktywnością społeczną, ale także ofertą kulturalną, sportową i integracyjną na danym obszarze. Niska aktywność społeczna na terenie Białowieża Południe wynika z niskiego poziomu organizowanych wydarzeń kulturalnych. Jak wynika z przeprowadzonych rozmów z mieszkańcami obszaru rewitalizacji.

Tabela 9. Liczba wydarzeń kulturalnych i ilość czytelników w 2022 roku

	Ilość czytelników	Liczba czytelników na 100 mieszkańców	Liczba wydarzeń kulturalnych w 2022 r.	Liczba wydarzeń kulturalnych w 2022 roku w przeliczeniu na 100 mieszkańców
Gmina Białowieża	479,00	24,68	107,00	5,51
Białowieża Południe	130,00	24,12	9,00	1,67

Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Białowieża

Analiza poziomu aktywności społecznej została przeprowadzona w oparciu o dwa kluczowe wskaźniki: liczbę wydarzeń kulturalnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców oraz poziom czytelnictwa, mierzony liczbą zarejestrowanych czytelników przypadających na 100 mieszkańców.

W 2022 roku średni wskaźnik liczby wydarzeń kulturalnych dla całej gminy wyniósł 5,51 wydarzeń na 100 mieszkańców, natomiast w Białowieży Południe wskaźnik ten był znacząco niższy i wynosił zaledwie 1,67 wydarzenia na 100 mieszkańców. Dane za rok 2023 wskazują utrzymanie aktywności

kulturalnej w gminie na poziomie 5,70 wydarzeń na 100 mieszkańców, podczas gdy na obszarze rewitalizacji zanotowano duży spadek do 0,19.

Poziom czytelnictwa w gminie również został przeanalizowany jako miernik zaangażowania społecznego. W 2022 roku wskaźnik liczby czytelników bibliotek na 100 mieszkańców dla całej gminy wyniósł 24,68, a dla Białowieży Południe 24,12. Najnowsze dane z 2023 roku pokazują jednak niewielki wzrost zaangażowania mieszkańców w życie kulturalne – wskaźnik czytelnictwa na terenie gminy wzrósł do 25,75, natomiast na obszarze rewitalizacji osiągnął 28,19, co wskazuje na rosnącą aktywność lokalnej społeczności w tym zakresie.

Pomimo pewnych pozytywnych zmian, wyniki badań ankietowych wskazują na utrzymujące się problemy w zakresie aktywności społecznej. Aż 21,65% mieszkańców uznało, że na obszarze rewitalizacji brakuje miejsc oferujących możliwość zagospodarowania czasu wolnego. Kolejnymi najczęściej wskazywanymi problemami były: niski poziom uczestnictwa w życiu publicznym (15,46%) oraz uboga oferta kulturalna (12,37%).

Ograniczona oferta kulturalna i niska liczba wydarzeń społecznych negatywnie wpływają na możliwości rozwoju osobistego mieszkańców. Niewystarczająca liczba wydarzeń kulturalnych i społecznych zmniejsza okazje do integracji mieszkańców, co skutkuje słabszymi więziami sąsiedzkimi i mniejszym poczuciem przynależności do lokalnej społeczności. Brak przestrzeni i okazji do wspólnego spędzania czasu utrudnia budowanie kapitału społecznego, co przekłada się na mniejsze zaufanie między mieszkańcami i obniżoną zdolność do współpracy w rozwiązywaniu lokalnych problemów.

Dodatkowo, ograniczona liczba wydarzeń społecznych i kulturalnych zmniejsza przestrzeń do dyskusji o lokalnych sprawach i podejmowania wspólnych inicjatyw. Skutkuje to mniejszym zaangażowaniem mieszkańców w procesy decyzyjne dotyczące ich najbliższego otoczenia, a także niższą frekwencją w konsultacjach społecznych czy lokalnych wyborach. W efekcie, brak dostatecznej oferty kulturalnej i społecznej może prowadzić do osłabienia więzi społecznych, marginalizacji aktywności obywatelskiej i utrudnienia realizacji wspólnych celów w obrębie lokalnej wspólnoty.

Niska aktywność społeczna na obszarze rewitalizacji Białowieża Południe ma istotny wpływ na funkcjonowanie lokalnej społeczności i jej zdolność do samodzielnego podejmowania działań rozwojowych. Ograniczona liczba wydarzeń kulturalnych oraz niewystarczająca oferta integracyjna znacząco ograniczają możliwości budowania kapitału społecznego, który odgrywa kluczową rolę w tworzeniu więzi międzyludzkich oraz wspieraniu współpracy mieszkańców. Mieszkańcy mają ograniczone okazje do uczestnictwa w inicjatywach lokalnych, co utrudnia proces tworzenia silnych więzi sąsiedzkich i wpływa na poczucie przynależności do wspólnoty. Brak przestrzeni i możliwości do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym skutkuje mniejszym zaufaniem społecznym oraz osłabieniem zaangażowania mieszkańców w działania na rzecz wspólnoty. Ograniczona liczba wydarzeń kulturalnych nie tylko zmniejsza możliwości integracji mieszkańców, ale także ogranicza ich rozwój osobisty i dostęp do form spędzania wolnego czasu, które sprzyjałyby wzmocnieniu więzi społecznych.

Pomimo stosunkowo wysokiego poziomu czytelnictwa na obszarze rewitalizacji, który przewyższa średnią dla całej gminy, brak różnorodnych wydarzeń kulturalnych powoduje ograniczoną aktywność społeczną. Mieszkańcy mają niewiele okazji do spotkań i wspólnego uczestnictwa w wydarzeniach, co zmniejsza ich zaangażowanie w życie publiczne. Skutkiem tego jest niższy poziom uczestnictwa w procesach decyzyjnych dotyczących lokalnych spraw oraz ograniczona frekwencja w konsultacjach społecznych i wyborach. Brak miejsc i inicjatyw sprzyjających zagospodarowaniu czasu wolnego

prowadzi do wykluczenia części mieszkańców z życia społecznego, zwłaszcza osób starszych, młodzieży oraz rodzin z dziećmi.

Konsekwencją niskiego poziomu aktywności społecznej jest także ograniczona zdolność lokalnej społeczności do samoorganizacji i podejmowania wspólnych inicjatyw. Osłabione więzi społeczne utrudniają skuteczne przeciwdziałanie problemom lokalnym, takim jak bezrobocie, wykluczenie społeczne czy niski poziom integracji mieszkańców. W dłuższej perspektywie wpływa to negatywnie na potencjał rozwojowy obszaru rewitalizacji, ograniczając możliwości realizacji projektów społecznych i inwestycyjnych, które mogłyby przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz wzrostu atrakcyjności tego obszaru. W związku z tym konieczne jest wdrożenie działań mających na celu zwiększenie oferty kulturalnej i społecznej, które sprzyjałyby budowaniu silniejszych więzi społecznych i wzmacnianiu zaangażowania mieszkańców w życie lokalnej wspólnoty.

Edukacja

W obszarze Białowieża Południe edukacja odgrywa kluczową rolę. Zespół Szkolno-Przedszkolny w Białowieży zapewnia edukację na poziomie podstawowym oraz bogatą ofertę zajęć pozalekcyjnych. Na potrzeby oceny zjawiska poziomu edukacji na obszarze rewitalizacji przeanalizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty.

Wyniki egzaminu ósmoklasisty stanowią istotny wskaźnik poziomu edukacji oraz jakości nauczania na danym obszarze. Analiza średnich wyników egzaminu przeprowadzonego w 2022 roku pozwala na ocenę efektywności systemu edukacyjnego zarówno w skali całej gminy, jak i w kontekście obszaru rewitalizacji Białowieża Południe. W tabeli poniżej przedstawiono porównanie średnich wyników uczniów z Gminy Białowieża oraz Białowieży Południe, co umożliwi identyfikację ewentualnych różnic i potrzeb w zakresie wsparcia edukacyjnego.

Tabela 10 Zdawalność egzaminu ósmoklasisty – średnia wyników uczniów w 2022 roku

	Średnia wyników uczniów w 2022 roku
Gmina Białowieża	68,42
Białowieża Południe	63,54

Zdawalność egzaminu ósmoklasisty na terenie Białowieża Południe w 2023 r. wyniosła 38,50%, co jest poniżej średniej dla całej gminy, która osiągnęła poziom 47,79%. Ten spadek zdawalności wskazuje na istotne wyzwania w sferze edukacji, wymagające zdecydowanych działań naprawczych. Szczególnie niepokojący jest fakt, że poziom zdawalności w Białowieży Południe znacząco pogorszył się w porównaniu do roku 2022, kiedy średnia wyników wynosiła 63,54%. Tak wyraźny spadek może być wynikiem kumulacji negatywnych skutków pandemii COVID-19, zwłaszcza związanych z długotrwałym okresem nauki zdalnej oraz ograniczeniami wynikającymi z lockdownów. Przerwy w tradycyjnym nauczaniu, brak bezpośredniego kontaktu z nauczycielami oraz utrudniony dostęp do wsparcia dydaktycznego mogły znacząco wpłynąć na poziom wiedzy i umiejętności uczniów. Ponadto, ograniczone możliwości prowadzenia zajęć wyrównawczych i indywidualnych konsultacji podczas

pandemii mogły pogłębić istniejące wcześniej deficyty edukacyjne, szczególnie wśród uczniów wymagających dodatkowego wsparcia.

Dodatkowo, wpływ pandemii na zdrowie psychiczne młodzieży mógł przyczynić się do obniżenia motywacji do nauki, wzrostu poziomu stresu i trudności w adaptacji do powrotu do nauki stacjonarnej. W szczególności uczniowie z mniej uprzywilejowanych środowisk mogli mieć ograniczony dostęp do odpowiednich narzędzi edukacyjnych, takich jak sprzęt komputerowy czy stabilne połączenie internetowe, co wpłynęło na ich efektywność nauki w trybie zdalnym. Warto również zauważyć, że długotrwały brak zajęć pozalekcyjnych oraz możliwości bezpośredniego uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych czy sportowych mógł osłabić poczucie wspólnoty i zaangażowanie uczniów w życie szkoły, co negatywnie wpłynęło na ich wyniki edukacyjne.

Niski poziom zdawalności egzaminu ósmoklasisty na obszarze rewitalizacji Białowieża Południe wskazuje na istotne wyzwania w sferze edukacji, które mają bezpośredni wpływ na rozwój społeczny i przyszłe szanse młodych mieszkańców. Wynik egzaminu znacznie poniżej średniej gminnej świadczy o istniejących deficytach edukacyjnych oraz potrzebie wzmocnienia wsparcia dydaktyczno-wyrównawczego. Niewystarczające kompetencje uczniów mogą prowadzić do ograniczenia ich możliwości kontynuowania nauki w szkołach ponadpodstawowych oraz utrudniać dalszy rozwój zawodowy, co w konsekwencji zwiększa ryzyko wykluczenia społecznego i ekonomicznego. Ograniczone wyniki edukacyjne wpływają również na poziom aspiracji młodzieży i ich zaangażowanie w życie lokalnej społeczności, co może prowadzić do migracji młodych ludzi w poszukiwaniu lepszych perspektyw edukacyjnych i zawodowych poza obszarem gminy.

Brak nowoczesnych narzędzi dydaktycznych oraz ograniczona oferta zajęć wspierających rozwój umiejętności wpływają na niską jakość kształcenia i zmniejszają szanse uczniów na wyrównanie szans edukacyjnych. Niedostateczne działania profilaktyczne i edukacyjne utrudniają eliminację barier w nauce, szczególnie wśród uczniów wymagających dodatkowego wsparcia. W dłuższej perspektywie taki stan rzeczy pogłębia istniejące nierówności społeczne i utrwała negatywne zjawiska, takie jak niskie aspiracje zawodowe i ograniczona mobilność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Słabe wyniki edukacyjne wpływają również na postrzeganie Białowieży Południe jako mniej atrakcyjnego miejsca do życia, co może zniechęcać nowe rodziny do osiedlania się w tym rejonie. Jednocześnie brak wysokiego poziomu kształcenia ogranicza potencjał lokalnego rynku pracy, zmniejszając szanse na przyciągnięcie inwestorów oraz rozwój przedsiębiorczości. Dlatego też działania rewitalizacyjne powinny koncentrować się na wzmocnieniu oferty edukacyjnej, rozwoju programów wyrównawczych i doposażeniu placówek oświatowych w nowoczesne narzędzia edukacyjne. Inwestowanie w edukację przyczyni się do podniesienia poziomu wiedzy i kompetencji mieszkańców, co wpłynie pozytywnie na przyszły rozwój społeczno-gospodarczy obszaru rewitalizacji oraz zwiększy jego atrakcyjność jako miejsca do życia i nauki.

W ramach działań rewitalizacyjnych kluczowe jest wdrożenie programów wspierających wyrównywanie szans edukacyjnych, z naciskiem na dodatkowe zajęcia wyrównawcze, wsparcie psychologiczne oraz rozwój kompetencji cyfrowych. Konieczne jest również zwiększenie oferty zajęć pozalekcyjnych oraz stworzenie warunków sprzyjających odbudowie kapitału społecznego wśród uczniów, co pozwoli na niwelowanie skutków pandemii i podniesienie poziomu edukacji na obszarze rewitalizacji.

4.2. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji w sferze gospodarczej

W kontekście analizy sfery gospodarczej opierano się na dostępnych źródłach informacji publicznej – baza Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG). Według danych zgromadzonych w tym rejestrze, na terenie gminy w 2022 r. działało 77 podmiotów gospodarczych. Obszar Białowieża Południe jest aktywną gospodarczo częścią wsi Białowieża. W tej części koncentruje się szereg usług gospodarczych, w tym obiektów handlowych. Są to przede wszystkim mikro i małe przedsiębiorstwa.

Tabela 11. Poziom przedsiębiorczości obszaru rewitalizacji na tle gminy Białowieża w 2022 roku

	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze CEIDG	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze CEIDG w przeliczeniu na 100 mieszkańców
Gmina Białowieża	77,00	3,97
Białowieża Południe	30,00	5,57

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych CEIDG

Wysoką aktywność gospodarczą obszaru rewitalizacji potwierdzają najnowsze dane dotyczące indywidualnej działalności gospodarczej. Wskaźnik poziomu przedsiębiorczości zdefiniowano jako liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w 2025 roku według CEIDG, na 100 mieszkańców. Średnia wartość wskaźnika dla gminy wyniosła 5,39, na obszarze rewitalizacji – 6,02 podmiotów na 100 mieszkańców. Wynik ten wskazuje na większe nasycenie podmiotami gospodarczymi na terenie rewitalizacji w porównaniu do średniej gminnej. Warto jednak zaznaczyć, że wskaźnik ten odzwierciedla jedynie liczbę zarejestrowanych działalności gospodarczych i nie zawsze przekłada się na faktyczną skalę aktywności przedsiębiorczej mieszkańców ani ich zaangażowanie w lokalny rozwój gospodarczy.

Pandemia COVID-19 miała znaczący wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstw w gminie, w tym na obszarze rewitalizacji. Wprowadzone ograniczenia oraz zmiany w zachowaniach konsumentów doprowadziły do spadku popytu na produkty i usługi wielu firm, co w konsekwencji wpłynęło na ich kondycję finansową. Wiele przedsiębiorstw zostało zmuszonych do zawieszania działalności lub jej ograniczenia, a część firm musiała całkowicie zamknąć swoje działalności. Jednak po ustąpieniu najbardziej restrykcyjnych obostrzeń, nastąpiły zmiany w sposobie funkcjonowania przedsiębiorstw. W wyniku adaptacji do nowych warunków oraz pojawiających się innowacji, przedsiębiorczość w gminie zaczęła rozkwitać. Nowe modele biznesowe, zmiana nawyków konsumentów i rozwój usług online pozwoliły wielu firmom na odbudowę i wzrost, co pozytywnie wpłynęło na lokalną gospodarkę.

Na funkcjonowanie lokalnej gospodarki istotny wpływ miała również sytuacja na granicy polsko-białoruskiej, która zaczęła się zaostrzać w 2021 roku i w kolejnych latach nabierała na sile, oddziałując na gospodarkę regionu. Wprowadzenie stanu wyjątkowego w pasie przygranicznym na przestrzeni sierpień-wrzesień 2021 roku, a następnie jego przedłużenia i przekształcenia w czasowe zakazy przebywania na określonych obszarach strefy nadgranicznej, doprowadziły do spadku liczby turystów oraz ograniczenia ruchu przygranicznego. W konsekwencji spowodowało to zmniejszenie przychodów

lokalnych przedsiębiorstw, zwłaszcza tych związanych z branżą turystyczną, gastronomiczną i usługową, co przełożyło się na pogorszenie kondycji finansowej wielu firm oraz wzrost ryzyka utraty miejsc pracy.

Regulacje, w tym Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 czerwca 2024 r. (Dz.U. 2024 poz. 861), są kontynuacją działań podejmowanych w odpowiedzi na przedłużający się kryzys na granicy polsko-białoruskiej. Wprowadzone ograniczenia dotyczą przede wszystkim pasa przygranicznego, a nie całego obszaru Białowieży Południe. Szczególnie dotknięte są tereny bezpośrednio przylegające do granicy, w tym obszar wzdłuż ulicy Kolejowej, gdzie część terenu została zajęta przez wojsko i objęta strefą wyłączoną z użytku publicznego. Zajęcie tego terenu ograniczyło dostępność przestrzeni dla lokalnych przedsiębiorców oraz zmniejszyło ruch turystyczny, co negatywnie wpłynęło na działalność gospodarczą w tej części obszaru rewitalizacji.

Ograniczenia te mają szczególnie niekorzystny wpływ na przedsiębiorstwa związane z turystyką i handlem przygranicznym, powodując spadek liczby odwiedzających oraz utrudniając prowadzenie działalności gospodarczej. Zmniejszony napływ turystów oraz ograniczony dostęp do terenów turystycznych przełożyły się na spadek dochodów lokalnych firm, co dodatkowo pogłębiło trudności gospodarcze w regionie.

Analiza sytuacji gospodarczej obszaru rewitalizacji wskazuje na wystąpienie nakładających się zjawisk kryzysowych, których konsekwencją jest pogłębienie nierówności ekonomicznych oraz osłabienie struktury gospodarczej w regionie przygranicznym. Najbardziej dotknięte zostały mikro i małe przedsiębiorstwa, które mimo prób dostosowania się do nowych warunków poprzez cyfryzację usług czy zmianę modelu działalności, nie zawsze były w stanie utrzymać się na rynku. Zidentyfikowane problemy podkreślają konieczność podjęcia kompleksowych działań rewitalizacyjnych, ukierunkowanych na wzmocnienie lokalnej przedsiębiorczości, rozwój alternatywnych źródeł dochodu oraz budowę odporności gospodarczej obszaru na przyszłe sytuacje kryzysowe.

Badania ankietowe

Analiza wyników ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców Białowieży Południe pozwoliła zidentyfikować kluczowe problemy gospodarcze wpływające na rozwój lokalny tego obszaru. Wyniki te wskazują na szereg wyzwań utrudniających zarówno działalność przedsiębiorców, jak i codzienne funkcjonowanie mieszkańców.

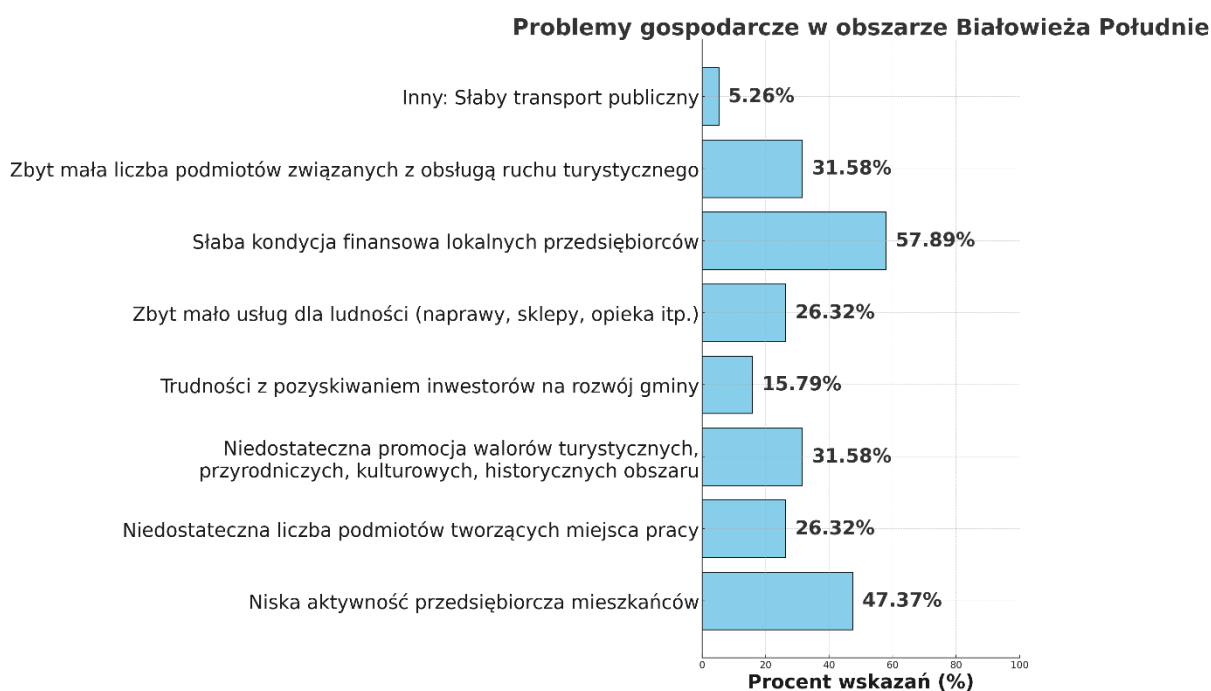
Największym problemem wskazanym przez ankietowanych jest niedostateczna promocja walorów turystycznych, przyrodniczych, kulturowych i historycznych obszaru (57,89%). Biorąc pod uwagę unikalne walory Białowieży, brak efektywnej promocji znacząco ogranicza rozwój turystyki, która mogłaby być jednym z głównych motorów gospodarczych regionu. Niedostateczna widoczność wśród potencjalnych turystów wpływa negatywnie na napływ odwiedzających, a co za tym idzie – ogranicza potencjalne przychody lokalnych przedsiębiorstw.

Drugim kluczowym problemem jest niska aktywność przedsiębiorcza mieszkańców (47,37%). Brak inicjatyw gospodarczych ogranicza rozwój sektora prywatnego oraz hamuje tworzenie nowych miejsc pracy, co przekłada się na stagnację gospodarczą obszaru. Powiązane z tym są trudności z pozyskiwaniem inwestorów (31,58%), które wynikają zarówno z ograniczonej promocji gminy, jak i niskiej atrakcyjności inwestycyjnej spowodowanej słabo rozwiniętą infrastrukturą gospodarczą.

Wśród problemów wskazanych przez mieszkańców istotne są również: zbyt mała liczba podmiotów tworzących miejsca pracy (26,32%) oraz słaba kondycja finansowa lokalnych przedsiębiorców (26,32%). Brak stabilnych przedsiębiorstw wpływa na ograniczoną liczbę dostępnych miejsc pracy oraz niską dynamikę gospodarczą w regionie. Dodatkowym wyzwaniem jest zbyt mała liczba podmiotów związanych z obsługą ruchu turystycznego (15,79%), co ogranicza zdolność regionu do korzystania z potencjału turystycznego.

Mieszkańcy zwrócili także uwagę na niewystarczającą dostępność podstawowych usług dla ludności (31,58%), takich jak sklepy, punkty usługowe czy opieka, co znacząco wpływa na komfort życia mieszkańców. Wśród odpowiedzi pojawił się również problem słabego transportu publicznego (5,26%), który utrudnia mobilność mieszkańców oraz ogranicza możliwości dotarcia turystów do regionu.

Wnioski z badania wskazują, że kluczowym kierunkiem działań w sferze gospodarczej powinno być wzmocnienie sektora turystycznego poprzez skuteczną promocję regionu oraz rozwój usług towarzyszących turystyce. Konieczne jest także wspieranie lokalnych przedsiębiorców, zarówno poprzez doradztwo, jak i dostęp do środków finansowych umożliwiających rozwój działalności gospodarczej. Wzmocnienie aktywności gospodarczej mieszkańców oraz poprawa dostępności usług publicznych mogą przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności Białowieży Południe zarówno dla inwestorów, jak i mieszkańców.

Źródło: Badania ankietowe mieszkańców.

4.3. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji w sferze środowiskowej

Analiza sfery środowiskowej miała na celu identyfikację problemów dotyczących jakości środowiska, w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających

zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, które mają znaczenie i wpływają na jakość życia mieszkańców.

Tabela 12. Zestawienie wskaźników w sferze środowiskowej obszaru rewitalizacji ze średnią gminną w 2022 roku

		Wieś Białowieża w tym:
SFERA ŚRODOWISKOWA	Gmina Białowieża	Białowieża Południe
Emisja CO ₂ na jednostkę analityczną w przeliczeniu na 100 mieszkańców	5,17	7,55
Ilość Mg azbestu na jednostkę analityczną w przeliczeniu na 100 mieszkańców	71,54	53,19
Ilość instalacji OZE na jednostkę analityczną w przeliczeniu na 100 mieszkańców	2,73	3,53
Liczba budynków mieszkalnych (domów) opalana paliwem stałym w przeliczeniu na 100 mieszkańców	43,17	52,69
SUMA		2

Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Białowieża

Białowieża Południe jest obszarem, który z jednej strony wykazuje pewne pozytywne zmiany w zakresie inwestycji w odnawialne źródła energii, a z drugiej strony zmagą się z istotnymi wyzwaniami środowiskowymi.

Dane dotyczące emisji CO₂ wskazują na istotne różnice pomiędzy obszarem rewitalizacji a całą gminą Białowieża. Wskaźnik emisji CO₂ na 100 mieszkańców w Białowieży Południe wynosi 7,55, co jest wyraźnie wyższe od średniej dla całej gminy (5,17). Oznacza to większą intensywność emisji w przeliczeniu na liczbę mieszkańców, mimo że całkowita emisja w tym obszarze jest niższa niż w skali całej gminy. Wysoka emisja CO₂ jest wynikiem dominacji budynków opalanych paliwem stałym oraz niskiej efektywności energetycznej infrastruktury. Te czynniki stanowią poważne wyzwania, które wymagają pilnych działań modernizacyjnych. Gmina aktywnie realizuje inwestycje w poprawę efektywności energetycznej budynków oraz wspieranie instalacji OZE. Mieszkańcy mogą korzystać z Programu Czyste Powietrze, który oferuje dofinansowanie oraz doradztwo dostępne w Gminnym Punkcie konsultacyjno-informacyjnym. Stanowi to istotne wsparcie w dążeniu do poprawy jakości powietrza w regionie oraz ograniczenia emisji CO₂.

Gmina obecnie prowadzi działania związane z azbestem, zgodnie z „Programem usuwania azbestu i wyborów zawierających azbest z terenu Gminy Białowieża na lata 2021-2023”. Obecność azbestu na obszarze rewitalizacji stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia mieszkańców. Szczegółne niebezpieczeństwo występuje, gdy azbest nie jest odpowiednio zabezpieczony lub użytkowany.

Degradacja materiału, niewłaściwe postępowanie z nim oraz brak skutecznych środków ochronnych mogą prowadzić do uwalniania szkodliwych włókien do powietrza. W konsekwencji osoby przebywające w pobliżu są narażone na rozwój pylicy azbestowej, schorzeń opłucnej oraz nowotworów. Aby dokładniej określić skalę problemu, wprowadzono wskaźnik ilości azbestu na jednostkę analityczną w przeliczeniu na 100 mieszkańców, który wynosi 71,54 dla całej gminy i 53,19 dla obszaru rewitalizacji. Działania związane z usuwaniem azbestu są realizowane niezależnie od planów rewitalizacji, w ramach odrębnego programu gminnego.

Kolejnym istotnym wyzwaniem środowiskowym na obszarze rewitalizacji Białowieża Południe jest gospodarka wodno-ściekowa, która bezpośrednio wpływa na jakość życia mieszkańców, stan środowiska naturalnego oraz potencjał rozwoju turystyki. Oczyszczalnia ścieków, zlokalizowana na obszarze rewitalizacji przy ul. Paczowskiego, odgrywa kluczową rolę w funkcjonowaniu całego systemu wodno-ściekowego, jednak jej przestarzała infrastruktura oraz ograniczona wydajność stanowią poważne zagrożenie dla środowiska i zdrowia mieszkańców.

Oczyszczalnia boryka się z licznymi problemami eksploatacyjnymi, głównie ze względu na stosowanie przestarzałej technologii oczyszczania ścieków, która nie pozwala na osiągnięcie parametrów zgodnych z obowiązującymi normami środowiskowymi. W konsekwencji istnieje ryzyko przedostawania się niedostatecznie oczyszczonych ścieków do wód gruntowych i powierzchniowych, co negatywnie wpływa na lokalny ekosystem oraz jakość wód pitnych. Dane z 2023 roku wskazują, że oczyszczalnia wraz z lokalną stacją zlewną odbiera nieczystości ciekłe z 53 nieruchomości, a ilość odebranych ścieków wynosi 1672,1 m³/rok. W porównaniu do całkowitej ilości ścieków generowanych w gminie (102 990 m³/rok), udział ścieków trafiających do oczyszczalni jest stosunkowo niewielki, co sugeruje, że znaczna część nieczystości może trafiać do środowiska w sposób niekontrolowany.

Problemem jest również niski poziom świadomości ekologicznej mieszkańców, co przekłada się na niewystarczające korzystanie z usług oczyszczalni. W wielu przypadkach ścieki są odprowadzane do zbiorników bezodpływowych lub nielegalnie zrucane do gruntu, co prowadzi do skażenia wód gruntowych.

Nadmierne obciążenie oczyszczalni w okresach wzmożonego ruchu turystycznego dodatkowo komplikuje sytuację. Obecna przepustowość obiektu okazuje się niewystarczająca przy populacji wynoszącej 1912 mieszkańców oraz znacznej liczbie turystów odwiedzających Białowieżę. Przekroczenie dopuszczalnych wartości przepływów prowadzi do zmniejszenia efektywności oczyszczania ścieków i zwiększa ryzyko skażenia środowiska naturalnego.

Konsekwencje tych problemów odczuwalne są zarówno przez mieszkańców, jak i odwiedzających gminę turystów. Skażenie wód gruntowych wpływa na jakość wody pitnej, co może prowadzić do wzrostu zachorowań na choroby przewodu pokarmowego oraz inne dolegliwości zdrowotne związane z zanieczyszczoną wodą. Ponadto, emisja nieprzyjemnych zapachów z oczyszczalni oraz potencjalne zanieczyszczenie terenów rekreacyjnych i przyrodniczych obniżają atrakcyjność turystyczną regionu.

W związku z powyższym, kluczowe jest wdrożenie działań rewitalizacyjnych obejmujących modernizację oczyszczalni ścieków, poprawę efektywności systemu odbioru i oczyszczania ścieków oraz zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców. Wprowadzenie nowoczesnych technologii oczyszczania, rozwój sieci kanalizacyjnej oraz kampanie edukacyjne mogą znacząco ograniczyć ryzyko zanieczyszczenia środowiska i poprawić jakość życia mieszkańców. Tylko kompleksowe podejście

pozwole na zminimalizowanie negatywnego wpływu gospodarki wodno-ściekowej na obszar rewitalizacji oraz zabezpieczenie cennych zasobów przyrodniczych Białowieży.

Badania ankietowe

W ramach przeprowadzonej ankiety mieszkańcy Białowieży Południe wskazali najistotniejsze problemy środowiskowe, które wpływają na jakość życia oraz potencjał rozwojowy tego obszaru. Wyniki badania uwiadamiają, że największym wyzwaniem jest niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii, który został wskazany przez 73,68% respondentów. Tak wysoki odsetek wskazań świadczy o rosnącej świadomości ekologicznej mieszkańców oraz potrzebie wdrażania zrównoważonych rozwiązań energetycznych. Niedostateczne wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych nie tylko wpływa na wzrost kosztów utrzymania gospodarstw domowych, ale także ogranicza możliwości rozwoju gminy w duchu ekologii i efektywności energetycznej.

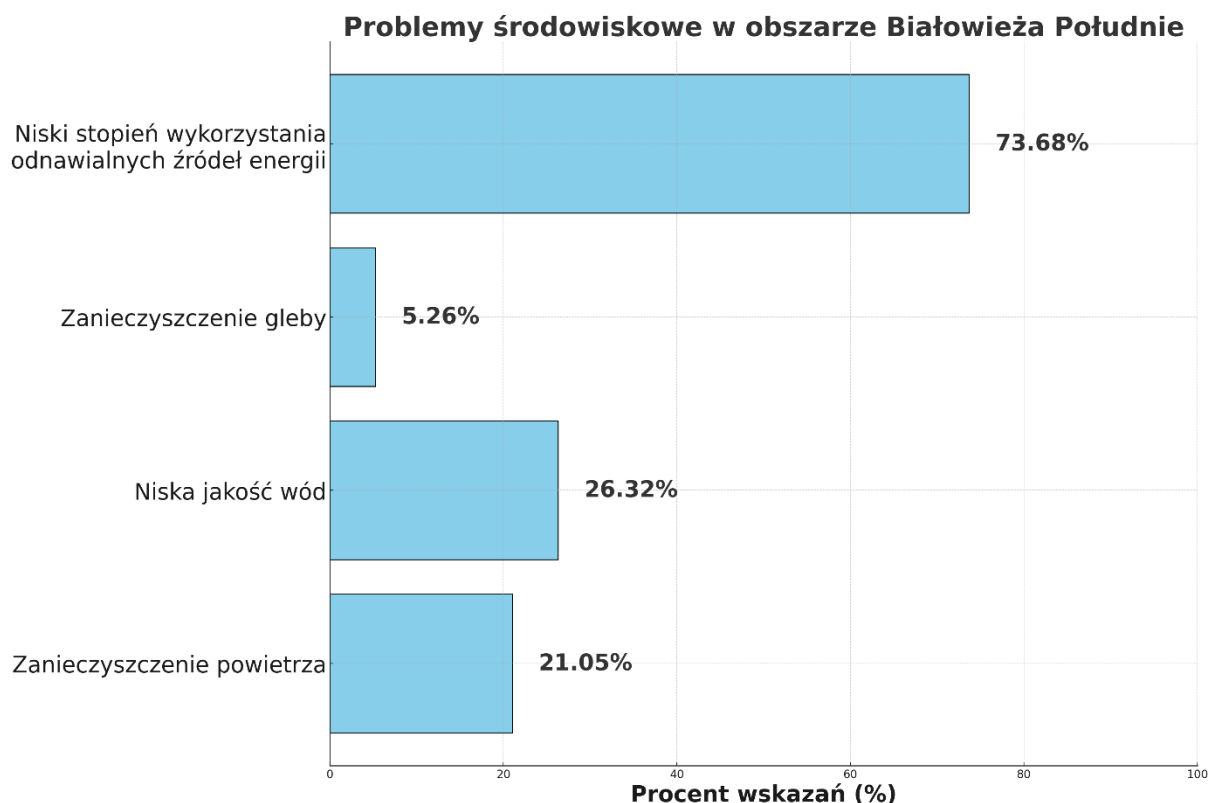
Kolejnym istotnym problemem środowiskowym jest niska jakość wód (26,32%), która negatywnie wpływa zarówno na warunki życia mieszkańców, jak i na potencjał turystyczny regionu. Czystość wód ma kluczowe znaczenie dla ochrony środowiska naturalnego, zwłaszcza w obszarach o wysokiej wartości przyrodniczej, takich jak Białowieża. Pogorszenie jakości wód może również wpływać na atrakcyjność regionu dla inwestorów oraz turystów, którzy poszukują terenów o wysokim standardzie ekologicznym.

Mieszkańcy zwrócili także uwagę na problem zanieczyszczenia powietrza (21,05%). Choć poziom tego zagrożenia nie jest dominujący wśród wskazań, to jednak sygnalizuje potrzebę monitorowania jakości powietrza oraz podejmowania działań mających na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń, zwłaszcza w kontekście spalania paliw stałych w gospodarstwach domowych oraz wpływu ruchu samochodowego.

Na marginesie znalazł się problem zanieczyszczenia gleby (5,26%), który choć nie został uznany za dominujące zagrożenie, wymaga uwagi, zwłaszcza w kontekście ochrony bioróżnorodności i potencjalnego wpływu na jakość upraw rolnych.

Podsumowując, mieszkańcy Białowieży Południe wskazali, że kluczowym wyzwaniem środowiskowym jest niedostateczne wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, które wymaga priorytetowych działań w zakresie promocji zrównoważonych technologii oraz wsparcia inwestycji w ekologiczne źródła energii. Równocześnie istotne jest podjęcie inicjatyw mających na celu poprawę jakości wód i powietrza oraz monitorowanie stanu środowiska naturalnego w celu zapewnienia trwałego rozwoju regionu.

Wykres poniżej przedstawia szczegółowy rozkład wskazań mieszkańców dotyczących najważniejszych problemów środowiskowych Białowieży Południe.

Źródło: Badania ankietowe mieszkańców.

4.4. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

Białowieża Południe, położona w obrębie Puszczy Białowieskiej, to obszar o wyjątkowych walorach przyrodniczych, które stanowią istotny atut regionu. Niemniej jednak, obszar ten boryka się z wyzwaniami w zakresie przestrzenno-funkcyjnym, obejmującym zarówno ograniczoną dostępność komunikacyjną, niewystraczającą infrastrukturę rekreacyjną.

Analiza stanu infrastruktury wykazała, że w obszarze rewitalizacji znajdują się jedynie dwa obiekty sportowo-rekreacyjne, co przekłada się na niski wskaźnik 0,37 obiektów na 100 mieszkańców. Brak rozwiniętej infrastruktury ogranicza aktywność mieszkańców i zmniejsza atrakcyjność turystyczną regionu. W kontekście wzmożonego ruchu turystycznego i rosnącego zapotrzebowania na tego typu przestrzenie, wskazane jest podjęcie działań mających na celu rozbudowę oferty rekreacyjnej, tak aby sprostać oczekiwaniom zarówno mieszkańców, jak i odwiedzających.

Jednym z istotnych wyzwań w Białowieży Południe jest ograniczona liczba przystanków komunikacji publicznej – na całym obszarze rewitalizacji funkcjonują jedynie 3 przystanki. Tak niewielka liczba punktów komunikacyjnych skutkuje utrudnieniami w przemieszczaniu się mieszkańców, w tym osób starszych, młodzieży i turystów, którzy nie mają dostępu do własnych środków transportu.

Tabela 13. Liczba przystanków komunikacyjnych w 2022 roku

	Liczba przystanków komunikacyjnych	Liczba przystanków w przeliczeniu na 100 mieszkańców
Gmina Białowieża	14	0,72
Białowieża Południe	3	0,56

Źródło: Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Białowieża

Białowieża Południe, ze względu na swoją lokalizację w pobliżu Białowieskiego Parku Narodowego, charakteryzuje się dużym natężeniem ruchu turystycznego. Z jednej strony stanowi to istotny czynnik rozwoju gospodarczego gminy, generując dochody związane z turystyką i usługami, ale jednocześnie powoduje szereg problemów przestrzennych i środowiskowych. Duża liczba turystów w szczytowych okresach sezonu skutkuje zwiększonym zapotrzebowaniem na miejsca noclegowe, gastronomiczne i parkingowe. Obciążenie infrastruktury drogowej oraz wzrost ilości odpadów wymagają podjęcia działań ukierunkowanych na zrównoważony rozwój turystyki.

Problemy przestrzenno-funkcjonalne obszaru rewitalizacji Białowieża Południe znacząco wpływają na ograniczenie jego potencjału rozwojowego i atrakcyjności zarówno dla mieszkańców, jak i turystów. Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura rekreacyjna oraz ograniczona dostępność komunikacyjna utrudniają pełne wykorzystanie walorów przyrodniczych regionu i zaspokojenie rosnących potrzeb lokalnej społeczności oraz odwiedzających. Niska liczba obiektów sportowo-rekreacyjnych nie tylko zmniejsza możliwości aktywnego spędzania czasu wolnego przez mieszkańców, ale także ogranicza ofertę turystyczną obszaru, co wpływa na jego atrakcyjność jako destynacji wypoczynkowej. Brak odpowiedniej infrastruktury rekreacyjnej w miejscu o wysokim natężeniu ruchu turystycznego tworzy barierę rozwojową, utrudniającą wzmocnienie lokalnej gospodarki opartej na usługach turystycznych.

Ograniczona dostępność komunikacyjna, wynikająca z niewystarczającej liczby przystanków transportu publicznego, dodatkowo pogłębia problemy związane z mobilnością mieszkańców oraz utrudnia turystom dostęp do atrakcji regionu. Osoby starsze, młodzież czy turyści nieposiadający własnych środków transportu napotykają trudności w swobodnym poruszaniu się po obszarze, co ogranicza ich aktywność społeczną i ekonomiczną. W dłuższej perspektywie wpływa to na ograniczenie potencjału gospodarczego regionu, ponieważ utrudniony dostęp do usług i atrakcji turystycznych zmniejsza zainteresowanie inwestorów i ogranicza przepływ turystów.

Istotne znaczenie przestrzenno-funkcjonalne w obszarze rewitalizacji Białowieża Południe jest teren przy ul. Kolejowej, gdzie koncentruje się życie publiczne, odbywają się gminne imprezy, a w pozostałym okresie pełni funkcje parkingu gminnego. Teren ten zgodnie z Decyzją Nr 190/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 19 grudnia 2024 r. (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. z 2024 r. poz. 230) pozostaje pod zarządem wojska. Obecność terenów zamkniętych przez MON wpływa na ograniczoną dostępność przestrzenną i możliwość wykorzystania tego obszaru przez gminę (wszelkie działania planistyczne wymagają uzgodnień z organami państwowymi, co wydłuża i komplikuje procesy inwestycyjne).

Wzmógłony ruch turystyczny prowadzi do zwiększonego zapotrzebowania na miejsca noclegowe, punkty gastronomiczne oraz parkingi, a także przyczynia się do wzrostu ilości odpadów i obciążenia

lokalnej infrastruktury drogowej. W szczytowych okresach sezonu obserwuje się problemy z nadmiernym ruchem pojazdów, brakiem miejsc parkingowych oraz przeciążeniem istniejącej infrastruktury.

Te nakładające się wyzwania wymagają kompleksowych działań rewitalizacyjnych, które skupią się na rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, poprawie dostępności komunikacyjnej oraz zagospodarowaniu terenów w sposób zrównoważony i uwzględniający potrzeby zarówno mieszkańców, jak i turystów. Konieczne jest także wdrażanie rozwiązań ograniczających negatywny wpływ turystyki na środowisko przy jednoczesnym wzmacnianiu potencjału gospodarczego regionu. Rozwój infrastruktury oraz dostosowanie przestrzeni publicznych mogą przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności obszaru, przyciągnięcia inwestorów oraz poprawy jakości życia mieszkańców. Efektywne zagospodarowanie przestrzeni i poprawa funkcjonalności obszaru rewitalizacji stanowią klucz do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Białowieży Południe.

Badania ankietowe

Analiza przeprowadzonej ankiety wśród mieszkańców Białowieży Południe pozwoliła zidentyfikować kluczowe problemy przestrzenno-funkcjonalne, które wpływają na jakość życia oraz ograniczają potencjał rozwojowy tego obszaru.

Największym wyzwaniem zidentyfikowanym przez mieszkańców jest niezadowolający stan przestrzeni publicznej (68,42%). Problemy dotyczą zwłaszcza placów zabaw, ścieżek spacerowych oraz terenów zielonych, które nie spełniają oczekiwań społeczności lokalnej. Zaniedbane przestrzenie publiczne wpływają negatywnie na jakość życia mieszkańców oraz ograniczają potencjał integracyjny i rekreacyjny obszaru.

Drugim najczęściej wskazywanym problemem jest zbyt mała liczba ścieżek rowerowych (47,37%). Mieszkańcy podkreślili brak rozbudowanej sieci tras rowerowych, co ogranicza dostępność alternatywnych środków transportu oraz możliwości aktywnego spędzania czasu. W regionie o tak dużych walorach przyrodniczych rozwój infrastruktury rowerowej mógłby stać się kluczowym czynnikiem przyciągającym turystów.

Istotnym problemem jest również niedostateczna ilość i stan terenów rekreacyjno-wypoczynkowych (42,11%), które pełnią kluczową rolę w życiu społeczności lokalnej. Mieszkańcy wskazali na konieczność rozwoju przestrzeni sprzyjających rekreacji, takich jak parki, boiska czy strefy relaksu.

Niedostosowanie infrastruktury i przestrzeni do funkcji turystycznej (26,32%) również zostało uznane za ważne wyzwanie, biorąc pod uwagę potencjał turystyczny Białowieży. Brak odpowiednio zagospodarowanej przestrzeni utrudnia rozwój ruchu turystycznego i wpływa na ograniczenie atrakcyjności regionu.

Problemy infrastrukturalne, takie jak zły stan infrastruktury drogowej (15,79%) oraz brak publicznych źródeł dostępu do Internetu (10,53%), również negatywnie wpływają na funkcjonowanie mieszkańców i przedsiębiorców. Brak dostępu do stabilnego internetu stanowi istotną barierę rozwojową, szczególnie w kontekście edukacji, pracy zdalnej i promocji lokalnych inicjatyw.

Dodatkowo mieszkańcy wskazali na niedostateczną bazę lokalową do rozwoju inicjatyw kulturalnych (21,05%) oraz brak miejsc zapewniających opiekę nad dziećmi w wieku do 3 lat i w wieku przedszkolnym (10,53%). Braki te wpływają na ograniczenie możliwości rozwoju lokalnych społeczności oraz utrudniają codzienne funkcjonowanie rodzin.

W kategorii "inne" mieszkańcy zwrócili uwagę na brak koszy na śmieci, zły stan oświetlenia dróg oraz brak chodników (15,79%), co wpływa na estetykę i bezpieczeństwo przestrzeni publicznej.

Podsumowując, kluczowymi wyzwaniami przestrzenno-funkcjonalnymi Białowieży Południe są: poprawa jakości przestrzeni publicznych, rozwój infrastruktury rekreacyjnej i rowerowej oraz dostosowanie przestrzeni do potrzeb mieszkańców i turystów. Działania rewitalizacyjne powinny koncentrować się na tworzeniu funkcjonalnych i estetycznych przestrzeni wspólnych, poprawie infrastruktury drogowej oraz zwiększeniu dostępności usług publicznych.

Wykres poniżej przedstawia szczegółowy rozkład wskazań mieszkańców dotyczących najważniejszych problemów przestrzenno-funkcjonalnych Białowieży Południe.

Źródło: Badania ankietowe mieszkańców.

4.5. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji w sferze technicznej

W analizie sfery technicznej dla obszaru rewitalizacji Białowieży Południe znajdującym się na obszarze zdegradowanym, istotne jest zidentyfikowanie kluczowych obiektów użyteczności publicznej wymagających modernizacji. Na tym obszarze znajduje się pięć takich budynków. Stan techniczny tych obiektów, wymaga działań modernizacyjnych.

Wśród tych obiektów znajduje się budynek przy ul. Kolejowej, który pierwotnie pełnił funkcję magazynu, a obecnie stanowi miejsce spotkań sołectwa Zastawa. Budynek ten wymaga zarówno remontu, jak i przebudowy, aby mógł w pełni spełniać swoją rolę społeczną i być wykorzystywany przez mieszkańców w sposób funkcjonalny i bezpieczny.

Kolejnym obiektem wymagającym generalnego remontu jest klub wiejski w Podolanach Drugich, który także stanowi istotne miejsce spotkań dla lokalnej społeczności. W przypadku tego obiektu konieczne jest przeprowadzenie prac, które poprawią jego stan techniczny, zapewniając odpowiednią funkcjonalność i komfort użytkowania.

Na terenie Białowieża Południe, w obrębie parkingu gminnego przy ul. Kolejowej, znajduje się budynek dzierżawiony przez przedsiębiorcę, który przeznaczony jest na lokal gastronomiczny. Prace remontowe w obiekcie przeprowadzane są na własną rękę przez dzierżawcę.

Warto również wskazać, że obiekt zwany „amfiteatrem” na parkingu gminnym oraz budynek mieszkań komunalnych przy ul. Krzyże 4, z którego trzy lokale nadal pozostają własnością gminy (dwa komunalne i jedno socjalne), znajdują się w stanie wymagającym prac remontowych i konserwacyjnych.

Wysoka liczba obiektów zabytkowych w Białowieży Południe, wynosząca 46 zabytków, wskazuje na istotne dziedzictwo kulturowe, które wymaga ochrony. Konserwacja tych zabytków może znacząco wpłynąć na rozwój turystyki i lokalnej gospodarki.

Do najważniejszych obiektów zabytkowych i historycznych znajdujących się na terenie rewitalizacji należą:

1. Dworzec kolejowy Białowieża-Towarowa (drewniany, koniec XIX w., nr rej.: 626 z 30.12.1986),
2. Wieża ciśnień (początek XIX w., nr rej.: 711 z 20.12.1988),
3. Zespół budynków Białowieża Towarowa (XIX/XX w., nr rej.: A-190 z 13.10.2009), w skład, którego wchodzi:
  - budynek przepompowni wody,
  - budynek mieszkalny przy przepompowni wody,
  - budynek magazynowy,
  - budynek szaletu,
  - budynek magazynowy (po zachodniej stronie budynku dworca),
  - budynek mieszkalny Stacja Towarowa nr 10,
  - szalec,
  - budynek mieszkalny Stacja Towarowa nr 7,
  - budynek gospodarczy (obora),
  - budynek mieszkalny Stacja Towarowa nr 4,
4. Zagroda (skansen budownictwa drewnianego) zlokalizowana przy ul. Zastawa (1880-1945, nr rej.: 765 z 30.12.1992), obejmująca:
  - dom I (1880),
  - dom II (1900),
  - stodołę ze spichlerzem (1945),
  - duży wiatrak koźlak (1925),

- mały wiatrak koźlak (1930),
- łaźnię – budynek gospodarczy (1945),
- warsztat (1922).

Warto zaznaczyć, że większość zabytkowych budynków oraz innych obiektów znajdujących się na terenie obszaru rewitalizacji pozostaje w rękach prywatnych właścicieli oraz przedsiębiorców, przez co Gmina nie ma możliwości bezpośredniego podejmowania działań modernizacyjnych w tych obiektach.

Podjęcie działań modernizacyjnych i konserwacyjnych w obiektach użyteczności publicznej oraz zabytkach jest kluczowe dla poprawy jakości życia mieszkańców, zwiększenia atrakcyjności turystycznej oraz wzmocnienia potencjału gospodarczego regionu.

Problemy techniczne zidentyfikowane na obszarze rewitalizacji Białowieża Południe znacząco wpływają na ograniczenie potencjału społecznego, gospodarczego i turystycznego tego terenu. Niewystarczający stan techniczny obiektów użyteczności publicznej ogranicza ich funkcjonalność oraz zmniejsza możliwości organizowania działań społecznych i integracyjnych. Budynki takie jak dawny magazyn przy ul. Kolejowej czy klub wiejski w Podolanach Drugich, które pełnią ważną rolę w życiu lokalnej społeczności, wymagają pilnych prac remontowych i modernizacyjnych, aby mogły w pełni realizować swoje funkcje. Ich obecny stan zniechęca mieszkańców do aktywnego uczestnictwa w wydarzeniach lokalnych oraz utrudnia prowadzenie działalności społecznej i kulturalnej. Z kolei obiekty o mniejszym zakresie potrzeb remontowych, takie jak amfiteatr czy budynek mieszkań komunalnych przy ul. Krzyże 4, również wymagają interwencji, aby mogły służyć społeczności lokalnej w sposób bezpieczny i komfortowy.

Znaczącym wyzwaniem dla obszaru rewitalizacji jest także konieczność ochrony bogatego dziedzictwa kulturowego. Wysoka liczba zabytków, które w dużej mierze pozostają w rękach prywatnych właścicieli, utrudnia realizację kompleksowych działań konserwacyjnych i modernizacyjnych. Brak możliwości bezpośredniego ingerowania przez gminę w stan tych obiektów prowadzi do ich stopniowej degradacji, co z kolei negatywnie wpływa na potencjał turystyczny regionu. Zabytki takie jak dworzec kolejowy Białowieża-Towarowa, wieża ciśnień czy skansen budownictwa drewnianego mają ogromne znaczenie historyczne i kulturowe, jednak wymagają stałej opieki konserwatorskiej, aby mogły przyciągać turystów i wspierać rozwój lokalnej gospodarki.

Zaniedbania techniczne w infrastrukturze publicznej i obiektach zabytkowych nie tylko ograniczają codzienne funkcjonowanie mieszkańców, ale także zmniejszają atrakcyjność obszaru dla inwestorów i turystów. Zły stan techniczny budynków wpływa na estetykę przestrzeni publicznej oraz na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców i odwiedzających. Ogranicza również możliwości tworzenia nowych miejsc pracy w sektorze turystyki i usług, co jest kluczowe dla rozwoju gospodarczego Białowieży Południe. Konieczność modernizacji i konserwacji budynków oraz infrastruktury jest zatem jednym z priorytetów działań rewitalizacyjnych, które powinny koncentrować się na poprawie jakości przestrzeni publicznej, ochronie dziedzictwa kulturowego oraz zwiększeniu atrakcyjności obszaru jako miejsca zamieszkania i odwiedzin.

Inwestycje w sferze technicznej będą miały bezpośredni wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców, rozwój lokalnej gospodarki oraz wzrost atrakcyjności turystycznej Białowieży Południe.

Badania ankietowe

Analiza wyników ankiety dotyczącej problemów technicznych w obszarze Białowieża Południe pozwoliła zidentyfikować kluczowe wyzwania wpływające na jakość infrastruktury i codzienne życie mieszkańców.

Najczęściej wskazywanym problemem jest mała liczba obiektów dostosowanych do norm dotyczących energooszczędności i ochrony środowiska (52,63%). Mieszkańcy dostrzegają potrzebę modernizacji istniejących budynków w celu zwiększenia efektywności energetycznej oraz ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko. Niska efektywność energetyczna prowadzi do wyższych kosztów utrzymania budynków i zwiększonego zużycia energii, co negatywnie wpływa na budżety domowe mieszkańców i środowisko naturalne.

Kolejnym istotnym problemem są bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych (42,11%). Ograniczony dostęp do budynków użyteczności publicznej oraz przestrzeni publicznych utrudnia codzienne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami i wpływa na ich wykluczenie społeczne. Usunięcie barier architektonicznych jest kluczowe dla zapewnienia równego dostępu do infrastruktury wszystkim mieszkańcom.

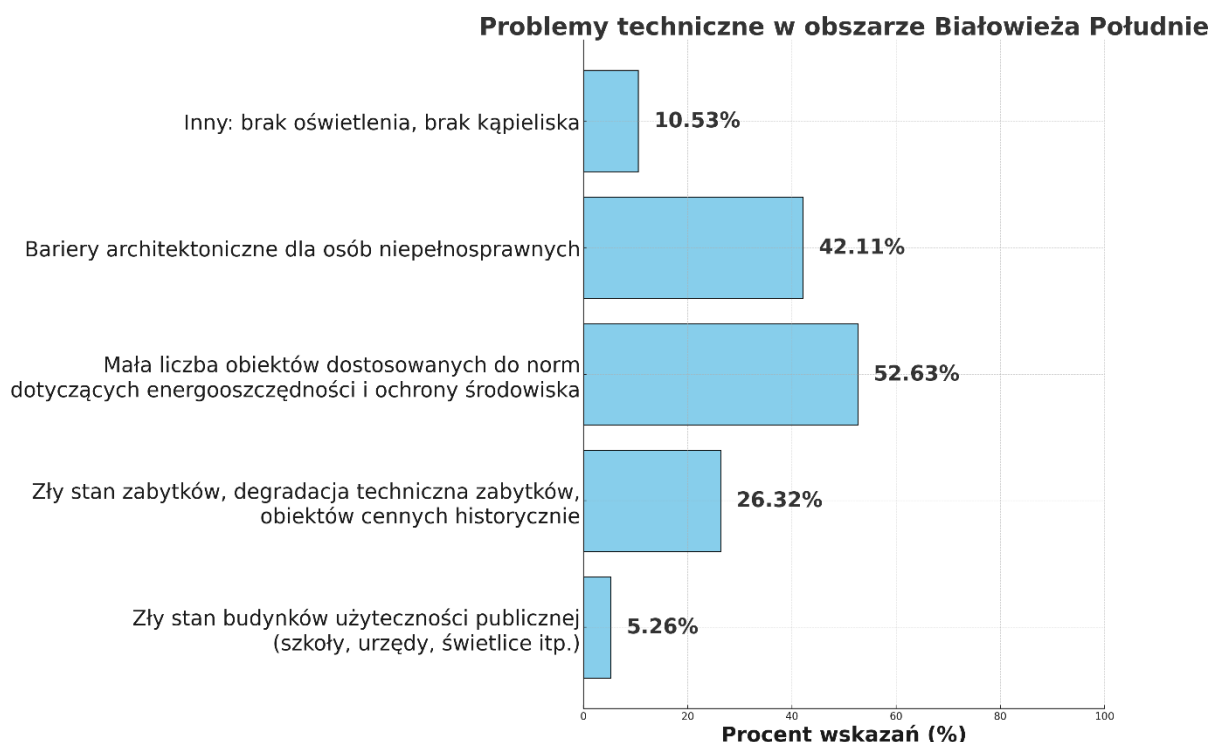
Zły stan zabytków oraz degradacja techniczna obiektów cennych historycznie (26,32%) również zostały wskazane jako poważne wyzwanie. Białowieża, jako miejsce o wysokiej wartości kulturowej i historycznej, wymaga ochrony zabytków oraz działań konserwatorskich, które pozwolą zachować dziedzictwo kulturowe dla przyszłych pokoleń i zwiększą atrakcyjność turystyczną regionu.

Zły stan budynków użyteczności publicznej (szkoły, urzędy, świetlice itp.) został wskazany przez 5,26% respondentów. Choć problem ten uzyskał stosunkowo niską liczbę wskazań, nie powinien być bagatelizowany, zwłaszcza w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa i komfortu korzystania z obiektów publicznych.

Mieszkańcy zwrócili uwagę na brak oświetlenia w niektórych częściach gminy oraz brak kąpieliska (10,53%), co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo i ogranicza możliwości rekreacji. Niedostateczne oświetlenie uliczne, zwłaszcza wieczorem i rano, zwiększa ryzyko wypadków oraz utrudnia poruszanie się pieszym, rowerzystom i osobom starszym. Dodatkowo, w rejonie Białowieży, gdzie często pojawiają się dzikie zwierzęta, brak oświetlenia sprzyja kolizjom z żubrami, dzikami i sarnami, stanowiąc zagrożenie zarówno dla mieszkańców, jak i zwierząt. Równie istotnym problemem jest brak kąpieliska – mimo obecności naturalnych zbiorników wodnych, brak odpowiednio przygotowanego i bezpiecznego miejsca do kąpeli skłania mieszkańców do korzystania z nieprzystosowanych terenów, zwiększając ryzyko wypadków wodnych. Oba problemy wymagają działań w ramach rewitalizacji, aby poprawić jakość życia mieszkańców oraz zwiększyć bezpieczeństwo i atrakcyjność gminy.

Kluczowymi wyzwaniami technicznymi dla Białowieży Południe są przede wszystkim konieczność poprawy efektywności energetycznej budynków, eliminacja barier architektonicznych oraz ochrona cennych zabytków. W dalszej kolejności należy zwrócić uwagę na modernizację budynków użyteczności publicznej i uzupełnienie infrastruktury o elementy podnoszące jakość życia mieszkańców, takie jak oświetlenie uliczne czy miejsca rekreacji. Wdrożenie działań w tych obszarach wpłynie na poprawę komfortu życia mieszkańców oraz zwiększy atrakcyjność gminy zarówno dla turystów, jak i potencjalnych inwestorów.

Poniższy wykres przedstawia szczegółowy rozkład wskazań mieszkańców dotyczących najważniejszych problemów technicznych w Białowieży Południe.

Źródło: Badania ankietowe mieszkańców.

4.6. Potencjał obszaru rewitalizacji

Obszar rewitalizacji Białowieża Południe, mimo zdiagnozowanych problemów, posiada znaczący potencjał rozwojowy, który może zostać wykorzystany w procesie rewitalizacji. Potencjał ten wynika z jego unikalnych walorów przyrodniczych, kulturowych, historycznych oraz społeczno-gospodarczych.

Potencjał społeczny

Mimo problemów demograficznych i ogólnie niskiego poziomu aktywności obywatelskiej w gminie, społeczność Białowieży Południe wyróżnia się na jej tle większym zaangażowaniem i zainteresowaniem sprawami lokalnymi. Mieszkańcy tego obszaru, choć często wycofani z życia publicznego, posiadają ogromny potencjał do integracji i aktywizacji. Czas wolny, jakim dysponują, mógłby być efektywnie wykorzystany na działania wspólnotowe i budowanie silniejszych więzi społecznych.

W społeczności tej widoczne jest silne przywiązanie do lokalnej historii, tradycji i kultury, co może stanowić podstawę do działań integracyjnych. Mieszkańcy chętnie biorą udział w wydarzeniach promujących dziedzictwo regionu, co pokazuje ich gotowość do angażowania się, jeśli stworzy się ku temu odpowiednie warunki. Wiele osób deklaruje chęć większego uczestnictwa w życiu publicznym, jednak brakuje im impulsu do działania oraz odpowiednich przestrzeni do spotkań i organizowania wydarzeń.

Mieszkańcy Białowieży Południe wykazują również większą otwartość na udział w konsultacjach społecznych. W badaniu ankietowym na temat rewitalizacji wzięło udział 40 osób, z czego niemal połowa pochodziła właśnie z tego obszaru. Fakt, że aktywnie wyrażają swoje potrzeby i oczekiwania, świadczy o ich gotowości do współtworzenia zmian i większego zaangażowania w sprawy lokalne. Jest to zasób, który może zostać wzmocniony poprzez tworzenie okazji do spotkań, budowanie oferty kulturalnej i społecznej oraz pobudzanie mieszkańców do działania.

Obecnie wiele osób spędza czas głównie w domach, co sprzyja izolacji i ogranicza możliwości budowania relacji sąsiedzkich. Wprowadzenie inicjatyw społecznych, wspólnych wydarzeń czy warsztatów mogłoby przyczynić się do wyjścia mieszkańców z domów, wzmacniając poczucie wspólnoty i poprawiając jakość życia. Kluczowe jest stworzenie warunków do integracji międzyludzkiej, tak aby mieszkańcy mieli poczucie, że ich głos ma znaczenie, a działania podejmowane w ramach rewitalizacji służą ich realnym potrzebom.

Potencjał przestrzenno-funkcyjny

Białowieża Południe zajmuje strategiczną lokalizację w gminie. Jest to obszar o powierzchni 147 ha (0,72% powierzchni gminy), zamieszkały przez 539 osób (28% mieszkańców). Wiele ważnych obiektów publicznych i usługowych znajduje się właśnie w tej części wsi. Kluczowym atutem jest centralne położenie przy ul. Kolejowej, która stanowi główny punkt startowy dla turystów odwiedzających Puszcę Białowieską. Przestrzeń ta pełni funkcję miejsca spotkań, a także parkingu, z którego korzystają zarówno mieszkańcy, jak i turyści.

Na obszarze tym znajduje się także naturalne kąpielisko przy ul. Mostowej, które ma potencjał do rozwoju jako miejsce rekreacji i integracji społecznej. Jego odpowiednie zagospodarowanie mogłoby znacząco zwiększyć atrakcyjność obszaru zarówno dla mieszkańców, jak i turystów.

Potencjał kulturowy i historyczny

Białowieża Południe wyróżnia się bogactwem dziedzictwa kulturowego i historycznego. Na tym obszarze znajduje się 46 obiektów zabytkowych, w tym tak cenne jak dworzec kolejowy Białowieża-Towarowa z końca XIX wieku, wieża ciśnień z początku XIX wieku, zespół budynków Białowieża-Towarowa oraz skansen budownictwa drewnianego przy ul. Zastawa. Obiekty te świadczą o bogatej historii regionu i stanowią unikalną wartość kulturową, która może być wykorzystana w celach edukacyjnych i turystycznych.

Dziedzictwo to jest ważnym elementem tożsamości lokalnej, a jego odpowiednie wyeksponowanie i promocja mogą przyczynić się do wzmocnienia poczucia wspólnoty wśród mieszkańców oraz zwiększenia atrakcyjności turystycznej gminy.

Potencjał gospodarczy

Obszar rewitalizacji charakteryzuje się obecnie (2025 r.) wzrastającą aktywnością gospodarczą. Na terenie Białowieża Południe działa 30 podmiotów gospodarczych, głównie mikro i małych przedsiębiorstw, co stanowi istotny potencjał ekonomiczny.

Położenie w bezpośrednim sąsiedztwie Puszczy Białowieskiej i Białowieskiego Parku Narodowego stwarza doskonałe warunki do rozwoju turystyki, która może stać się kluczowym motorem rozwoju gospodarczego regionu. Już teraz obszar ten cieszy się dużym zainteresowaniem turystów, jednak potencjał ten nie jest w pełni wykorzystany.

Istotnym elementem lokalnej gospodarki są kwatery agroturystyczne, które stanowią ważne źródło dochodu dla mieszkańców oraz alternatywę dla dużych obiektów noclegowych. Na terenie Białowieża Południe funkcjonuje kilkadziesiąt gospodarstw oferujących noclegi w otoczeniu przyrody, z dostępem do lokalnych produktów i tradycyjnych usług, takich jak wycieczki z przewodnikiem, warsztaty rzemieślnicze czy kulinarne. Bliskość przyrody i możliwość bezpośredniego kontaktu z lokalną kulturą sprawiają, że agroturystyka ma duży potencjał rozwojowy. Wsparcie dla tych inicjatyw poprzez działania rewitalizacyjne, poprawę infrastruktury czy promocję lokalnych usług może przyczynić się do wzrostu atrakcyjności obszaru i zwiększenia liczby odwiedzających.

Dodatkowo, na terenie Białowieża Południe funkcjonują większe obiekty noclegowe, takie jak Hotel Żubrówka, który jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych miejsc noclegowych w regionie. Poza nim na terenie obszaru rewitalizacji działają pensjonaty, które obsługują zarówno turystów indywidualnych, jak i grupy zorganizowane. Te obiekty stanowią istotny element bazy turystycznej, przyciągając gości poszukujących komfortowego wypoczynku w otoczeniu przyrody. Współpraca pomiędzy większymi hotelami, lokalnymi pensjonatami oraz kwaterami agroturystycznymi może przyczynić się do stworzenia kompleksowej oferty turystycznej, obejmującej różnorodne formy noclegu, gastronomii oraz usług rekreacyjnych, co wpłynie na dalszy rozwój gospodarczy regionu.

Potencjał środowiskowy

Obszar Białowieża Południe wyróżnia się dużym udziałem terenów zielonych oraz naturalnym krajobrazem, który stanowi jego kluczowy atut. Położenie na skraju Puszczy Białowieskiej sprawia, że przestrzeń ta jest bezpośrednio powiązana z jednym z najcenniejszych ekosystemów leśnych w Europie. Na terenie Białowieży Południe dominuje niska intensywność zabudowy, co sprzyja utrzymaniu wysokiej jakości powietrza i gleby oraz zachowaniu walorów przyrodniczych.

Przez obszar przepływa rzeka Narewka, której dolina tworzy atrakcyjne środowisko naturalne, sprzyjające różnorodności biologicznej. Wzdłuż rzeki znajdują się tereny podmokłe i naturalne łąki, które pełnią funkcję retencyjną, wspierając lokalny ekosystem i ograniczając skutki suszy czy podtopień. Są to również obszary o dużym znaczeniu krajobrazowym, podkreślające naturalny charakter Białowieży Południe.

Charakterystyczną cechą obszaru jest brak intensywnych przekształceń środowiskowych. Dominują tu rozproszone siedliska, tereny rolnicze i obszary leśne, co sprzyja utrzymaniu bioróżnorodności i naturalnych procesów ekologicznych. Dzięki temu teren ten posiada duży potencjał w zakresie rekreacji bliskiej naturze, w tym turystyki pieszej i rowerowej.

Na tle innych części gminy Białowieża Południe wyróżnia się stosunkowo czystym i nieskażonym środowiskiem, co jest wynikiem ograniczonej działalności przemysłowej i małego natężenia ruchu samochodowego. Mieszkańcy korzystają z bliskości przyrody, jednak dostęp do terenów zielonych nie zawsze jest w pełni zagospodarowany, co sprawia, że przestrzeń ta mogłaby lepiej odpowiadać na potrzeby społeczności lokalnej.

Obszar ten posiada również potencjał do prowadzenia działań związanych z ochroną środowiska i edukacją ekologiczną, ponieważ mieszkańcy i turyści wykazują zainteresowanie tematyką przyrodniczą oraz tradycyjnym sposobem gospodarowania zasobami. Wartością dodaną jest także obecność lokalnych inicjatyw i wiedza mieszkańców, które mogą stanowić podstawę do dalszego rozwijania świadomości ekologicznej społeczności.

Białowieża Południe, dzięki swojemu położeniu i naturalnym zasobom, posiada duży potencjał jako przestrzeń do życia w harmonii z przyrodą, co stanowi jeden z jej głównych atutów i może sprzyjać dalszemu zrównoważonemu rozwojowi tego obszaru.

Obszar Białowieża Południe posiada znaczący potencjał jako przestrzeń sprzyjająca rozwojowi społecznemu, gospodarczemu i środowiskowemu. Mimo wyzwań demograficznych, mieszkańcy wykazują większe niż w innych częściach gminy zaangażowanie w sprawy lokalne oraz zainteresowanie historią i kulturą regionu. Choć obecnie wielu z nich spędza czas w domach, odpowiednie działania mogą pobudzić integrację i aktywność społeczną. Położenie przy Puszczy Białowieskiej oraz rozwijająca się agroturystyka i baza noclegowa, obejmująca zarówno pensjonaty, jak i większe hotele, stwarzają warunki do dalszego wzrostu ruchu turystycznego i lokalnej

przedsiębiorczości. Walory przyrodnicze, w tym rzeka Narewka i tereny zielone, zapewniają potencjał rekreacyjny i ekologiczny, sprzyjając ochronie środowiska oraz edukacji ekologicznej. Białowieża Południe, łącząc wartości kulturowe, społeczne i naturalne, ma szansę stać się miejscem o wysokiej jakości życia i zrównoważonym rozwoju.

5. Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Gminny Program Rewitalizacji to dokument strategiczny, który ma na celu określenie głównych kierunków rozwoju obszaru rewitalizacji w gminie. Jego kluczowym celem jest wyeliminowanie lub znaczne ograniczenie negatywnych zjawisk, zdiagnozowanych na tym obszarze. W rezultacie rewitalizacji, na obszarze tym powinny zajść określone zmiany, które umożliwią wyprowadzenie go ze stanów kryzysowych. Ważnym aspektem tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji jest ustalenie stanu docelowego obszaru po realizacji wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych. W ramach programu wyznaczono wizję – docelowy stan, jaki ma zostać osiągnięty do końca jego realizacji, czyli do 2030 roku.

Wizja wyznacza nadrzędny cel rozwoju obszaru, stanowiąc fundament dla określenia strategii oraz priorytetowych działań. Opisuje pożądany stan w przyszłości, zakładając sprzyjające warunki zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne.

Jej sformułowanie opiera się na szczegółowej analizie obecnej sytuacji gminy, dostępnych dokumentów planistycznych oraz wyników konsultacji społecznych przeprowadzonych w trakcie opracowywania programu.

Wizja pełni funkcję praktycznego planu, który ma umożliwić skuteczne osiągnięcie zamierzonych efektów w sposób zgodny z potrzebami mieszkańców. Dlatego przy jej tworzeniu należy uwzględnić długoterminową perspektywę oraz potencjalne wyzwania i trudności, które mogą pojawić się w procesie rewitalizacji.

WIZJA

**OBSZAR REWITALIZACJI TO MIEJSCE BEZPIECZNE, ZIELONE I PEŁNE ŻYCIA,
GDZIE SPOŁECZNOŚĆ JEST ZINTEGROWANA, A TRADYCJA ŁĄCZY SIĘ Z INNOWACJĄ.
CZyste powietrze, funkcjonalna infrastruktura i aktywna gospodarka
tworzą przestrzeń przyjazną mieszkańcom i turystom.**

---

6. Cele oraz kierunki rewitalizacji

Realizacja przyjętej wizji obszaru rewitalizacji jest możliwa dzięki skutecznej implementacji określonych celów i odpowiednich kierunków działań. Przygotowana koncepcja celów strategicznych została opracowana na podstawie pogłębionej analizy diagnostycznej oraz szerokich konsultacji społecznych. Wyznaczone cele uwzględniają optymalne wykorzystanie potencjału obszaru rewitalizacji oraz uwzględniają jego wyjątkowe uwarunkowania społeczne, kulturowe i historyczne.

Warto podkreślić, że przekształcenie obszaru rewitalizacji będzie długotrwałym procesem, który będzie prowadzony w latach 2024 – 2030 przez zainteresowane strony rewitalizacji, takie jak samorząd, mieszkańcy, przedsiębiorcy i właściciele nieruchomości.

Zmiana obszaru rewitalizacji wymagać będzie kompleksowych oraz zintegrowanych działań, takich jak modernizacja infrastruktury, rewitalizacja przestrzeni publicznych, ochrona dziedzictwa kulturowego i wiele innych. Jednak realizacja tych celów pozwoli na tworzenie lepszego, bardziej atrakcyjnego i dynamicznego obszaru, który spełni potrzeby mieszkańców.

Cel 1. Poprawa stanu technicznego i funkcjonalności obiektów oraz przestrzeni wiejskich na rzecz wzmocnienia ich funkcji społecznych

Kierunek 1.1. Modernizacja i adaptacja budynków użyteczności publicznej na potrzeby integracji i aktywizacji mieszkańców

- P1. Remont klubu wiejskiego w Podolanach II.
- P2. Przebudowa klubu wiejskiego w sołectwie Zastawa.

Kierunek 1.2. Poprawa jakości i funkcjonalności przestrzeni publicznych

- P3. Zagospodarowanie i uporządkowanie przestrzeni publicznej przy ul. Kolejowej w Białowieży – III etap.
- P7. Plaża gminna.

Kierunek 1.3. Rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej

- P4. EkoŚwiadoma Białowieża – modernizacja oczyszczalni ścieków połączona z programem edukacyjno-aktywizacyjnym dla mieszkańców.

Kierunek 1.4. Rozwój infrastruktury oświetleniowej w celu poprawy bezpieczeństwa i komfortu mieszkańców

- P5. Budowa oświetlenia na ul. Paczoskiego.
- P6. Budowa oświetlenia na ul. Cegielnianej.

Kierunek 1.5. Tworzenie miejsc rekreacji i integracji społecznej

- P7. Plaża gminna.

Cel 2. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i integracji społecznej poprzez rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej, rekreacyjnej i prozdrowotnej, wspieranie aktywności mieszkańców oraz promocję dziedzictwa Białowieży

Kierunek 2.1. Rozszerzenie i poprawa jakości oferty kulturalno-edukacyjnej

- P8. Kulturowo-historyczny szlak turystyczny po obszarze rewitalizacji w miejscowości Białowieża – wyznakowanie w terenie, wydanie mapy turystycznej z opisami, rozwinięcie internetowe przez kody QR.
- P9. Działania promujące lokalną kulturę i historię Białowieży oraz integrujące mieszkańców – seria folderów i spotkań integracyjnych.
- P10. Rozwój oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji.

Kierunek 2.2. Wzrost aktywności i zaangażowania społecznego

- P11. Jarmark Produktów Lokalnych.
- P12. Aktywny Senior.
- P13. Promocja zdrowego stylu życia.

Kierunek 2.3. Wzmocnienie więzi społeczności lokalnej

- P9. Działania promujące lokalną kulturę i historię Białowieży oraz integrujące mieszkańców – seria folderów i spotkań integracyjnych.
- P10. Rozwój oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji.
- P11. Jarmark Produktów Lokalnych.
- P12. Aktywny Senior.

Kierunek 2.4. Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i promocja zdrowego stylu życia

- P12. Aktywny Senior.
- P13. Promocja zdrowego stylu życia.

Cele rewitalizacyjne obszaru są ściśle zintegrowane, co oznacza, że działania związane z każdym z tych celów są harmonijnie połączone i wzajemnie się uzupełniają. Integracja celów pozwala na osiągnięcie synergii. Dzięki temu obszar rewitalizacji może rozwijać się w sposób kompleksowy i efektywny, jednocześnie uwzględniając różnorodne aspekty społeczne, gospodarcze i środowiskowe. Wspólna praca przy realizacji tych celów przyczynia się do tworzenia trwałego i zrównoważonego rozwoju obszaru, z korzyściami dla jego mieszkańców i społeczności lokalnej.

7. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Działania rewitalizacyjne zostały wyłonione na podstawie szczegółowych analiz diagnostycznych przeprowadzonych w ramach opracowywania Gminnego Programu Rewitalizacji. Wybór przedsięwzięć dokonany był w oparciu o propozycje zgłoszone przez interesariuszy, władze gminy, urzędników (nabór przedsięwzięć w dn. 12 listopada – 12 grudnia 2024 r., z uzupełnieniami do 30 grudnia 2024 r., konsultacje). Wśród zaplanowanych przedsięwzięć znajdują się te, które bezpośrednio odpowiadają na zidentyfikowane problemy i potrzeby mieszkańców w różnych obszarach życia. Ich celem jest nie tylko poprawa warunków życia społeczności, ale także zwiększenie atrakcyjności i funkcjonalności przestrzeni.

Rewitalizacja stanowi kluczowy element rozwoju lokalnego i regionalnego, którego skuteczność zależy od skoordynowanego podejścia do realizacji działań. Istotne jest, aby wszystkie przedsięwzięcia rewitalizacyjne były wzajemnie powiązane i dostosowane do potrzeb obszaru, co pozwoli na efektywne wykorzystanie dostępnych zasobów – nie tylko finansowych, ale także ludzkich i infrastrukturalnych.

Podstawowe zasady rewitalizacji obejmują: kompleksowe i zintegrowane podejście, koncentrację działań na najbardziej potrzebujących obszarach, komplementarność podejmowanych działań oraz aktywną współpracę z partnerami i mieszkańcami. Zastosowanie tych zasad pozwala na osiąganie trwałych efektów rewitalizacyjnych, poprawiając jakość życia lokalnej społeczności oraz wspierając rozwój obszaru objętego rewitalizacją.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Białowieża na lata 2024–2030 opiera się na zasadzie kompleksowości i podejścia zintegrowanego, co oznacza, że poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne wzajemnie się uzupełniają, tworząc spójny system działań ukierunkowanych na wyprowadzenie obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego. Podejście to przeciwdziała realizacji pojedynczych, odizolowanych inwestycji o charakterze jedynie technicznym czy infrastrukturalnym, zapewniając jednocześnie, że działania prowadzone w różnych obszarach wzajemnie się wspierają i wzmacniają swoje oddziaływanie.

Przedsięwzięcia infrastrukturalne i społeczne w GPR Białowieża nie funkcjonują w oderwaniu od siebie, lecz stanowią wzajemnie uzupełniające się elementy procesu rewitalizacji. Przebudowa klubu wiejskiego w sołectwie Zastawa oraz remont świetlicy w Podolanach Drugich to projekty, które nie tylko poprawią stan techniczny budynków, ale również stworzą przestrzeń dla działań społecznych i kulturalnych. Ich funkcjonowanie jest ściśle powiązane z przedsięwzięciami integracyjnymi, takimi jak Aktywny Senior czy Rozwój oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji, ponieważ miejsca te będą służyć organizacji spotkań, warsztatów i wydarzeń społecznych.

Podobne powiązania występują w przypadku zagospodarowania przestrzeni publicznej przy ul. Kolejowej oraz Jarmarku Produktów Lokalnych. Uporządkowanie przestrzeni w tym rejonie stworzy dogodne warunki dla wydarzeń kulturalnych i gospodarczych, a jarmark nie tylko ożywi tę przestrzeń, ale również wesprze lokalnych przedsiębiorców i promowanie produktów regionalnych.

W GPR Białowieża kluczowe jest zapewnienie komplementarności przestrzennej realizowanych działań. Budowa oświetlenia na ul. Paczoskiego i ul. Cegielnianej nie tylko poprawi bezpieczeństwo mieszkańców i turystów, ale także stworzy warunki do intensywniejszego wykorzystania przestrzeni

publicznych. Nowoczesne i energooszczędne oświetlenie będzie miało bezpośrednie przełożenie na funkcjonowanie innych przedsięwzięć, takich jak Rozwój oferty kulturalnej czy Promocja zdrowego stylu życia, które zakładają organizację wydarzeń plenerowych i aktywności sportowych w godzinach wieczornych.

Komplementarność przestrzenna występuje także pomiędzy modernizacją oczyszczalni ścieków („EkoŚwiadoma Białowieża”) a projektami związanymi z rozwojem turystyki, takimi jak Plaża gminna czy Kulturowo-historyczny szlak turystyczny. Czyste środowisko jest warunkiem atrakcyjności tych przestrzeni dla mieszkańców i odwiedzających, dlatego poprawa gospodarki wodno-ściekowej ma kluczowe znaczenie dla podnoszenia walorów turystycznych gminy.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne związane z promocją kultury i dziedzictwa lokalnego również są ze sobą powiązane, tworząc spójny pakiet działań. Kulturowo-historyczny szlak turystyczny, Działania promujące lokalną kulturę i historię Białowieży oraz Rozwój oferty kulturalnej to inicjatywy, które łączy wspólny cel – wzmocnienie tożsamości lokalnej i promocja unikalnych walorów historycznych regionu. Szlak turystyczny pozwoli na zwiedzanie najważniejszych miejsc związanych z historią Białowieży, natomiast wydawnictwa i wydarzenia kulturalne dostarczą dodatkowych informacji i zachęcą mieszkańców oraz turystów do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym gminy.

Również Jarmark Produktów Lokalnych wspiera te działania, promując lokalne rzemiosło i produkty, co wpisuje się w strategię ożywienia gospodarczego Białowieży w oparciu o jej dziedzictwo i tradycje.

Aktywizacja mieszkańców i poprawa warunków dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości to kolejne obszary, w których przedsięwzięcia rewitalizacyjne wzajemnie się uzupełniają. Promocja zdrowego stylu życia, która obejmuje organizację rajdów rowerowych, biegów i zajęć sportowych, wpisuje się w rozwój turystyki aktywnej i zdrowotnej, co może przyczynić się do zwiększenia liczby odwiedzających. Powiązanie tej inicjatywy z utworzeniem plaży gminnej dodatkowo wzmacnia jej atrakcyjność i poszerza ofertę rekreacyjną gminy.

6.1. Przedsięwzięcia podstawowe

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 1	
Nazwa przedsięwzięcia	Remont klubu wiejskiego w Podolanach Drugich
Podmioty realizujące	Gmina Białowieża
Lokalizacja	Białowieża, ul. Podolany Drugie 39 (dz. nr 210, obręb Podolany)
Obszar realizacji	Na obszarze rewitalizacji
Zakres realizowanych zadań	Zakres zadań obejmuje: 1. Remont świetlicy wiejskiej w Podolanach Drugich w tym: wymiana pokrycia dachowego, roboty wewnętrzne i zewnętrzne oraz montaż źródła ciepła i paneli fotowoltaicznych. 2. Zakup wyposażenia. 3. Doprowadzenie szerokopasmowego Internetu.

Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	Remont i modernizacja świetlicy wiejskiej w Podolanach Drugich są kluczowe dla poprawy funkcjonalności obiektu oraz stworzenia nowoczesnej i przyjaznej przestrzeni sprzyjającej integracji mieszkańców. Odnowiona świetlica stanie się centrum życia społecznego i kulturalnego, umożliwiając organizację wydarzeń, warsztatów, spotkań oraz inicjatyw międzypokoleniowych. Modernizacja obejmie zastosowanie odnawialnych źródeł energii, co przyczyni się do zmniejszenia kosztów eksploatacyjnych, poprawy efektywności energetycznej budynku oraz ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko. Dodatkowo doprowadzenie szerokopasmowego Internetu stworzy możliwości korzystania z nowoczesnych technologii, wspierając rozwój cyfrowy, edukacyjny i zawodowy mieszkańców. Realizacja przedsięwzięcia podniesie atrakcyjność świetlicy jako miejsca spotkań i aktywności społecznych, wzmacniając lokalną tożsamość oraz poczucie wspólnoty. Nowoczesna infrastruktura umożliwi organizację zajęć kulturalnych, edukacyjnych i rekreacyjnych, odpowiadając na potrzeby różnych grup wiekowych. Inwestycja przyczyni się również do poprawy jakości życia mieszkańców, wspierając rozwój społeczny, aktywność obywatelską oraz integrację lokalnej społeczności.
Okres realizacji	12 miesięcy
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 1. Poprawa stanu technicznego i funkcjonalności obiektów oraz przestrzeni wiejskich na rzecz wzmocnienia ich funkcji społecznych Kierunek 1.1. Modernizacja i adaptacja budynków użyteczności publicznej na potrzeby integracji i aktywizacji mieszkańców
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wskaźnik produktu: 1. Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach [1 szt.] 2. Liczba zainstalowanych odnawialnych źródeł energii (OZE) [2 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba korzystających z obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach –[100 os./rok] Sposób pomiaru: protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja użytkowników świetlicy.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze	- wejście do budynku oraz łazienka dostosowane do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami

szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	
Szacowana wartość	700 000 zł
Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFRR, krajowe środki publiczne, środki Gminy Białowieża.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 2	
Nazwa przedsięwzięcia	Przebudowa i rozbudowa klubu wiejskiego w sołectwie Zastawa
Podmioty realizujące	Gmina Białowieża
Lokalizacja	Białowieża, ul. Kolejowa (dz. nr 797/32, obręb Zastawa-Krzyże)
Obszar realizacji	Na obszarze rewitalizacji
Zakres realizowanych zadań	1. Przebudowa istniejącego budynku o dodatkowe pomieszczenia oraz węzeł higieniczno-sanitarny. 2. Instalacja źródła ciepła oraz montaż instalacji fotowoltaicznej. 3. Zakup wyposażenia niezbędnego do funkcjonowania obiektu. 4. Doprowadzenie szerokopasmowego Internetu.
Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	Przebudowa i rozbudowa klubu wiejskiego w sołectwie Zastawa ma na celu stworzenie nowoczesnej i funkcjonalnej przestrzeni sprzyjającej integracji mieszkańców oraz aktywizacji społecznej. Inwestycja umożliwi organizację różnorodnych wydarzeń, spotkań integracyjnych, warsztatów tematycznych oraz zajęć skierowanych do dzieci, młodzieży, seniorów i całej społeczności lokalnej. Nowoczesna infrastruktura klubu znacząco poprawi warunki do realizacji inicjatyw społecznych, edukacyjnych i kulturalnych, odpowiadając na potrzeby mieszkańców obszaru zdegradowanego. Przestrzeń ta stanie się miejscem sprzyjającym budowaniu więzi międzypokoleniowych, rozwijaniu lokalnych talentów oraz wzmacnianiu tożsamości społecznej. Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się również do rozszerzenia oferty kulturalno-rozrywkowej w sołectwie, zwiększając zaangażowanie mieszkańców w życie lokalnej wspólnoty. Nowoczesne zaplecze umożliwi organizację inicjatyw wpływających na poprawę jakości życia oraz podniesienie atrakcyjności sołectwa jako miejsca zamieszkania i integracji społecznej.

Okres realizacji	12 miesięcy
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 1. Poprawa stanu technicznego i funkcjonalności obiektów oraz przestrzeni wiejskich na rzecz wzmocnienia ich funkcji społecznych Kierunek 1.1. Modernizacja i adaptacja budynków użyteczności publicznej na potrzeby integracji i aktywizacji mieszkańców
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wskaźnik produktu: 1. Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach [1 szt.] 2. Liczba zainstalowanych odnawialnych źródeł energii (OZE) [2 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba korzystających z obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach –[100 os./rok] Sposób pomiaru: protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja użytkowników klubu wiejskiego.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	Projekt zakłada dostosowanie budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym przystosowanie wejść, ciągów komunikacyjnych oraz sanitariatów. Ponadto zainstalowane technologie będą dostępne cyfrowo, a materiały informacyjne będą opracowane z uwzględnieniem potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.
Szacowana wartość	500 000 zł
Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFRR, krajowe środki publiczne, środki Gminy Białowieża.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 3

Nazwa przedsięwzięcia	Zagospodarowanie i uporządkowanie przestrzeni publicznej przy ul. Kolejowej w Białowieży — etap III
Podmioty realizujące	Gmina Białowieża
Lokalizacja	Białowieża, ul. Kolejowa (dz. nr 797/24, 797/29, 797/32, obręb Zastawa-Krzyże)
Obszar realizacji	Na obszarze rewitalizacji
Zakres realizowanych zadań	Projekt zakłada kompleksowe uporządkowanie i modernizację przestrzeni publicznej w miejscu pełniącym funkcję głównego

	punktu startowego w Białowieży, tzw. „parkingu”. Jest to jedno z największych miejsc postojowych w gminie, wykorzystywane zarówno przez mieszkańców, jak i licznie odwiedzających turystów. Zakres realizowanych działań: 1. Modernizacja nawierzchni – remont i poprawa parametrów technicznych w celu zwiększenia trwałości i komfortu użytkowania. 2. Poprawa systemu odwodnienia – wykonanie odpowiednich spadków nawierzchni i wdrożenie rozwiązań ograniczających ryzyko podtopień i degradacji terenu. 3. Uporządkowanie przestrzeni postojowej – organizacja miejsc postojowych z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz optymalizację układu przestrzennego w sposób umożliwiający swobodny i bezpieczny dostęp do obszaru. 4. Stworzenie bezpiecznych ciągów komunikacyjnych – wyznaczenie przejść dla pieszych oraz stref dla rowerzystów, zapewniających komfortowe i bezpieczne poruszanie się po przestrzeni publicznej. Realizacja projektu przyczyni się do poprawy dostępności, zwiększenia atrakcyjności turystycznej oraz wzmocnienia społecznej i gospodarczej funkcji obszaru, wpisując się w cele rewitalizacji gminy.
Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	Przestrzeń publiczna przy ul. Kolejowej w Białowieży pełni istotną rolę w życiu lokalnej społeczności, stanowiąc miejsce spotkań, organizacji wydarzeń plenerowych oraz kluczowy punkt kontaktowy dla mieszkańców i turystów odwiedzających gminę. Obszar ten, będący jednym z największych miejsc postojowych w gminie, służy jako główny punkt startowy dla zwiedzających Puszczę Białowieską. Jednak jego obecny stan techniczny ogranicza pełne wykorzystanie potencjału tego miejsca, co negatywnie wpływa na komfort, bezpieczeństwo użytkowników oraz estetykę przestrzeni. Brak odpowiedniego podziału miejsc postojowych, niedostosowanie infrastruktury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, niewystarczające odwodnienie terenu oraz zniszczona nawierzchnia utrudniają codzienne funkcjonowanie tego miejsca. Ponadto, nieuporządkowana przestrzeń stwarza zagrożenie dla pieszych i rowerzystów,

	zmniejszając atrakcyjność tego obszaru zarówno dla mieszkańców, jak i turystów. Realizacja projektu obejmująca kompleksową modernizację i uporządkowanie przestrzeni publicznej znacząco poprawi jej funkcjonalność, bezpieczeństwo oraz estetykę. Modernizacja nawierzchni, wyznaczenie miejsc parkingowych, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, poprawa systemu odwodnienia oraz stworzenie bezpiecznych ciągów komunikacyjnych dla pieszych i rowerzystów stworzą przyjazne i dostępne miejsce dla wszystkich użytkowników. Projekt przyczyni się także do ożywienia społecznego, umożliwiając organizację wydarzeń plenerowych oraz inicjatyw lokalnych, które sprzyjają integracji społeczności i wzmacniają lokalną tożsamość. Dzięki zwiększeniu funkcjonalności i poprawie estetyki przestrzeni, obszar ten stanie się bardziej atrakcyjny zarówno dla mieszkańców, jak i turystów, co w efekcie wpłynie pozytywnie na rozwój lokalnej gospodarki i turystyki. Dodatkowo, uporządkowanie przestrzeni przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa użytkowników oraz ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko poprzez poprawę systemu odwodnienia, co zmniejszy ryzyko podtopień i degradacji terenu. Realizacja projektu wpisuje się w cele rewitalizacji gminy, wzmacniając funkcje społeczne, gospodarcze i rekreacyjne obszaru oraz podnosząc jakość życia mieszkańców.
Okres realizacji	24 miesiące
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 1. Poprawa stanu technicznego i funkcjonalności obiektów oraz przestrzeni wiejskich na rzecz wzmocnienia ich funkcji społecznych Kierunek 1.2. Poprawa jakości i funkcjonalności przestrzeni publicznych
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wskaźnik produktu: Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – [1,0452 ha] Numer działki 797/29 (ha) 0.4037 Numer działki 797/24 (ha) 0.1878 Numer działki 797/32 (ha) 0.4537 Wskaźnik rezultatu: Liczba korzystających z rewitalizowanych obszarów –[500 os./rok]

	Sposób pomiaru: Protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja liczby korzystających
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	Projekt przewiduje dostosowanie miejsc parkingowych dla osób z niepełnosprawnościami zgodnie z obowiązującymi normami oraz wdrożenie zasad projektowania uniwersalnego, zapewniającego dostępność przestrzeni dla różnych grup użytkowników. Przestrzeń zostanie wyposażona w szerokie i bezpieczne ciągi komunikacyjne dostosowane do osób o ograniczonej mobilności.
Szacowana wartość	4 000 000 zł
Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFRR, krajowe środki publiczne, środki Gminy Białowieża.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 4	
Nazwa przedsięwzięcia	EkoŚwiadoma Białowieża - modernizacja oczyszczalni ścieków połączona z programem edukacyjno-aktywizacyjnym dla mieszkańców
Podmioty realizujące	Gmina Białowieża
Lokalizacja	Dz. nr 1015, obręb Zastawa-Krzyże
Obszar realizacji	Na obszarze rewitalizacji
Zakres realizowanych zadań	Zadanie obejmuje kompleksową modernizację oczyszczalni ścieków zgodnie z obowiązującymi normami oraz zagospodarowanie osadów. W ramach projektu zaplanowane są także inicjatywy edukacyjno-aktywizacyjne dla społeczności lokalnej, takie jak: 1. programy szkolnych wycieczek edukacyjnych do oczyszczalni, 2. programy aktywizacyjne dla seniorów w zakresie edukacji ekologicznej, 3. zaangażowanie mieszkańców w monitoring stanu środowiska, 4. akcje społeczne promujące odpowiedzialne gospodarowanie wodą.
Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	Modernizacja oczyszczalni ścieków w Białowieży jest kluczowym elementem poprawy jakości życia mieszkańców oraz ochrony lokalnego środowiska naturalnego. Przestarzała infrastruktura oczyszczalni ogranicza efektywność procesów oczyszczania ścieków, co zwiększa ryzyko skażenia wód gruntowych i

	powierzchniowych oraz wpływa negatywnie na zdrowie publiczne i jakość życia społeczności lokalnej. Inwestycja w nowoczesne technologie oczyszczania przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa sanitarnego, poprawy jakości wód gruntowych oraz ochrony cennych ekosystemów Puszczy Białowieskiej. Zmodernizowana oczyszczalnia zapewni wydajniejsze i bardziej ekologiczne zarządzanie gospodarką wodno-ściekową, co ma szczególne znaczenie zarówno dla mieszkańców, jak i licznych turystów odwiedzających region. Integralną częścią projektu jest program edukacyjno-aktywizacyjny skierowany do mieszkańców, mający na celu zwiększenie świadomości ekologicznej i promowanie odpowiedzialnych postaw wobec środowiska. Organizacja warsztatów, spotkań informacyjnych, kampanii edukacyjnych oraz działań aktywizacyjnych umożliwi mieszkańcom zdobycie wiedzy na temat wpływu gospodarki wodno-ściekowej na jakość środowiska oraz zachęci do stosowania ekologicznych praktyk w życiu codziennym. Projekt zakłada nie tylko modernizację infrastruktury technicznej, ale także budowanie trwałych nawyków proekologicznych wśród mieszkańców. Zwiększona świadomość społeczna i zaangażowanie lokalnej społeczności przyczynią się do długofalowej ochrony środowiska naturalnego oraz poprawy warunków życia na obszarze gminy. Inwestycja wpłynie również na podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez poprawę jakości wód, ograniczenie zagrożeń środowiskowych i wzmocnienie wizerunku Białowieży jako gminy dbającej o zrównoważony rozwój i ochronę przyrody.
Okres realizacji	24 miesiące
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 1. Poprawa stanu technicznego i funkcjonalności obiektów oraz przestrzeni wiejskich na rzecz wzmocnienia ich funkcji społecznych Kierunek 1.3. Rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wskaźnik produktu: 1. Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – [2.1643 ha] Numer działki 1015 (ha) 2.1643 Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji – [539 os. – dane na koniec 2022 r.] 2. Liczba korzystających z inicjatyw edukacyjnych – [80 os./rok]

	3. Liczba przedsięwzięć proekologicznych – [1 szt.] Sposób pomiaru: Protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja zorganizowanych działań, ewidencja ludności.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	Spełnianie wymogów dostępności cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej podczas promowania działań przewidzianych do realizacji w ramach przedsięwzięcia; organizacja wydarzeń w otwartych i ogólnodostępnych przestrzeniach.
Szacowana wartość	5 500 000 zł
Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFRR, EFS+, krajowe środki publiczne (KPO Inwestycja B3.1.1. Inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich), środki Gminy Białowieża.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 5	
Nazwa przedsięwzięcia	Budowa oświetlenia na ul. Paczoskiego
Podmioty realizujące	Gmina Białowieża
Lokalizacja	Białowieża, ul. Paczoskiego (119, 120/1, 19/1, 103, 13 – obręb Zastawa-Krzyże)
Obszar realizacji	Na obszarze rewitalizacji
Zakres realizowanych zadań	Budowa oświetlenia ulicznego na ul. Paczoskiego, w tym montaż energooszczędnych lamp ulicznych z inteligentnym sterowaniem.
Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	Budowa oświetlenia ulicznego na ul. Paczoskiego jest kluczowym elementem poprawy bezpieczeństwa mieszkańców, turystów oraz wszystkich użytkowników tej przestrzeni publicznej. Ulica Paczoskiego prowadzi do popularnych miejsc turystycznych, takich jak deptak nad rzeką Narewką oraz Park Pałacowy, będąc jednocześnie ważnym szlakiem pieszo-rowerowym. Obecny brak oświetlenia stwarza zagrożenie dla pieszych, rowerzystów i kierowców, zwłaszcza po zmroku i w warunkach ograniczonej widoczności, co zwiększa ryzyko wypadków, zwłaszcza w obszarach często odwiedzanych przez dzikie zwierzęta. Inwestycja w energooszczędne oświetlenie uliczne z inteligentnym systemem sterowania pozwoli na zapewnienie większego komfortu i bezpieczeństwa dla mieszkańców oraz turystów, jednocześnie minimalizując koszty eksploatacyjne i zużycie energii. Nowoczesne rozwiązania oświetleniowe przyczynią się do ograniczenia emisji dwutlenku węgla i poprawy jakości środowiska naturalnego.

	Realizacja projektu wpłynie również na estetykę przestrzeni publicznej, zwiększając jej atrakcyjność zarówno dla mieszkańców, jak i odwiedzających. Bezpieczne i dobrze oświetlone trasy zachęcą do spacerów, wycieczek rowerowych oraz korzystania z terenów rekreacyjnych także po zmroku, co w dłuższej perspektywie wspiera rozwój turystyki i lokalnej gospodarki. Inwestycja odpowiada na potrzeby społeczności lokalnej i przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz ogólnego bezpieczeństwa w gminie Białowieża.
Okres realizacji	12 miesięcy
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 1. Poprawa stanu technicznego i funkcjonalności obiektów oraz przestrzeni wiejskich na rzecz wzmocnienia ich funkcji społecznych Kierunek 1.4. Rozwój infrastruktury oświetleniowej dla poprawy bezpieczeństwa i komfortu mieszkańców
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wskaźnik produktu: 1. Długość sieci oświetleniowej [1,5 km] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji – [539 os. – według danych na koniec 2022 r.] Sposób pomiaru: Protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja ludności.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	Oświetlenie będzie dostosowane do potrzeb osób z ograniczoną mobilnością, zapewniając odpowiednią widoczność wzdłuż całej ulicy, a także instalację oświetlenia przy wejściu do ważnych obiektów. Dodatkowo, oświetlenie będzie zintegrowane z inteligentnym systemem sterowania, który może uwzględniać różnorodne potrzeby użytkowników.
Szacowana wartość	900 000 zł
Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFRR, krajowe środki publiczne, środki Gminy Białowieża.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 6

Nazwa przedsięwzięcia	Oświetlenie ul. Cegielnianej w Białowieży
Podmioty realizujące	Gmina Białowieża
Lokalizacja	Białowieża, ul. Cegielniana (dz. nr 529 obręb Zastawa-Krzyże)
Obszar realizacji	Na obszarze rewitalizacji

Zakres realizowanych zadań	Ustawienie latarni, które oświetlą ul. Cegielnianą
Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	Budowa oświetlenia ulicznego na ul. Cegielnianej w Białowieży ma na celu poprawę bezpieczeństwa oraz komfortu poruszania się mieszkańców i turystów, szczególnie po zmroku. Ulica Cegielniana jest uczęszczanym traktem komunikacyjnym, z którego korzystają zarówno piesi, rowerzyści, jak i kierowcy. Brak odpowiedniego oświetlenia zwiększa ryzyko wypadków oraz ogranicza komfort użytkowania przestrzeni publicznej, szczególnie w godzinach wieczornych i nocnych. Instalacja energooszczędnych latarni poprawi widoczność na całym odcinku ulicy, co bezpośrednio wpłynie na bezpieczeństwo wszystkich użytkowników drogi. Projekt zakłada zastosowanie nowoczesnych technologii oświetleniowych, które pozwolą na zmniejszenie zużycia energii elektrycznej oraz obniżenie kosztów eksploatacyjnych. Dzięki temu inwestycja przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców, zwiększy atrakcyjność przestrzeni publicznej oraz wpłynie pozytywnie na bezpieczeństwo lokalnej społeczności.
Okres realizacji	7 miesięcy
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 1. Poprawa stanu technicznego i funkcjonalności obiektów oraz przestrzeni wiejskich na rzecz wzmocnienia ich funkcji społecznych Kierunek 1.4. Rozwój infrastruktury oświetleniowej dla poprawy bezpieczeństwa i komfortu mieszkańców
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wskaźnik produktu: 1. Długość sieci oświetleniowej [0,3 km] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji – [539 os. – według danych na koniec 2022 r.] Sposób pomiaru: Protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja ludności.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	Oświetlenie będzie dostosowane do potrzeb osób z ograniczoną mobilnością, zapewniając odpowiednią widoczność wzdłuż całej ulicy, a także instalację oświetlenia przy wejściu do ważnych obiektów. Dodatkowo, oświetlenie będzie zintegrowane z inteligentnym systemem sterowania, który może uwzględniać różnorodne potrzeby użytkowników.
Szacowana wartość	150 000 zł

Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFRR, krajowe środki publiczne, środki Gminy Białowieża.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 7	
Nazwa przedsięwzięcia	Plaża gminna
Podmioty realizujące	Gmina Białowieża
Lokalizacja	Rejon mostu przy ul. Mostowej w Białowieży (dz. nr 369/2, 369/4 i 370 obręb Podolany)
Obszar realizacji	Na obszarze rewitalizacji
Zakres realizowanych zadań	Projekt obejmuje zagospodarowanie dzikiego kąpieliska w rejonie mostu przy ul. Mostowej, które od lat jest wykorzystywane przez mieszkańców i turystów. Przedsięwzięcie ma na celu stworzenie bezpiecznej, estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni rekreacyjnej. Zakres realizowanych działań: 1. modernizacja istniejącego pomostu, 2. wyrównanie terenu i nawiezenie żółtego piasku, 3. ustawienie ławek lub leżaków, 4. ustawienie 2 szt. altan rekreacyjnych 5. uporządkowanie terenu i dostosowanie go do użytkowania przez różne grupy społeczne.
Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	Obszar kąpielowy w rejonie mostu przy ul. Mostowej od lat stanowi ważne miejsce rekreacji dla mieszkańców i turystów. Brak odpowiedniego zagospodarowania ogranicza jednak jego funkcjonalność, wpływa na bezpieczeństwo użytkowników oraz obniża estetykę otoczenia. Utworzenie funkcjonalnej plaży gminnej stworzy przestrzeń przyjazną dla rodzin, młodzieży i osób starszych, sprzyjając integracji społecznej oraz aktywnemu spędzaniu czasu na świeżym powietrzu. Inwestycja ta poprawi komfort korzystania z kąpieliska poprzez odpowiednie zagospodarowanie terenu, wprowadzenie małej architektury i rozwiązań zwiększających bezpieczeństwo. Zorganizowana przestrzeń rekreacyjna wpłynie także na ochronę środowiska, ograniczając degradację terenu spowodowaną niekontrolowaną działalnością użytkowników. Realizacja projektu podniesie atrakcyjność turystyczną Białowieży, wzmacniając jej wizerunek jako miejscowości sprzyjającej wypoczynkowi i

	rekreacji, co przełoży się na większe zainteresowanie zarówno mieszkańców, jak i odwiedzających.
Okres realizacji	8 miesięcy
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 1. Poprawa stanu technicznego i funkcjonalności obiektów oraz przestrzeni wiejskich na rzecz wzmocnienia ich funkcji społecznych Kierunek 1.2. Poprawa jakości i funkcjonalności przestrzeni publicznych Kierunek 1.5. Tworzenie miejsc rekreacji i integracji społecznej
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wskaźnik produktu: 1. Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – [0.1732 ha] Numer działki 370 (ha) 0.0237 Numer działki 369/2 (ha) 0.1233 Numer działki 369/4 (ha) 0,0262 Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji – [539 os. – według danych na koniec 2022 r.] Sposób pomiaru: Protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja ludności.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	Projekt zagospodarowania kąpieliska przy ul. Mostowej zapewni dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami, seniorów i rodzin z dziećmi. W ramach inwestycji przewidziano: wyrównanie dojazdów, eliminację progów przy pomostach. Powstaną stabilne ławki i leżaki na odpowiedniej wysokości, a teren zostanie oznakowany pod kątem łatwej orientacji. Wejście do wody zostanie dostosowane dla osób z ograniczoną mobilnością. Przestrzeń plażowa będzie wyrównana i dostosowana do bezpiecznego poruszania się.
Szacowana wartość	70 000 zł
Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFRR, krajowe środki publiczne, środki Gminy Białowieża.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 8

Nazwa przedsięwzięcia	Kulturowo-historyczny szlak turystyczny po obszarze rewitalizacji w miejscowości Białowieża - wyznakowanie w

	teren, wydanie mapy turystycznej z opisami, rozwinięcie internetowe przez kody QR
Podmioty realizujące	Gmina Białowieża Białowieskie Stowarzyszenie Dziedzictwa Puszczy i Gmina Białowieża
Lokalizacja	Białowieża ulice: Krzyże, Pałacowa, Zastawa, Kolejowa, ścieżka nad stawem od mostku (grobli) na rzece Narewce do ul. Paczoskiego, Graniczna, ul. Mostowa (do rzeki Narewki), Podolany I, Podolany II (dz. nr 259/2, 318/2, 196/4, 184/6, 661/4, 797/29, 797/30, 797/32, 797/34 obręb Zastawa-Krzyże, nr 346/1, 354/44, 637, 351, 354/42, 354/3 obręb Podolany).
Obszar realizacji	Cały obszar rewitalizacji
Zakres realizowanych zadań	Projekt obejmuje wytyczenie i oznakowanie kulturowo-historycznego szlaku turystycznego w Białowieży, który ma na celu promowanie najciekawszych miejsc i obiektów kulturowych i historycznych. Zakres realizowanych działań: - Merytoryczne przygotowanie i wytyczenie szlaku turystycznego prezentujący najciekawsze miejsca i obiekty kulturowo-historyczne. Można go będzie zwiedzić na raz cały (rowerem) lub wybierać odcinki do jednorazowego przejścia pieszo (długość: ok. 7 km, 15 lokalizacji), - Umieszczenie tablic informacyjnych przy przystankach szlaku z kodami QR, - Wydanie mapy Białowieży z zaznaczonym szlakiem (nakład 3 tys. egz.), - Stworzenie internetowej wersji szlaku poprzez kody QR, zawierającej dodatkowe opisy i ilustracje historyczne, - Spotkanie integracyjne mieszkańców, przewodników turystycznych i innych interesariuszy, - Szkolenie w amfiteatrze na parkingu gminnym i w budynku gminnym przy ul. Kolejowej dla przewodników turystycznych, przedsiębiorców związanych z branżą turystyczną, zainteresowanych mieszkańców i in. na temat nowego szlaku.
Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	Białowieża, jako miejscowość o wyjątkowym dziedzictwie kulturowym i historycznym, nie posiada dotąd kompleksowego szlaku turystycznego, który w atrakcyjny i uporządkowany sposób prezentowałby bogactwo jej tradycji, historii i zabytków. Brak takiego szlaku ogranicza możliwości poznawania lokalnego dziedzictwa zarówno przez mieszkańców, jak i turystów,

	zmniejszając potencjał turystyczny regionu. Projekt stworzenia kulturowo-historycznego szlaku turystycznego ma na celu nie tylko promocję najcenniejszych miejsc w Białowieży, ale także zwiększenie świadomości mieszkańców o lokalnym dziedzictwie oraz wzmocnienie ich tożsamości kulturowej. Inwestycja obejmie wytyczenie i oznakowanie trasy o długości około 7 km z 15 punktami przystankowymi, wyposażonymi w tablice informacyjne z kodami QR, które umożliwią dostęp do rozszerzonych informacji online. Dzięki wydaniu mapy turystycznej z opisami oraz stworzeniu wersji cyfrowej szlaku, projekt odpowie na potrzeby różnych grup odbiorców — zarówno zwolenników tradycyjnych form zwiedzania, jak i osób preferujących nowoczesne technologie. Projekt pełni również funkcję edukacyjną i integracyjną, angażując społeczność lokalną poprzez organizację szkoleń, spotkań i wydarzeń promujących szlak. Aktywne uczestnictwo mieszkańców oraz lokalnych przewodników w tworzeniu i popularyzacji trasy pozwoli na wzmocnienie więzi społecznych i rozwój turystyki zrównoważonej. Dzięki dostosowaniu szlaku do potrzeb pieszych, rowerzystów oraz rodzin z dziećmi, stanie się on przestrzenią sprzyjającą integracji, aktywnemu wypoczynkowi oraz edukacji. Wprowadzenie takiego rozwiązania zwiększy atrakcyjność turystyczną Białowieży, wspierając lokalną gospodarkę oraz promując unikalne walory kulturowe i przyrodnicze regionu.
Okres realizacji	24 miesiące
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 2. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i integracji społecznej poprzez rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej, rekreacyjnej i prozdrowotnej, wspieranie aktywności mieszkańców oraz promocję dziedzictwa Białowieży Kierunek 2.1. Rozszerzenie i poprawa jakości oferty kulturalno-edukacyjnej
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wskaźnik produktu: 1. Liczba wytyczonych szlaków turystycznych [1 szt.] 2. Liczba internetowych wersji szlaków turystycznych poprzez kod QR [1 szt.] 3. Liczba opracowanych materiałów (mapy, broszury) – [1 komplet] 4. Liczba przeprowadzonych spotkań i szkoleń – [2 szt.] Wskaźnik rezultatu:

	1. Liczba korzystających z rewitalizowanych obszarów –[800 os./rok] 2. Liczba rozdanych wśród mieszkańców i turystów materiałów [2 tys. szt.] 3. Liczba uczestników przeprowadzonych spotkań i szkoleń [50 osób] Sposób pomiaru: Protokoły odbioru, faktury, raport z przeprowadzonych spotkań i szkoleń.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	Projekt zapewni dostępność dla osób z ograniczoną mobilnością, umożliwiając łatwy dostęp do szlaku oraz stosując czytelne oznakowanie tras. Kody QR na tabliczkach pozwolą na szybki dostęp do informacji, które będą opracowane w sposób zrozumiały i przystosowany do potrzeb różnych grup użytkowników, spełniając przy tym wymogi dostępności cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej.
Szacowana wartość	76 000 zł
Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFRR, EFS+, krajowe środki publiczne, środki Gminy Białowieża.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 9	
Nazwa przedsięwzięcia	Działania promujące lokalną kulturę i historię Białowieży oraz integrujące mieszkańców – seria folderów i spotkań integracyjnych
Podmioty realizujące	Białowieskie Stowarzyszenie Dziedzictwa Puszczy
Lokalizacja	Dz. nr 797/32 i 797/25 obręb Zastawa-Krzyże
Obszar realizacji	Cały obszar rewitalizacji
Zakres realizowanych zadań	1. Merytoryczne i redakcyjne przygotowanie folderów (ok. 20 - stronicowych ilustrowanych książeczek w formacie np. A5) o dziedzictwie kulturowym i historycznym Gminy Białowieża. łącznie powstanie 11 tematycznych folderów. 2. Spotkanie integracyjne i promocyjne dla mieszkańców Gminy Białowieża, przedsiębiorców działających na terenie gminy, organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, samorządu terytorialnego i in.
Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	Białowieża to miejsce o wyjątkowym dziedzictwie kulturowym i historycznym, którego bogata tradycja i unikalna tożsamość

	często pozostają niedostatecznie promowane zarówno wśród mieszkańców, jak i odwiedzających. Wzmacnianie świadomości o lokalnej kulturze i historii jest kluczowe nie tylko dla zachowania dziedzictwa, ale również dla budowania tożsamości społeczności lokalnej oraz rozwijania poczucia wspólnoty. Projekt zakłada organizację działań promujących dziedzictwo Białowieży poprzez wydanie serii folderów tematycznych oraz realizację spotkań integracyjnych, które będą okazją do wspólnego poznawania lokalnych tradycji, historii oraz wartości kulturowych regionu. Foldery pozwolą w przystępny sposób przekazać wiedzę o ważnych postaciach, miejscach i wydarzeniach związanych z historią Białowieży, natomiast spotkania staną się przestrzenią wymiany międzypokoleniowej, budowania więzi sąsiedzkich i zacieśniania współpracy lokalnych środowisk. Realizacja przedsięwzięcia będzie sprzyjać aktywizacji mieszkańców, rozwijaniu dumy z lokalnego dziedzictwa oraz wzmacnianiu poczucia przynależności do wspólnoty. Z kolei turyści zyskają dostęp do wartościowych informacji o Białowieży, co wpłynie na zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu. Projekt pozwoli również na zbudowanie pomostu między tradycją a współczesnością, angażując mieszkańców w działania oparte na historii i kulturze, ale dostosowane do potrzeb nowoczesnych form promocji lokalnego dziedzictwa.
Okres realizacji	48 miesięcy
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 2. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i integracji społecznej poprzez rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej, rekreacyjnej i prozdrowotnej, wspieranie aktywności mieszkańców oraz promocję dziedzictwa Białowieży Kierunek 2.1. Rozszerzenie i poprawa jakości oferty kulturalno-edukacyjnej Kierunek 2.3. Wzmocnienie więzi społeczności lokalnej
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wskaźnik produktu: 1. Liczba opracowanych folderów promujących lokalną kulturę i historię [11 szt.] 2. Liczba przeprowadzonych spotkań – [11 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba folderów rozdanych wśród mieszkańców i turystów [2000 szt.]

	2. Liczba uczestników przeprowadzonych spotkań [150 osób] Sposób pomiaru: Protokoły odbioru, faktury, raport z przeprowadzonych spotkań.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	Spotkanie zostanie zorganizowane w miejscu zapewniającym dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością). Foldery będą spełniały kryteria dostępności materiałów papierowych (np. odpowiednia czcionka, zrozumiałe słownictwo, tekst wyrównany do lewej strony).
Szacowana wartość	120 000 zł
Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFRR, EFS+, krajowe środki publiczne, środki Gminy Białowieża.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 10	
Nazwa przedsięwzięcia	Rozwój oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji
Podmioty realizujące	Gmina Białowieża
Lokalizacja	Białowieża, ul. Kolejowa, teren amfiteatru, budynek gminy (dz. nr 797/24, 797/25, 797/29, 797/32 – obręb Zastawa-Krzyże)
Obszar realizacji	Na obszarze rewitalizacji
Zakres realizowanych zadań	Organizacja różnorodnych wydarzeń kulturalnych, takich jak występy artystyczne, koncerty, potańcówki, wystawy tematyczne fotografii, spotkania z ciekawymi osobami oraz inne inicjatywy społeczne.
Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	Białowieża, jako miejscowość o bogatym dziedzictwie kulturowym i społecznym, potrzebuje zróżnicowanej i atrakcyjnej oferty kulturalnej, która będzie sprzyjać integracji mieszkańców, wzmacniać tożsamość lokalną oraz przyciągać turystów. Obecny potencjał kulturalny gminy nie jest w pełni wykorzystywany, co ogranicza możliwości aktywnego uczestnictwa mieszkańców w życiu społecznym oraz zmniejsza atrakcyjność turystyczną obszaru rewitalizacji. Realizacja projektu zakłada organizację różnorodnych wydarzeń kulturalnych, takich jak koncerty, występy artystyczne, potańcówki, wystawy tematyczne, spotkania z ciekawymi osobami oraz inne inicjatywy społeczne. Wydarzenia te będą stanowić okazję do aktywnego spędzania czasu wolnego, budowania więzi międzyludzkich oraz rozwijania kompetencji

	społecznych mieszkańców. Projekt ma również na celu pobudzenie lokalnej gospodarki poprzez zwiększenie ruchu turystycznego i zaangażowanie przedsiębiorców w organizację wydarzeń. Inicjatywy kulturalne odgrywają kluczową rolę w procesie rewitalizacji społecznej, umożliwiając mieszkańcom współtworzenie przestrzeni publicznej oraz wspierając rozwój kapitału społecznego. Poprzez organizację wydarzeń dostosowanych do potrzeb różnych grup społecznych — dzieci, młodzieży, seniorów czy osób z niepełnosprawnościami — projekt przyczyni się do budowy silnej wspólnoty lokalnej i stworzenia przestrzeni sprzyjającej integracji oraz aktywności społecznej. Dzięki wykorzystaniu istniejącej infrastruktury (amfiteatru i budynku gminy) oraz wdrożeniu działań promujących lokalną kulturę, projekt wpisuje się w strategię rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Białowieża. Zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych wpłynie na wzrost atrakcyjności regionu, poprawi jakość życia mieszkańców i wzmocni więzi społeczne.
Okres realizacji	2025 r. – 2030 r.
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 2. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i integracji społecznej poprzez rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej, rekreacyjnej i prozdrowotnej, wspieranie aktywności mieszkańców oraz promocję dziedzictwa Białowieży Kierunek 2.1. Rozszerzenie i poprawa jakości oferty kulturalno-edukacyjnej Kierunek 2.3. Wzmocnienie więzi społeczności lokalnej
Prognostowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wskaźnik produktu: 1. Liczba zorganizowanych wydarzeń kulturowych – [20 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba uczestników wydarzeń – [300 os./rok] Sposób pomiaru: Protokół odbioru, faktury, ewidencja liczby zorganizowanych wydarzeń oraz uczestników.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	Organizacja wydarzeń kulturalnych w Białowieży odbędzie się w miejscach wolnych od barier architektonicznych, co zapewni dostępność osobom z niepełnosprawnościami oraz seniorom. Przewidziano wydzielone strefy dla osób poruszających się na wózkach, dostosowane ciągi komunikacyjne oraz wygodne miejsca siedzące. W razie potrzeby wydarzenia będą wspierane tłumaczeniem na Polski Język Migowy (PJM). Informacje o

	wydarzeniach zostaną przygotowane w formie łatwej do czytania. Organizatorzy zapewnią wsparcie asystentów dla osób z ograniczoną mobilnością. Dzięki tym działaniom projekt umożliwi aktywny udział wszystkich mieszkańców i turystów, sprzyjając integracji społecznej i zwiększając dostępność oferty kulturalnej gminy.
Szacowana wartość	180 000 zł
Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFS+, krajowe środki publiczne, środki Gminy Białowieża.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 11	
Nazwa przedsięwzięcia	Jarmark Produktów Lokalnych
Podmioty realizujące	Gmina Białowieża
Lokalizacja	Białowieża, ul. Kolejowa, teren przy amfiteatrze gminnym (dz. nr 797/24, 797/25, 797/29 - obręb Zastawa-Krzyże)
Obszar realizacji	Na obszarze rewitalizacji
Zakres realizowanych zadań	Organizacja jarmarku, który umożliwi lokalnym przedsiębiorcom, agroturystom, kołom gospodyń wiejskich oraz innych podmiotów zaprezentowanie swoich produktów i usług. W trakcie wydarzenia będą się odbywać występy zespołów artystycznych, a także prezentacje kultury lokalnej. W kolejnych latach jarmark stanie się imprezą cykliczną.
Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	Białowieża, jako region o bogatym dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym, przyciąga wielu turystów, jednak lokalni przedsiębiorcy, rzemieślnicy i rolnicy często nie mają wystarczających możliwości promocji swoich produktów i usług. Organizacja Jarmarku Produktów Lokalnych stanowi odpowiedź na tę potrzebę, tworząc platformę do bezpośredniej prezentacji i sprzedaży lokalnych wyrobów, a także promocji kultury i tradycji regionu. Wydarzenie nie tylko wspiera lokalną gospodarkę i przedsiębiorczość, ale także integruje społeczność i wzmacnia więzi społeczne. Jarmark stanie się przestrzenią wymiany doświadczeń, budowania relacji i promocji lokalnych talentów — od rolników i rękodzielników po artystów i zespoły folklorystyczne. Dodatkowe atrakcje, takie jak występy artystyczne i prezentacje kultury lokalnej, podniosą atrakcyjność wydarzenia zarówno dla

	mieszkańców, jak i turystów, czyniąc je ważnym punktem na mapie sezonowych wydarzeń Białowieży. Lokalizacja wydarzenia w centralnym punkcie Białowieży, przy amfiteatrze gminnym, zapewni łatwy dostęp dla szerokiego grona odbiorców, sprzyjając zarówno promocji regionu, jak i rozwijaniu potencjału turystycznego gminy. Projekt nie tylko pobudzi lokalną gospodarkę, ale także wzmocni poczucie tożsamości społeczności lokalnej i zachęci do większego zaangażowania w życie społeczne i kulturalne.
Okres realizacji	6 miesięcy – jarmark 1 dzień. 2025-2030 – 1 jarmark/rok
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 2. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i integracji społecznej poprzez rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej, rekreacyjnej i prozdrowotnej, wspieranie aktywności mieszkańców oraz promocję dziedzictwa Białowieży Kierunek 2.2. Wzrost aktywności i zaangażowania społecznego Kierunek 2.3. Wzmocnienie więzi społeczności lokalnej
Prognostowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wskaźnik produktu: 1. Liczba zorganizowanych jarmarków. [6 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba odwiedzających jarmark (mieszkańcy i turyści) [200 os./rok] Sposób pomiaru: Protokół odbioru, faktury, raport z wydarzenia, dokumentacja zdjęciowa.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	Przewidziano dostępność dla osób z ograniczoną mobilnością, zapewniając odpowiednie wejścia, chodniki i dostęp do stoisk. Dodatkowo, w przypadku występów artystycznych, zostaną zastosowane odpowiednie rozwiązania umożliwiające ich odbiór przez osoby z różnymi rodzajami niepełnosprawności.
Szacowana wartość	60 000 zł (na jedną edycję), 360 000 zł ogółem
Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFRR, krajowe środki publiczne, środki Gminy Białowieża.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 12

Nazwa przedsięwzięcia	Aktywny Senior
Podmioty realizujące	Gmina Białowieża

Lokalizacja	Białowieża, ul. Kolejowa, teren przed amfiteatrem, budynek gminny (dz. nr 797/24, 797/25, 797/29, 797/32 – Obręb Zastawa-Krzyże)
Obszar realizacji	Na obszarze rewitalizacji
Zakres realizowanych zadań	Organizacja wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych i społecznych w formie kursów, warsztatów, spotkań integracyjnych oraz wyjazdów studyjnych, mających na celu aktywizację seniorów i przeciwdziałanie ich marginalizacji. Tematyka zajęć będzie dopasowana do zgłaszanych potrzeb (m.in. techniki telekomunikacyjne, zdrowy styl życia, aktywność fizyczna i in.).
Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	W obliczu starzejącego się społeczeństwa i rosnącej liczby seniorów na terenie Gminy Białowieża istnieje pilna potrzeba tworzenia inicjatyw, które sprzyjają ich aktywizacji społecznej, kulturalnej i fizycznej. Seniorzy to istotna część społeczności lokalnej, jednak często zmagają się z problemem izolacji społecznej, ograniczonym dostępem do działań integracyjnych oraz niewystarczającą ofertą aktywności dostosowanych do ich potrzeb i możliwości. Projekt „Aktywny Senior” ma na celu przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych poprzez organizację cyklicznych wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych i społecznych, które wspierają rozwój pasji, promują zdrowy styl życia i integrują lokalną społeczność. Planowane działania obejmują m.in. kursy z zakresu technik telekomunikacyjnych (np. obsługi smartfonów i internetu), warsztaty kulinarne i rękodzielnicze, zajęcia sportowo-rekreacyjne, spotkania integracyjne oraz wyjazdy studyjne. Program zostanie dostosowany do indywidualnych potrzeb uczestników, uwzględniając zarówno rozwój osobisty, jak i poprawę kondycji fizycznej oraz psychicznej. Projekt przyczyni się do poprawy jakości życia osób starszych, zwiększenia ich samodzielności i poczucia przynależności do społeczności lokalnej. Ponadto umożliwi budowanie więzi międzypokoleniowych oraz wykorzystanie potencjału seniorów w działaniach społecznych. Dzięki zapewnieniu dostępu do aktywności fizycznych, kulturalnych i edukacyjnych, inicjatywa ta przyczyni się do wzmacniania zdrowia i dobrostanu psychicznego uczestników, co w dłuższej perspektywie wpłynie pozytywnie na jakość życia całej społeczności lokalnej.
Okres realizacji	2025 r. – 2030 r.
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 2. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i integracji społecznej poprzez rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej, rekreacyjnej i

	prozdrowotnej, wspieranie aktywności mieszkańców oraz promocję dziedzictwa Białowieży Kierunek 2.2. Wzrost aktywności i zaangażowania społecznego Kierunek 2.3. Wzmocnienie więzi społeczności lokalnej Kierunek 2.4. Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i promocja zdrowego stylu życia
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wskaźnik produktu: 1. Liczba zorganizowanych wydarzeń dla seniorów – [5 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba uczestników wydarzeń – [100 os./rok] Sposób pomiaru: Protokół odbioru, faktury, ewidencja liczby zorganizowanych wydarzeń oraz uczestników.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	W ramach projektu wydarzenia będą dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami poprzez zapewnienie odpowiednich udogodnień infrastrukturalnych i organizacyjnych. Ponadto działania będą skierowane na aktywizację wszystkich seniorów, niezależnie od ich ograniczeń zdrowotnych, w celu zapewnienia im równych szans w uczestnictwie.
Szacowana wartość	150 000 zł
Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFS+, krajowe środki publiczne, środki Gminy Białowieża.

PRZEDSIĘWZIĘCIE PODSTAWOWE 13	
Nazwa przedsięwzięcia	Promocja zdrowego stylu życia
Podmioty realizujące	Gmina Białowieża
Lokalizacja	Dz. nr 797/25, 797/32 obręb Zastawa-Krzyże
Obszar realizacji	Cały obszar rewitalizacji
Zakres realizowanych zadań	Organizacja inicjatyw prozdrowotnych, takich jak rajdy rowerowe, nordic walking, biegi uliczne oraz inne aktywności fizyczne. Dodatkowo, organizacja spotkań, prelekcji i warsztatów edukacyjnych promujących zdrowy styl życia i świadome wybory dotyczące zdrowia.
Krótkie uzasadnienie potrzeb realizacji przedsięwzięcia	Współczesny styl życia, oparty na ograniczonej aktywności fizycznej i niewłaściwych nawykach zdrowotnych, prowadzi do

	wzrostu liczby chorób cywilizacyjnych, takich jak otyłość, cukrzyca, choroby sercowo-naczyniowe czy depresja. W Białowieży, podobnie jak w innych społecznościach lokalnych, istnieje potrzeba promowania zdrowego stylu życia poprzez działania edukacyjne i sportowo-rekreacyjne, które będą sprzyjać poprawie kondycji fizycznej, dobrostanu psychicznego oraz integracji społecznej. Projekt „Promocja zdrowego stylu życia” ma na celu podniesienie świadomości mieszkańców na temat korzyści płynących z aktywności fizycznej i zdrowego odżywiania oraz stworzenie okazji do wspólnego uczestnictwa w wydarzeniach prozdrowotnych. Inicjatywa zakłada organizację różnorodnych form aktywności fizycznej, takich jak rajdy rowerowe, nordic walking, biegi uliczne, spacery ekologiczne oraz zajęcia rekreacyjne dla rodzin z dziećmi i seniorów. Dodatkowo, w ramach projektu odbędą się spotkania edukacyjne, prelekcje i warsztaty dotyczące zdrowego odżywiania, profilaktyki zdrowotnej oraz sposobów radzenia sobie ze stresem. Projekt będzie również wspierać integrację międzypokoleniową poprzez tworzenie przestrzeni do wspólnej aktywności mieszkańców w różnym wieku. Dzięki działaniom dostosowanym do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz mieszkańców o ograniczonej mobilności, projekt zapewni równy dostęp do wszystkich inicjatyw, budując otwartą i przyjazną społeczność. Promowanie zdrowego stylu życia wpłynie pozytywnie na jakość życia mieszkańców, ograniczy ryzyko chorób cywilizacyjnych, a także przyczyni się do wzmocnienia więzi społecznych i poprawy kondycji fizycznej uczestników. Dodatkowo, realizacja projektu wspiera ideę zrównoważonego rozwoju gminy poprzez podkreślanie znaczenia zdrowia w życiu codziennym oraz propagowanie aktywnego spędzania czasu na świeżym powietrzu.
Okres realizacji	2025 r. - 2030 r.
Realizowane podstawowe cele i kierunki działań GPR	Cel 2. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i integracji społecznej poprzez rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej, rekreacyjnej i prozdrowotnej, wspieranie aktywności mieszkańców oraz promocję dziedzictwa Białowieży Kierunek 2.2. Wzrost aktywności i zaangażowania społecznego Kierunek 2.4. Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i promocja zdrowego stylu życia
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w	Wskaźnik produktu: 1. Liczba zorganizowanych wydarzeń prozdrowotnych – [4 szt.] 2. Liczba zorganizowanych spotkań, prelekcji i warsztatów

odniesieniu do celów rewitalizacji	edukacyjnych promujących zdrowy styl życia i świadome wybory dotyczące zdrowia. – [3 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba uczestników zorganizowanych wydarzeń prozdrowotnych – [70 os./rok] 2. Liczba uczestników zorganizowanych spotkań, prelekcji i warsztatów edukacyjnych promujących zdrowy styl życia i świadome wybory dotyczące zdrowia – [50 os./rok] Sposób pomiaru: Protokół odbioru, faktury, ewidencja liczby zorganizowanych wydarzeń oraz uczestników.
Opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnością)	Wszystkie wydarzenia organizowane w ramach projektu będą dostosowane do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami poprzez odpowiednie przygotowanie przestrzeni oraz zapewnienie alternatywnych form uczestnictwa w aktywnościach. Ponadto działania będą skierowane na aktywizację wszystkich mieszkańców, niezależnie od wieku czy poziomu sprawności, co stworzy otwartą i integracyjną przestrzeń dla wszystkich.
Szacowana wartość	150 000 zł
Potencjalne źródła finansowania	Potencjalne źródła finansowania: FEP 2021-2027, EFS+, krajowe środki publiczne, środki Gminy Białowieża.

6.2. Przedsięwzięcia uzupełniające

Oprócz kluczowych działań rewitalizacyjnych, Gminny Program Rewitalizacji Gminy Białowieża uwzględnia również przedsięwzięcia uzupełniające, które wspierają realizację celów programu i podnoszą jakość życia mieszkańców. Są to inicjatywy odpowiadające na konkretne potrzeby społeczności lokalnej, związane zarówno z poprawą estetyki przestrzeni publicznych, jak i aktywizacją mieszkańców.

U 1. Program unieszkodliwiania azbestu

Działanie to ma na celu eliminację szkodliwych materiałów budowlanych, co przyczyni się do poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców. Wymiana azbestu to istotny krok w modernizacji budynków i dostosowaniu ich do aktualnych norm ekologicznych, wpisując się w długofalowe cele związane z ochroną środowiska i poprawą warunków życia na obszarze rewitalizacji.

Obecność azbestu na obszarze rewitalizacji stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia mieszkańców, szczególnie w sytuacji, gdy materiał ten nie jest odpowiednio zabezpieczony lub użytkowany. Degradacja azbestu oraz brak właściwego postępowania z nim mogą prowadzić do uwalniania szkodliwych włókien do powietrza, narażając mieszkańców na rozwój poważnych chorób układu oddechowego, takich jak pylica azbestowa, schorzenia opłucnej czy nowotwory.

Działania związane z usuwaniem azbestu realizowane są niezależnie od planów rewitalizacji, w ramach odrębnego programu gminnego. Gmina Białowieża pozyskuje na ten cel dofinansowanie rzędu 20-30 tys. zł w zależności od dyspozycji środków ze środków Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska (WIOŚ) w Białymstoku, co pozwala na skuteczniejszą realizację działań w zakresie eliminacji tego niebezpiecznego materiału. Środki te umożliwiają bezpieczne usuwanie i utylizację azbestu, wspierając mieszkańców w procesie modernizacji budynków oraz poprawiając ogólny stan środowiska na obszarze rewitalizacji.

U 2. Budowa wiat handlowych przy ul. Kolejowej

Aby uporządkować przestrzeń publiczną i stworzyć legalne miejsce dla lokalnych sprzedawców, planowane jest postawienie trzech wiat handlowo-wystawienniczych przy ul. Kolejowej. Dzięki temu osoby handlujące lokalnymi produktami będą mogły prowadzić działalność w godnych warunkach, zamiast zajmować pobocza drogi, co obecnie stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa ruchu drogowego i pieszych.

Inwestycja o wartości 150 tys. zł ma na celu wsparcie przedsiębiorczości w centralnym punkcie wsi, tworząc uporządkowaną i funkcjonalną przestrzeń handlową. Wiaty zapewnią lokalnym producentom, rzemieślnikom i rolnikom odpowiednie warunki do sprzedaży swoich wyrobów, co przyczyni się do ożywienia gospodarki lokalnej oraz wzmocnienia atrakcyjności tego obszaru. Likwidacja nielegalnego handlu na poboczu drogi poprawi również estetykę miejscowości oraz komfort mieszkańców i turystów korzystających z tej przestrzeni.

U 3. Ogród społeczny przy świetlicy w Podolanach II

Ogród społeczny to inicjatywa mająca na celu aktywność mieszkańców oraz stworzenie przestrzeni do wspólnych działań na świeżym powietrzu. W miejscu publicznym powstanie ogród owocowo-warzywny, w którym mieszkańcy będą mogli uprawiać rośliny, dzielić się doświadczeniami oraz wspólnie dbać o otoczenie.

Projekt sprzyja integracji międzypokoleniowej, tworząc przestrzeń do wymiany wiedzy między starszymi ogrodnikami a młodymi adeptami sztuki uprawy roślin. Seniorzy będą mieli okazję przekazywać swoje doświadczenia związane z tradycyjnymi metodami uprawy, a młodsze pokolenie wniesie nowe pomysły i podejście do ekologicznych rozwiązań.

Ogród społeczny stanie się również miejscem spędzania wolnego czasu i integracji, oferując mieszkańcom możliwość relaksu, spotkań i wspólnej pracy na rzecz lokalnej społeczności. Jego bliskość do świetlicy wiejskiej umożliwi organizację warsztatów, spotkań i działań prospołecznych, które wzmocnią więzi międzyludzkie oraz zaangażowanie mieszkańców w życie wsi.

Przedsięwzięcia uzupełniające stanowią ważny element rewitalizacji, uzupełniając działania infrastrukturalne i społeczne, a jednocześnie wspierając rozwój lokalnej gospodarki i aktywność mieszkańców.

7. Mechanizmy integrowania działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Gminny Program Rewitalizacji zakłada wdrożenie różnorodnych mechanizmów integracyjnych, które mają na celu efektywną realizację działań rewitalizacyjnych oraz osiągnięcie efektu synergii w tym procesie.

Przykłady mechanizmów integrowania działań obejmują:

- komplementarność przestrzenna,
- komplementarność problemowa,
- integracja proceduralno-instytucjonalna,
- komplementarność źródeł finansowania,
- komplementarność międzyokresowa,
- komplementarność i powiązania projektów rewitalizacyjnych między sobą.

Mechanizmy integracyjne w Gminnym Programie Rewitalizacji mają na celu zapewnienie współpracy różnych podmiotów, wzajemne uzupełnianie inicjatyw oraz wzmacnianie efektów podejmowanych działań. Ich zastosowanie umożliwi skuteczną realizację założeń programu, sprzyjając tworzeniu harmonijnego, zrównoważonego i dynamicznie rozwijającego się obszaru rewitalizacji. Dzięki tym mechanizmom możliwe jest sprawne koordynowanie działań, budowanie partnerstw oraz uwzględnianie potrzeb i oczekiwań lokalnej społeczności.

Komplementarność przestrzenna

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Białowieża został opracowany w taki sposób, aby zapewnić równomierną realizację działań na całym obszarze rewitalizacji, unikając koncentracji interwencji wyłącznie w wybranych punktach. Dzięki temu poszczególne przedsięwzięcia wzajemnie się dopełniają przestrzennie, tworząc efekt synergii i zapewniając spójny rozwój całej Białowieży Południe.

Obszar rewitalizacji obejmuje zarówno centralne części wsi, jak i jej bardziej peryferyjne tereny, dlatego kluczowe było rozmieszczenie projektów w sposób, który umożliwia ich wzajemne oddziaływanie. Przykładem jest modernizacja przestrzeni publicznej przy ul. Kolejowej (P3), stanowiącej główny punkt kontaktu dla mieszkańców i turystów. Działanie to jest komplementarne z przebudową klubu wiejskiego w sołectwie Zastawa (P2) oraz remontem klubu wiejskiego w Podolanach Drugich (P1), ponieważ zapewnia mieszkańcom i odwiedzającym uporządkowaną przestrzeń do spotkań i integracji. Wprowadzenie zmian w kluczowej przestrzeni publicznej nie tylko podnosi estetykę i funkcjonalność obszaru, ale również wspiera inne działania kulturalne i społeczne, takie jak Jarmark Produktów Lokalnych (P11) czy Rozwój oferty kulturalnej (P10), które mogą odbywać się w różnych punktach wsi, wzmacniając efekt rewitalizacji.

Innym przykładem przestrzennej komplementarności jest rozmieszczenie projektów infrastrukturalnych związanych z poprawą bezpieczeństwa i komfortu mieszkańców, takich jak budowa oświetlenia na ul. Paczoskiego (P5) i ul. Cegielnianej (P6). Rozlokowanie tych inwestycji w różnych częściach obszaru rewitalizacji zapewnia równomierny rozwój infrastruktury, zamiast

skupiania działań w jednym miejscu. To z kolei przekłada się na zwiększenie dostępności i funkcjonalności dla wszystkich mieszkańców, bez wykluczania żadnej części miejscowości.

Komplementarność przestrzenna dotyczy również przedsięwzięć rekreacyjnych i związanych z ochroną środowiska. Plaża gminna (P7), znajdująca się przy ul. Mostowej, uzupełnia działania prowadzone w innych częściach obszaru rewitalizacji, np. w centrum wsi przy ul. Kolejowej. Zapewnia mieszkańcom miejsce do rekreacji i odpoczynku, co w połączeniu z działaniami edukacyjnymi dotyczącymi ochrony środowiska, takimi jak „EkoŚwiadoma Białowieża” – modernizacja oczyszczalni ścieków (P4), wpływa na poprawę jakości przestrzeni publicznych i ochronę zasobów naturalnych w całej miejscowości.

Dzięki rozmieszczeniu projektów na całym obszarze rewitalizacji, GPR zapobiega koncentracji działań tylko w jednej części wsi i przenoszeniu problemów społecznych na inne obszary. Jednocześnie przyjęty sposób realizacji interwencji ogranicza ryzyko segregacji społecznej i wykluczenia, ponieważ rewitalizacja obejmuje różne grupy społeczne i sprzyja integracji mieszkańców w różnych przestrzeniach – od centralnej ul. Kolejowej, przez obiekty użyteczności publicznej, po tereny rekreacyjne i przyrodnicze.

Zapewnienie komplementarności przestrzennej w GPR Białowieża sprawia, że poszczególne przedsięwzięcia nie tylko nie konkurują ze sobą, ale wzajemnie się uzupełniają, tworząc trwałe i kompleksowe zmiany na całym obszarze rewitalizacji.

Komplementarność problemowa

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Białowieża został opracowany w taki sposób, aby odpowiadać na problemy obszaru rewitalizacji w sposób kompleksowy, uwzględniając wszystkie kluczowe aspekty: społeczne, gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne i środowiskowe. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne nie funkcjonują w oderwaniu od siebie, lecz wzajemnie się dopełniają, koncentrując się na eliminacji przyczyn kryzysu i dążąc do poprawy jakości życia mieszkańców.

Rewitalizacja społeczna, obejmująca aktywizację mieszkańców, integrację międzypokoleniową i wzmacnianie więzi lokalnych, jest ściśle powiązana z działaniami gospodarczymi i kulturalnymi. Jarmark Produktów Lokalnych (P11) nie tylko wspiera rozwój lokalnych przedsiębiorców i producentów, ale także pełni funkcję integracyjną, angażując społeczność w organizację wydarzeń promujących dziedzictwo regionu. Jest to spójne z Rozwojem oferty kulturalnej (P10), który zakłada zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych, co dodatkowo stymuluje popyt na lokalne produkty i usługi.

Podobnie Aktywny Senior (P12) nie ogranicza się jedynie do organizacji zajęć dla osób starszych, lecz wpisuje się w szerszy kontekst aktywizacji społecznej i zdrowotnej, uzupełniając działania takie jak Promocja zdrowego stylu życia (P13). Programy te wspólnie wpływają na poprawę jakości życia mieszkańców, przeciwdziałając izolacji społecznej i niskiej aktywności fizycznej.

Przedsięwzięcia infrastrukturalne nie są realizowane w oderwaniu od działań społecznych i gospodarczych, lecz mają na celu stworzenie lepszych warunków do ich wdrażania. Przebudowa klubu wiejskiego w sołectwie Zastawa (P2) oraz remont klubu wiejskiego w Podolanach Drugich (P1) zapewnią przestrzeń do organizacji wydarzeń kulturalnych, warsztatów edukacyjnych czy spotkań społecznych, co jest kluczowe dla realizacji przedsięwzięć takich jak Działania promujące kulturę i historię Białowieży (P9) czy Rozszerzenie oferty kulturalno-edukacyjnej (P8).

Komplementarność problemowa jest także widoczna w działaniach związanych z poprawą funkcjonalności przestrzeni publicznych. Zagospodarowanie i uporządkowanie przestrzeni przy ul. Kolejowej (P3) stanowi istotne uzupełnienie działań rewitalizacyjnych, gdyż poprawia dostępność i estetykę centralnej przestrzeni Białowieży Południe, zwiększając jej funkcjonalność dla mieszkańców i turystów. Powiązane z tym projekty, takie jak Budowa oświetlenia na ul. Paczoskiego (P5) i ul. Cegielnianej (P6), dodatkowo poprawiają bezpieczeństwo, umożliwiając pełniejsze wykorzystanie infrastruktury także po zmroku.

Ważnym elementem komplementarności problemowej jest powiązanie działań rewitalizacyjnych z ochroną środowiska i poprawą warunków sanitarnych. Modernizacja oczyszczalni ścieków „EkoŚwiadoma Białowieża” (P4) nie tylko poprawia stan infrastruktury technicznej, ale również wspiera inicjatywy edukacyjne w zakresie ochrony środowiska, które mogą być realizowane w ramach zajęć organizowanych w klubach wiejskich (P1, P2) czy na terenie przestrzeni publicznych (P3). Dzięki temu działania ekologiczne nie ograniczają się jedynie do modernizacji infrastruktury, ale przyczyniają się także do wzrostu świadomości mieszkańców w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Równie istotne jest powiązanie działań infrastrukturalnych z inicjatywami rekreacyjnymi. Plaża gminna (P7), jako miejsce sprzyjające integracji społecznej i aktywnemu wypoczynkowi, uzupełnia działania związane z promocją zdrowego stylu życia (P13). Wzajemne dopełnianie się tych przedsięwzięć pozwala na kompleksowe podejście do poprawy jakości życia mieszkańców oraz tworzenia przyjaznej przestrzeni dla turystów.

GPR Białowieża jest także powiązany z kluczowymi dokumentami strategicznymi gminy, co zapewnia lepszą koordynację działań i ich zgodność z długofalową wizją rozwoju. Projekty rewitalizacyjne są spójne m.in. z polityką rozwoju turystyki, ochrony dziedzictwa kulturowego i gospodarki wodno-ściekowej. Takie podejście zapobiega fragmentacji działań i umożliwia efektywne wykorzystanie zasobów, łącząc inwestycje infrastrukturalne z inicjatywami społecznymi i środowiskowymi.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna odnosi się do konieczności stworzenia systemu zarządzania programem rewitalizacji, który zapewni efektywną współpracę różnych instytucji oraz spójność i wzajemne uzupełnienie działań i procedur wdrażanych w ramach programu. Za realizację Gminnego Programu Rewitalizacji odpowiedzialny jest Wójt Gminy, wspierany przez pracowników Urzędu Gminy. Nadzór nad realizacją programu sprawować będzie pracownik odpowiedzialny za dany obszar merytoryczny.

Współpraca z jednostkami podległymi samorządowi lokalnemu oraz z instytucjami zewnętrznymi – zarówno społecznymi, jak i gospodarczymi – jest niezbędna do skutecznego wdrażania założeń programu rewitalizacji. Te podmioty odgrywają kluczową rolę w konsultowaniu i opiniowaniu projektów rewitalizacyjnych, ponieważ ich doświadczenie i wiedza pozwalają lepiej dopasować działania do potrzeb lokalnej społeczności, uwzględniając różnorodne perspektywy. Instytucje te mogą również aktywnie uczestniczyć w realizacji konkretnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, obejmujących projekty infrastrukturalne, edukacyjne, kulturalne i społeczne. Ważne jest zapewnienie efektywnej współpracy i koordynacji pomiędzy wszystkimi podmiotami zaangażowanymi w rewitalizację. Komitet Rewitalizacji pełni istotną rolę w monitorowaniu realizacji programów, rozwiązywaniu problemów oraz dbaniu o spójność działań. Współpraca z równymi instytucjami i

organizacjami społecznymi jest kluczowa dla sukcesu programu rewitalizacji. Umożliwia ona szybszą realizację projektów, zwiększa zaangażowanie lokalnej społeczności oraz przyczynia się do osiągnięcia trwałych i zrównoważonych efektów.

W kolejnych rozdziałach GPR zostały opisane odpowiednie instrumenty zarządzania i wdrażania. Realizacja programu rewitalizacji będzie systematycznie monitorowana, co pozwala na śledzenie postępów w realizacji działań, ocenę ich skuteczności oraz podejmowanie ewentualnych działań korygujących.

Komplementarność źródeł finansowania

GPR opiera się na zasadzie komplementarności źródeł finansowania, co oznacza, że działania rewitalizacyjne w ramach programu są wspierane przez różnorodne źródła, takie jak Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+), środki krajowe, prywatne oraz własne Gminy Białowieża. Skuteczne połączenie tych źródeł finansowania, które wzajemnie się uzupełniają, pozwala na uzyskanie synergicznych korzyści dla obszaru rewitalizacji.

Dzięki zróżnicowanym źródłom finansowania GPR może wykorzystać dostępne fundusze do realizacji różnych celów zgodnych z założeniami programu rewitalizacji. Środki z EFRR mogą być przeznaczone na modernizację infrastruktury oraz poprawę jakości i dostępności usług publicznych, natomiast EFS+ wspiera inicjatywy związane z aktywizacją społeczną i zawodową mieszkańców obszaru rewitalizacji. Taki zróżnicowany model finansowania projektów rewitalizacyjnych umożliwia maksymalne wykorzystanie dostępnych funduszy oraz osiągnięcie synergii w działaniach. Dzięki temu możliwe jest zrealizowanie szerokiego zakresu przedsięwzięć, które przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju rewitalizowanego obszaru, poprawy jakości życia mieszkańców oraz wzmocnienia potencjału społeczno-gospodarczego.

Komplementarność międzyokresowa

W procesie wieloletniej rewitalizacji kluczową rolę odgrywa kontynuacja podejmowanych przedsięwzięć. Nawet podczas opracowywania aktualizacji programu rewitalizacji lub tworzenia nowego programu, istotne jest uwzględnienie działań, które będą kontynuacją lub uzupełnieniem już zrealizowanych projektów. Jest to szczególnie ważne w kolejnych latach, gdy gmina monitoruje i ocenia działania zaplanowane w bieżącym programie.

Gminny Program Rewitalizacji stanowi kontynuację polityki rozwojowej realizowanej w gminie. Przedsięwzięcia zawarte w tym programie są wynikiem działań i inicjatyw podejmowanych w poprzednich latach. Poniżej przedstawiono wybrane zadania, które stanowią przykłady kontynuacji działań:

Tabela 14. Komplementarność międzyokresowa – przykładowe projekty

Lp.	Nazwa beneficjenta	Tytuł przedsięwzięcia	Zakres (2-3 zadania)	Źródło finansowania	Wartość projektu	Wartość dofinansowania
1.	Gmina Białowieża	Zagospodarowanie i uporządkowanie przestrzeni publicznej przy ul. Kolejowej w Białowieży	Projekt obejmował rewitalizację przestrzeni publicznej przy ul. Kolejowej, w tym remont nawierzchni, utwardzenie terenu, budowę małej architektury, siłowni plenerowej, oświetlenia oraz monitoring. Przestrzeń została przekształcona w miejsce integrujące mieszkańców i turystów, pełniące funkcje społeczne, kulturalne i rekreacyjne.	EFRR, RPOWP na lata 2014-2020, działanie 8.6. Inwestycje na rzecz rozwoju lokalnego	596 773,00 zł	499 996,84 zł
2.	Gmina Białowieża	Rewitalizacja kulturalna, społeczna i edukacyjna w BOK w Białowieży	Projekt obejmował remont i modernizację Białowieskiego Ośrodka Kultury (dawnego kina Żubr). Zakupiono nowoczesne wyposażenie, w tym mobilne siedzenia, oświetlenie, kurtyny, nagłośnienie i projektor. Dzięki rewitalizacji poprawiono jakość życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępności do oferty społecznej, kulturalnej i edukacyjnej.	EFRR, RPOWP na lata 2014-2020, działanie 8.6. Inwestycje na rzecz rozwoju lokalnego	227 663,40 zł	193 357,06 zł
3.	Gmina Białowieża	Przebudowa układu komunikacyjnego dróg gminnych: Zaułek Rudników, Gen. Polecha, Polna, Gen. Polecha, Polna,	Projekt obejmował przebudowę układu komunikacyjnego w Białowieży, w tym modernizację dróg gminnych: Zaułek Rudników, Gen. Polecha, Polna oraz Południowa. Inwestycja poprawiła jakość transportu, dostępność	EFRR, RPOWP na lata 2007-2013, działanie 2.1. Rozwój transportu drogowego	1 085 878,57 zł	542 939,28 zł

		Południowa w Białowieży	komunikacyjną obszaru oraz zwiększyła komfort życia mieszkańców.			
4.	Gmina Białowieża	Centrum Aktywności Lokalnej w Gminie Białowieża	Projekt obejmował stworzenie centrum aktywności lokalnej w gminie Białowieża, mającego na celu wspieranie integracji społecznej i aktywizację mieszkańców. Inicjatywa przyczyniła się do rozwoju lokalnych działań na rzecz integracji, aktywności obywatelskiej i wsparcia osób wykluczonych społecznie.	Program Odnowy wsi Województwa Podlaskiego- Kreatywna Wieś	72 000,00 zł	144 000,00 zł
5.	Gmina Białowieża	Poprawa efektywności energetycznej poprzez wykonanie instalacji OZE w Gminie Białowieża	Projekt miał na celu poprawę efektywności energetycznej oraz redukcję emisji CO ₂ poprzez zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii. W ramach zadania wykonano 6 instalacji kolektorów słonecznych oraz 21 instalacji fotowoltaicznych na budynkach mieszkańców gminy. Instalacje te pozwoliły na lokalną produkcję energii elektrycznej i ciepłej, co przełożyło się na obniżenie kosztów energii oraz poprawę jakości powietrza.	EFRR, RPOWP na lata 2014-2020, działanie 5.1. Energetyka oparta na odnawialnych źródłach energii	585 066,11 zł	341 286,42 zł
6.	Gmina Białowieża	Aktywizacja potencjału turystycznego południowej części województwa podlaskiego poprzez stworzenie sieciowej oferty turystycznej w	Projekt miał na celu lepsze wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych południowej części Województwa Podlaskiego poprzez stworzenie spójnej oferty turystycznej marki „Białowieża”. W ramach działań oznakowano trasy, opracowano materiały promocyjne i wdrożono system informacji turystycznej, co	EFRR, RPOWP na lata 2007-2013, działanie 3.1. Rozwój atrakcyjności turystycznej regionu	997 779,46 zł	627 954,62 zł

		oparciu o markę „Białowieża”	zwiększyło ruch turystyczny i wsparło rozwój gospodarczy regionu.			
7.	Gmina Białowieża	Aktywizacja zawodowa mieszkańców Gminy Białowieża poprzez udział w specjalistycznym szkoleniu	Projekt miał na celu zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców Gminy Białowieża poprzez udział w specjalistycznym szkoleniu dostosowanym do lokalnych potrzeb rynku pracy. Dzięki realizacji projektu uczestnicy podnieśli swoje kwalifikacje, co zwiększyło ich szanse na zatrudnienie i integrację społeczną.	EFS, Program Operacyjny Kapitał Ludzki, działanie 6.3. Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na	49 110,00 zł	41 743,50 zł

Źródło: Opracowanie na podstawie danych z mapadotacji.gov.pl

Komplementarność i powiązania projektów rewitalizacyjnych

W poniższej tabeli przedstawiono powiązania między projektami rewitalizacyjnymi. Ukazuje ona różnorodne związki między inicjatywami, które mogą być bezpośrednie lub pośrednie, a ich wzajemne oddziaływanie potęguje efekty w poprawie sytuacji kryzysowych oraz wpływa na różne obszary. Wiele projektów ma wspólne tematy i skupia się na rozwiązywaniu podobnych problemów w określonych dziedzinach, takich jak: społeczna, techniczna, funkcjonalno-przestrzenna, środowiskowa czy gospodarcza.

Tabela 15 Wzajemne powiązania projektów

Cel 1. Poprawa stanu technicznego i funkcjonalności obiektów oraz przestrzeni wiejskich na rzecz wzmocnienia ich funkcji społecznych	
Kierunek 1.1. Modernizacja, przebudowa budynków użyteczności publicznej dla potrzeb społeczności lokalnych	
P1. Remont klubu wiejskiego w Podolanach II.	P2, P3, P4, P5, P6, P7, P8, P9, P10, P11, P12, P13
P2. Przebudowa klubu wiejskiego w sołectwie Zastawa.	P1, P3, P4, P5, P6, P7, P8, P9, P10, P11, P12, P13
Kierunek 1.2. Poprawa jakości i funkcjonalności przestrzeni publicznych	
P3. Zagospodarowanie i uporządkowanie przestrzeni publicznej przy ul. Kolejowej w Białowieży – III etap.	P1, P2, P4, P5, P6, P7, P8, P9, P10, P11, P12, P13
P7. Plaża gminna.	P1, P2, P3, P4, P5, P6, P8, P10, P12, P13
Kierunek 1.3. Rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	
P4. EkoŚwiadoma Białowieża – modernizacja oczyszczalni ścieków połączona z programem edukacyjno-aktywizacyjnym dla mieszkańców.	P1, P2, P3, P5, P6, P7, P12, P13
Kierunek 1.4. Rozwój infrastruktury oświetleniowej dla poprawy bezpieczeństwa i komfortu mieszkańców	
P5. Budowa oświetlenia na ul. Paczoskiego.	P1, P2, P3, P4, P6, P7, P13
P6. Budowa oświetlenia na ul. Cegielnianej.	P1, P2, P3, P4, P5, P7, P13
Kierunek 1.5. Tworzenie miejsc rekreacji i integracji społecznej	
P7. Plaża gminna.	P1, P2, P3, P4, P5, P6, P8, P10, P12, P13

Cel 2. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i integracji społecznej poprzez rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej, rekreacyjnej i prozdrowotnej, wspieranie aktywności mieszkańców oraz promocję dziedzictwa Białowieży	
Kierunek 2.1. Rozszerzenie i poprawa jakości oferty kulturalno-edukacyjnej	
P8. Kulturowo-historyczny szlak turystyczny po obszarze rewitalizacji w miejscowości Białowieża – wyznakowanie w terenie, wydanie mapy turystycznej z opisami, rozwinięcie internetowe przez kody QR.	P1, P2, P3, P7, P9, P10, P11, P12, P13
P9. Działania promujące lokalną kulturę i historię Białowieży oraz integrujące mieszkańców – seria folderów i spotkań integracyjnych.	P1, P2, P3, P8, P10, P11, P12, P13
P10. Rozwój oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji.	P1, P2, P3, P7, P8, P9, P11, P12, P13
Kierunek 2.2. Wzrost aktywności i zaangażowania społecznego	
P11. Jarmark Produktów Lokalnych.	P1, P2, P3, P8, P9, P10, P12, P13
P12. Aktywny Senior.	P1, P2, P3, P4, P7, P8, P9, P10, P11, P13
P13. Promocja zdrowego stylu życia.	P1, P2, P3, P4, P5, P6, P7, P8, P9, P10, P11, P12
Kierunek 2.3. Wzmocnienie więzi społeczności lokalnej	
P9. Działania promujące lokalną kulturę i historię Białowieży oraz integrujące mieszkańców – seria folderów i spotkań integracyjnych.	P1, P2, P3, P8, P10, P11, P12, P13
P10. Rozwój oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji.	P1, P2, P3, P7, P8, P9, P11, P12, P13
P11. Jarmark Produktów Lokalnych.	P1, P2, P3, P8, P9, P10, P12, P13
P12. Aktywny Senior.	P1, P2, P3, P4, P7, P8, P9, P10, P11, P13
Kierunek 2.4. Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i promocja zdrowego stylu życia	
P12. Aktywny Senior.	P1, P2, P3, P4, P7, P8, P9, P10, P11, P13
P13. Promocja zdrowego stylu życia.	P1, P2, P3, P4, P5, P6, P7, P8, P9, P10, P11, P12

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Białowieża opiera się na zasadzie kompleksowości i zintegrowanego podejścia, co oznacza, że poszczególne przedsięwzięcia nie funkcjonują w oderwaniu od siebie, lecz są ze sobą powiązane i wzajemnie się uzupełniają. Relacje pomiędzy projektami wynikają zarówno z ich przestrzennego rozmieszczenia, jak i z wzajemnej komplementarności w realizacji celów rewitalizacji – poprawy jakości życia mieszkańców, wzmocnienia więzi społecznych oraz rozwoju przestrzeni publicznych i oferty kulturalnej.

Przedsięwzięcia - cel 1

Przedsięwzięcia zgrupowane w celu 1, dotyczące modernizacji budynków użyteczności publicznej oraz poprawy jakości przestrzeni publicznych, są ze sobą ściśle powiązane. Remont klubu wiejskiego w Podolanach II (P1) oraz przebudowa klubu wiejskiego w sołectwie Zastawa (P2) tworzą bazę dla organizacji działań społecznych i kulturalnych, a ich funkcjonowanie jest wspierane przez inwestycje w przestrzenie publiczne, takie jak zagospodarowanie terenu przy ul. Kolejowej (P3) czy utworzenie plaży gminnej (P7).

Przestrzenie te będą miejscami spotkań mieszkańców oraz organizacji wydarzeń integrujących społeczność, co znajduje odzwierciedlenie w powiązaniach pomiędzy P1, P2, P3 i P7. Poprawa jakości przestrzeni publicznych zwiększy dostępność oferty kulturalnej i rekreacyjnej, co z kolei wpłynie na realizację projektów z Celu 2, takich jak Rozwój oferty kulturalnej (P10) czy Jarmark Produktów Lokalnych (P11).

Działania infrastrukturalne są także skorelowane z poprawą bezpieczeństwa i komfortu mieszkańców. Budowa oświetlenia na ul. Paczoskiego (P5) oraz ul. Cegielnianej (P6) stanowi uzupełnienie inwestycji w przestrzenie publiczne, zwiększając bezpieczeństwo użytkowników i umożliwiając ich pełniejsze wykorzystanie również po zmroku. Oświetlenie ma kluczowe znaczenie dla projektów takich jak Promocja zdrowego stylu życia (P13), obejmującego aktywności na świeżym powietrzu, czy Aktywny Senior (P12), który zakłada organizację spotkań w dogodnych warunkach.

Modernizacja oczyszczalni ścieków w ramach projektu „EkoŚwiadoma Białowieża” (P4), obok inwestycji w budynki użyteczności publicznej (P1, P2) czy przestrzenie wspólne (P3, P7), przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców, eliminując bariery związane z przestarzałą infrastrukturą sanitarną i podnosząc komfort użytkowania przestrzeni.

Ponadto, projekt (P4) obejmuje działania edukacyjne i aktywizacyjne, które będą mogły być realizowane zarówno w jego ramach, jak i przy wsparciu innych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Warsztaty edukacyjne związane z ochroną środowiska i ekologią mogą odbywać się w budynkach modernizowanych w ramach (P1) i (P2), a także w uporządkowanych przestrzeniach publicznych objętych P3. Dzięki temu działania miękkie przewidziane w projekcie (P4) będą wspierać proces aktywizacji społecznej i wzmocniać funkcje integracyjne przestrzeni rewitalizowanej, co dodatkowo podkreśla komplementarność i zintegrowany charakter całego programu rewitalizacji.

Działania edukacyjne związane z (P4) korespondują również z Promocją zdrowego stylu życia (P13) oraz Aktywnym Seniosem (P12), ponieważ zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców przekłada się na zdrowsze warunki życia i użytkowania przestrzeni publicznych.

Przedsięwzięcia - cel 2

Przedsięwzięcia z celu 2, związane z rozwojem oferty kulturalnej, edukacyjnej i rekreacyjnej, zostały zaplanowane w sposób zapewniający ich wzajemne uzupełnianie się. Kulturowo-historyczny szlak turystyczny (P8), który obejmuje oznakowanie ważnych miejsc i rozwinięcie internetowej bazy wiedzy, stanowi fundament dla innych działań promujących dziedzictwo kulturowe Białowieży. Seria folderów i spotkań integracyjnych (P9), a także Rozwój oferty kulturalnej (P10) są bezpośrednio związane z P8, ponieważ dostarczają treści i kontekstu historycznego dla lokalnej społeczności oraz odwiedzających.

Rozszerzenie oferty kulturalnej i edukacyjnej wspiera również inicjatywy społeczne, takie jak Jarmark Produktów Lokalnych (P11), który integruje mieszkańców i promuje lokalne dziedzictwo poprzez handel i prezentacje wyrobów regionalnych. Te przedsięwzięcia wspierają wzmocnienie tożsamości lokalnej i aktywizację mieszkańców, co łączy się z projektami Aktywny Senior (P12) oraz Promocja zdrowego stylu życia (P13), gdyż działania kulturalne i integracyjne mają wpływ na jakość życia i aktywizację społeczną.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne nie tylko rozwijają przestrzeń fizyczną, ale również pobudzają aktywność mieszkańców. Plaża gminna (P7), jako miejsce rekreacji, jest powiązana zarówno z projektami infrastrukturalnymi (P1, P2, P3, P4), jak i z projektami społecznymi (P8, P9, P10). Organizacja wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych w tym miejscu umożliwi wykorzystanie potencjału przestrzeni i zachęci mieszkańców do aktywności.

Jednocześnie Promocja zdrowego stylu życia (P13) wspiera działania związane z rekreacją i edukacją ekologiczną, co znajduje odzwierciedlenie w połączeniu z Aktywnym Seniorem (P12). Obydwa projekty mają na celu integrację społeczną i poprawę jakości życia mieszkańców poprzez organizację wydarzeń promujących aktywność fizyczną i zdrowe nawyki.

8. Szacunkowe ramy finansowania Gminnego Programu Rewitalizacji wraz ze źródłami finansowania

Kluczowa z punktu widzenia realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest dywersyfikacja źródeł finansowania. Komplementarność źródeł finansowania sprawia, że realizacja zaplanowanych działań jest bardziej efektywna oraz zwiększa szanse na ich pełną realizację. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne mogą być realizowane przez podmioty z sektora publicznego, prywatnego czy pozarządowego.

Wśród źródeł finansowania największe znaczenie mają środki własne budżetu gminy, środki budżetu państwa oraz fundusze europejskie. Planowany zakres przedsięwzięć, okres ich realizacji będą zależne w dużej mierze od możliwości pozyskania zewnętrznych źródeł wsparcia. Łączna wartość planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych zaplanowanych w ramach GPR zamyka się kwotą 12 856 00,00. Szczegółowe zestawienie ram finansowych dla poszczególnych przedsięwzięć znajduje się w poniższej tabeli.

Tabela 16. Indykatywne źródła finansowania

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Szacunkowy termin realizacji	Środki finansowe pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	Środki finansowe pochodzące ze źródeł prywatnych	Środki finansowe pochodzące z funduszy UE (do 85%)	Środki finansowe pochodzące z innych źródeł	Szacunkowa wartość przedsięwzięcia [zł]
1.	Remont klubu wiejskiego w Podolanach Drugich	2026-2028	105 000,00		595 000,00		700 000,00
2.	Przebudowa i rozbudowa klubu wiejskiego w sołectwie Zastawa	2026-2028	75 000,00		425 000,00		500 000,00
3.	Zagospodarowanie i uporządkowanie przestrzeni publicznej przy ul. Kolejowej w Białowieży — etap III	2026-2029	600 000,00		3 400 000,00		4 000 000,00
4.	EkoŚwiadoma Białowieża - modernizacja oczyszczalni ścieków połączona z programem edukacyjno-aktywizacyjnym dla mieszkańców	2026-2029	825 000,00		4 675 000,00		5 500 000,00

5.	Budowa oświetlenia na ul. Paczoskiego	2026-2027	135 000,00		765 000,00		900 000,00
6.	Oświetlenie ul. Cegielnianej w Białowieży	2026-2027	22 500,00		127 500,00		150 000,00
7.	Plaża gminna	2026	10 500,00		59 500,00		70 000,00
8.	Kulturowo-historyczny szlak turystyczny po obszarze rewitalizacji w miejscowości Białowieża - wyznakowanie w terenie, wydanie mapy turystycznej z opisami, rozwinięcie internetowe przez kody QR	2025-2026	11 400,00		64 600,00		76 000,00
9.	Działania promujące lokalną kulturę i historię Białowieży oraz integrujące mieszkańców – seria folderów i spotkań integracyjnych	2025-2027	18 000,00		102 000,00		120 000,00

10.	Rozwój oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji	2025-2030	27 000,00		153 000,00		180 000,00
11.	Jarmark Produktów Lokalnych	2025-2030	54 000,00		306 000,00		360 000,00
12.	Aktywny Senior	2025-2030	22 500,00		127 500,00		150 000,00
13.	Promocja zdrowego stylu życia	2025-2030	22 500,00		127 500,00		150 000,00
razem			1 928 400,00	-	10 927 600,00	-	12 856 000,00

9. Opis struktury zarządzania

System zarządzania i wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Białowieża jest kluczowym elementem skutecznej realizacji procesu rewitalizacji. Jego celem jest nie tylko wyprowadzenie obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego, ale także zapewnienie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego i poprawy jakości życia mieszkańców. Wdrożenie GPR opiera się na zasadach partycypacji społecznej oraz partnerstwa, umożliwiając szeroką współpracę różnych instytucji i organizacji.

Za skuteczne wdrażanie Gminnego Programu Rewitalizacji odpowiada Gmina Białowieża, która pełni rolę operatora procesu. Nadzór nad realizacją działań sprawuje Wójt Gminy, który koordynuje wdrażanie programu i odpowiada za regularne monitorowanie jego efektów. Gmina realizuje większość przedsięwzięć ujętych w GPR, współpracując z organizacjami społecznymi, które odpowiadają za wybrane inicjatywy.

W celu zapewnienia efektywnego zarządzania programem oraz włączenia mieszkańców w proces rewitalizacji, zostanie powołany Komitet Rewitalizacji, który pełni funkcję doradczą dla Wójta. Komitet będzie reprezentował różne grupy interesariuszy, w tym mieszkańców, organizacje pozarządowe i podmioty aktywnie uczestniczące w życiu gminy.

Komitet Rewitalizacji będzie działał jako organ doradczy, którego zadaniem jest zapewnienie otwartego dialogu między mieszkańcami a organami gminy oraz wspieranie procesu rewitalizacji poprzez:

- Analizę postępów i ocenę realizacji GPR.
- Zgłaszanie rekomendacji dotyczących działań rewitalizacyjnych.
- Organizowanie spotkań i konsultacji społecznych w celu wymiany informacji i opinii.
- Monitorowanie efektów realizacji programu i raportowanie wyników.
- Współpracę z innymi jednostkami organizacyjnymi gminy oraz organizacjami społecznymi w zakresie realizacji działań rewitalizacyjnych.
- Działania informacyjne i promocyjne, zwiększające świadomość mieszkańców na temat rewitalizacji.

Komitet Rewitalizacji będzie powołany uchwałą Rady Gminy, a jego skład zostanie ustalony po wcześniejszych konsultacjach społecznych, zapewniając mieszkańcom możliwość uczestnictwa w kształtowaniu jego struktury.

Aby zapewnić skuteczność wdrażania GPR, system zarządzania będzie podlegał regularnemu monitorowaniu i ewaluacji. Bieżąca analiza efektów podejmowanych działań pozwoli na ich dostosowanie do zmieniających się potrzeb społeczności oraz eliminację ewentualnych barier w realizacji programu. Raporty z postępu prac będą przedstawiane organom gminy i społeczności lokalnej, zapewniając transparentność procesu rewitalizacji.

System wdrażania GPR Gminy Białowieża został zaprojektowany w sposób elastyczny, co pozwala na jego dostosowanie do nowych wyzwań i zmieniających się warunków. Regularne raportowanie, monitoring i otwartość na dialog z mieszkańcami zapewnią skuteczność programu oraz jego zgodność z rzeczywistymi potrzebami społeczności lokalnej.

10. Opis sposobu zapewnienia udziału interesariuszy

Zapewnienie udziału interesariuszy w procesie rewitalizacji jest kluczowym elementem skutecznej realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji. Partycypacja społeczna umożliwia mieszkańcom aktywne uczestnictwo w kształtowaniu swojego otoczenia. Daje im możliwość wyrażania opinii, zgłaszania potrzeb i preferencji, a także wnioskowania o rozwiązania dotyczące rewitalizacji. W ten sposób mieszkańcy mają realny wpływ na podejmowane decyzje, co prowadzi do większego poczucia zaangażowania, odpowiedzialności i identyfikacji z lokalną społecznością.

1. Etap diagnozowania i wyznaczania obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji zapewnienie udziału interesariuszy odbywa się poprzez prowadzenie szerokiej partycypacji społecznej.

Konsultacje z mieszkańcami dotyczące zdiagnozowania kluczowych problemów koniecznych do rozwiązania w procesie rewitalizacji, a także zaplanowania działań mających na celu wyprowadzenie wyznaczonego obszaru ze stanu kryzysowego były prowadzone w okresie od 01.02.2024 r. do 01.03.2024 r.

Na tym etapie szczególnie aktywny udział wzięły podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie oraz partnerzy społeczno-gospodarczy. Wśród nich wyróżnić należy Nadleśnictwo Białowieża oraz Białowieski Park Narodowy, który jako instytucja odpowiedzialna za ochronę środowiska naturalnego, wniosło istotny wkład w identyfikację problemów środowiskowych obszaru oraz wskazało kierunki działań sprzyjające zachowaniu unikatowych walorów przyrodniczych Puszczy Białowieskiej. Zespół Szkolno-Przedszkolny w Białowieży aktywnie uczestniczył w konsultacjach, reprezentując perspektywę instytucji edukacyjnej oraz zwracając uwagę na potrzeby dzieci i młodzieży, w tym konieczność rozbudowy infrastruktury edukacyjnej i rekreacyjnej dostępnej dla wszystkich grup wiekowych.

Konsultacje projektu uchwały Rady gminy Białowieża w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Białowieża zostały przeprowadzone w terminie od 19.06.2024 r. do 19.07.2024 r.

W czasie tych konsultacji Białowieski Park Narodowy, jako kluczowa instytucja odpowiedzialna za ochronę środowiska naturalnego, zgłosił propozycję włączenia Parku Pałacowego do obszaru rewitalizacji. Uwaga ta nie została jednak uwzględniona w ostatecznym wyznaczeniu obszaru rewitalizacji, ze względu na konieczność zachowania ustawowych limitów dotyczących wielkości obszaru oraz koncentracji działań rewitalizacyjnych na terenach wykazujących najwyższy poziom degradacji.

Koło Gospodyń Wiejskich z Białowieży aktywnie uczestniczyło w spotkaniu konsultacyjnym, przedstawiając perspektywę organizacji działającej na rzecz zachowania lokalnych tradycji i dziedzictwa kulturowego oraz wskazując na potrzebę ochrony i promocji tradycyjnego rzemiosła i kuchni regionalnej.

W Gminie Białowieża zastosowano następujące formy udziału mieszkańców:

- Ankieta konsultacyjna 1 – ankieta skierowana do mieszkańców oraz podmiotów działających na terenie gminy miała na celu zebranie informacji niezbędnych do przeprowadzenia diagnozy kluczowych problemów występujących na terenie gminy. Jej celem było zidentyfikowanie obszarów zdegradowanych oraz problemów społecznych, gospodarczych, środowiskowych i technicznych wymagających działań naprawczych. Ankiety pozwoliły także na poznanie oczekiwań mieszkańców co do kierunków planowanych działań rewitalizacyjnych oraz umożliwiły zaplanowanie rozwiązań służących wyprowadzeniu obszaru ze stanu kryzysowego.
- Zbieranie uwag w postaci papierowej i elektronicznej – umożliwiono składanie formularzy konsultacyjnych zarówno w wersji papierowej (bezpośrednio w Urzędzie Gminy lub za pośrednictwem poczty), jak i elektronicznej poprzez e-mail.
- Spotkanie konsultacyjne – zorganizowano dn. 10.07.2024 otwarte spotkanie z mieszkańcami oraz interesariuszami w Centrum Aktywności Lokalnej w Białowieży, podczas którego przedstawiono wyniki diagnozy i umożliwiono zadawanie pytań oraz zgłaszanie uwag.
- Ankieta konsultacyjna 2 – anonimowa ankieta online i w wersji papierowej umożliwiająca mieszkańcom wyrażenie opinii o wyznaczonym obszarze zdegradowanym i rewitalizacyjnym. Wyniki wskazały pełną akceptację (100%) dla zaproponowanych granic obszaru rewitalizacji.
- Publikacja informacji o konsultacjach – informacje były dostępne na stronie internetowej gminy, BIP oraz mediach społecznościowych, co umożliwiło dotarcie do szerokiego grona interesariuszy.

2. Etap programowania działań rewitalizacyjnych

W kolejnym etapie opracowywania GPR mieszkańcy oraz inne zainteresowane podmioty mieli możliwość zgłaszania propozycji konkretnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych:

- Nabór pomysłów na przedsięwzięcia rewitalizacyjne – prowadzono konsultacje dotyczące zgłaszania pomysłów na przedsięwzięcia do objęcia zapisami GPR na lata 2024–2030. Umożliwiono składanie propozycji zarówno drogą elektroniczną, jak i papierową.
- Ocena i weryfikacja zgłoszonych projektów – wpłynęło 14 projektów od mieszkańców, stowarzyszeń oraz instytucji. Projekty te poddano analizie formalnej, a zgłaszający zostali wezwani do uzupełnienia braków. Ostatecznie większość projektów została zakwalifikowana do dalszych prac, przy odrzuceniu tylko jednej propozycji z powodu braku możliwości prawnych realizacji.
- Publikacja informacji o konsultacjach – informacje były dostępne na stronie internetowej gminy, BIP oraz mediach społecznościowych, co umożliwiło dotarcie do szerokiego grona interesariuszy.

Na tym etapie szczególne zaangażowanie wykazało Białowieskie Stowarzyszenie Dziedzictwa Puszczy, organizacja działająca na rzecz ochrony i promocji lokalnego dziedzictwa kulturowego. Stowarzyszenie zgłosiło dwa kluczowe projekty: "Kulturowo-historyczny szlak turystyczny po obszarze rewitalizacji w miejscowości Białowieża" oraz "Działania promujące lokalną kulturę i historię Białowieży oraz

integrujące mieszkańców". Projekty te, skierowane na wzmocnienie tożsamości lokalnej i promocję dziedzictwa historycznego, zostały włączone do podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Konsultacje społeczne dotyczące naboru pomysłów na przedsięwzięcia rewitalizacyjne do objęcia zapisami Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Białowieża na lata 2024-2030 były prowadzone w okresie od 12 listopada do 12 grudnia 2024 r., z uzupełnieniami złożonych formularzy do końca grudnia 2024 r.

Przeprowadzone będą także konsultacje społeczne projektu GPR. Konsultacje będą się odbywać w okresie marzec - kwiecień 2025 r. w następujących formach:

- zbierania uwag w wersji elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego,
- zbierania uwag w wersji papierowej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego,
- zbierania uwag ustnych,
- otwartego spotkania konsultacyjnego dla mieszkańców.

Należy podkreślić, że konsultacje odbędą się zgodnie z art. 6 ustawy o rewitalizacji, czyli z publicznym powiadomieniem, na stronach internetowych gminy, BIP, mediach społecznościowych Gminy, ogłoszeniach w urzędzie o przedmiocie i terminach konsultacji.

3. Etap wdrożenia i oceny GPR

Partycypacja społeczna na etapie wdrożenia i oceny GPR odgrywa istotną rolę w zapewnieniu skutecznego i zrównoważonego procesu rewitalizacji. Na tym etapie wdrażane są konkretne działania i projekty mające na celu poprawę rewitalizowanego obszaru. Kluczową rolę odgrywa zaangażowanie społeczne, które sprzyja współpracy mieszkańców i interesariuszy w monitorowaniu postępów, ocenie efektów oraz wskazywaniu obszarów wymagających dalszych działań lub korekt.

Podczas wdrażania GPR, partycypacja społeczna może przybierać różne formy, takie jak:

- Organizacja spotkań, podczas których mieszkańcy oraz interesariusze są informowani o postępach realizacji programu, bieżących projektach i planach, a także mają możliwość wyrażenia swoich opinii i sugestii.
- Prowadzenie konsultacji społecznych w celu zebrania opinii i uwag dotyczących konkretnych działań i projektów w ramach GPR, co pozwala na uwzględnienie różnych perspektyw i potrzeb lokalnej społeczności.
- Dokonanie oceny rezultatów działań realizowanych w ramach programu we współpracy z mieszkańcami i interesariuszami. Analizie podlegają osiągnięte cele, skuteczność projektów oraz efektywność wykorzystania zasobów, przy uwzględnieniu opinii i doświadczeń lokalnej społeczności.

Zostanie powołany Komitet Rewitalizacyjny, który będzie odpowiadał m.in. za nawiązywanie kontaktu z interesariuszami obszarów objętych rewitalizacją. W ramach współpracy mieszkańcy i interesariusze będą mogli aktywnie uczestniczyć w monitorowaniu postępów, ocenie rezultatów oraz wspólnie opracowywać zalecenia i rekomendacje dotyczące dalszych działań.

W skład Komitetu Rewitalizacyjnego zaproszeni zostaną przedstawiciele kluczowych podmiotów, w tym:

- Białowieskiego Parku Narodowego i Nadleśnictwa Białowieża, jako podmioty odpowiedzialne za ochronę środowiska,
- Organizacji reprezentujących osoby niepełnosprawne, które będą dbać o uwzględnienie potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami,
- Stowarzyszeń kobiecych, w tym np. Koła Gospodyń Wiejskich, zapewniających perspektywę równości płci,
- Organizacji działających na rzecz włączenia społecznego, takich jak Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz lokalne organizacje pozarządowe pracujące z grupami marginalizowanymi.

Dzięki takiemu składowi Komitetu, monitoring i ewaluacja działań rewitalizacyjnych będą uwzględniać perspektywy różnych grup społecznych, ze szczególnym naciskiem na ochronę środowiska, włączenie społeczne, prawa osób niepełnosprawnych oraz równość płci i niedyskryminację.

Realizacja i ocena programu z uwzględnieniem partycypacji społecznej pozwala na włączenie głosu mieszkańców i interesariuszy, zwiększa transparentność działań, wzmacnia ich legitymację oraz podnosi szanse na skuteczne przeprowadzenie procesu rewitalizacji. Jest to kluczowy element budowania trwałych i zrównoważonych zmian w społeczności lokalnej.

11. System monitorowania i oceny gminnego programu rewitalizacji

11.1 Monitorowanie GPR

Wdrożenie i skuteczne monitorowanie Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Białowieża stanowi kluczowy element efektywnego prowadzenia procesu rewitalizacji. Odpowiedzialność za koordynację działań rewitalizacyjnych oraz ocenę postępów realizacji Programu spoczywa na Wójcie Gminy. W celu zapewnienia transparentności, efektywności oraz partycypacyjnego charakteru procesu rewitalizacji, powołany zostanie Komitet Rewitalizacyjny, pełniący rolę strategicznego organu doradczego i nadzorującego.

Komitet Rewitalizacyjny będzie składał się z przedstawicieli różnych grup interesariuszy, w tym reprezentantów Urzędu Gminy Białowieża, radnych gminnych, organizacji pozarządowych, lokalnych przedsiębiorców, mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz – w razie potrzeby – ekspertów z zakresu rewitalizacji, planowania przestrzennego czy ochrony środowiska. Skład Komitetu zatwierdzi Wójt Gminy, a jego członkowie zostaną powołani na czas obowiązywania Programu z możliwością przedłużenia lub zmian w trakcie jego realizacji. Komitet pełnić będzie funkcję nadzorującą realizację celów Programu, monitorując postępy projektów rewitalizacyjnych, oceniając osiągnięte rezultaty oraz rekomendując działania korygujące w przypadku napotkanych trudności.

Do kluczowych zadań Komitetu należeć będzie regularne monitorowanie efektów wdrażanych projektów rewitalizacyjnych oraz ocena ich wpływu na rozwój społeczno-gospodarczy gminy. Komitet będzie odpowiedzialny za gromadzenie danych dotyczących realizacji działań, w tym szczegółowych informacji o wydatkowaniu środków finansowych, osiągniętych rezultatach i poziomie zaangażowania społeczności lokalnej. W tym celu opracowywane będą okresowe raporty monitoringowe zawierające analizę postępów, ocenę realizacji wskaźników produktu i rezultatu oraz propozycje ewentualnych działań korygujących. Raporty te będą przekazywane Radzie Gminy oraz publikowane na stronie internetowej gminy, zapewniając pełną transparentność procesu rewitalizacji.

Komitet będzie obradował co najmniej dwa razy w roku, jednak w przypadku konieczności szybkiego reagowania na zmieniające się okoliczności lub pojawiające się wyzwania możliwe będą dodatkowe spotkania. Prace Komitetu będą prowadzone w trybie jawnym, a jego posiedzenia będą otwarte dla mieszkańców oraz zainteresowanych stron, co zapewni szeroki udział społeczności lokalnej w procesie rewitalizacji. Kluczową rolę w pracach Komitetu odegra również dialog z mieszkańcami, którzy będą mogli zgłaszać swoje uwagi, potrzeby oraz inicjatywy za pośrednictwem spotkań konsultacyjnych czy formularzy zgłoszeniowych.

System monitorowania obejmie analizę wskaźników ilościowych i jakościowych, takich jak liczba zrealizowanych projektów rewitalizacyjnych, liczba uczestników wydarzeń społecznych i kulturalnych, poziom wykorzystania przestrzeni publicznych, zmiany w zatrudnieniu na obszarze rewitalizacji, poziom zaangażowania społeczności lokalnej, a także wskaźniki dotyczące ochrony środowiska i stanu infrastruktury technicznej. Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych pozwoli na ocenę

skuteczności podejmowanych inicjatyw oraz umożliwi szybką identyfikację ewentualnych problemów wymagających działań naprawczych.

Istotnym elementem monitoringu będzie również zaangażowanie społeczności lokalnej i interesariuszy w ocenę efektów prowadzonych działań. W tym celu organizowane będą cykliczne spotkania konsultacyjne, warsztaty tematyczne oraz badania ankietowe, które pozwolą zebrać opinie mieszkańców na temat efektów rewitalizacji oraz ich oczekiwań wobec dalszych działań. Takie podejście zapewni kompleksową ocenę procesu rewitalizacji oraz umożliwi dostosowanie podejmowanych działań do realnych potrzeb społeczności lokalnej.

Całość procesu wdrażania, monitoringu i ewaluacji będzie realizowana przez pracowników urzędu gminy w ramach obowiązków służbowych, w związku z czym nie przewiduje się ponoszenia dodatkowych kosztów związanych z obsługą procesu. Komitet Rewitalizacyjny powołany przez Wójta Gminy Białowieża jako ciało doradcze, funkcjonować będzie w oparciu o przedstawicieli Urzędu Gminy i gminnych jednostek organizacyjnych, jak również wyłonionych przedstawicieli podmiotów publicznych i prywatnych oraz mieszkańców. Praca w ramach Komitetu Rewitalizacyjnego będzie miała charakter społeczny, nieodpłatny.

Funkcjonowanie Komitetu Rewitalizacyjnego w oparciu o jasno określone zasady i transparentne procedury pozwoli na skuteczną realizację Gminnego Programu Rewitalizacji, przyczyniając się do poprawy jakości życia mieszkańców, wzmacniania więzi społecznych oraz wspierania rozwoju lokalnego w sposób zrównoważony i odpowiadający rzeczywistym potrzebom gminy.

11.2 Ocena postępu realizacji GPR

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Białowieża wymaga usystematyzowanego monitoringu i jednym z podstawowych narzędzi służących do śledzenia postępu realizacji GPR są wskaźniki realizacji. Dostarczają one informacji dotyczących efektów realizacji przedsięwzięć wyszczególnionych w dokumencie.

Tabela 17. Zestawienie wskaźników dla poszczególnych projektów

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Wskaźnik Jednostka miary Wartość docelowa	Źródło danych
P1	Remont klubu wiejskiego w Podolanach Drugich	Wskaźnik produktu: 1. Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach [1 szt.] 2. Liczba zainstalowanych odnawialnych źródeł energii (OZE) [2 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba korzystających z obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach –[100 os./rok]	Sposób pomiaru: protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja użytkowników świetlicy.

P2	Przebudowa i rozbudowa klubu wiejskiego w sołectwie Zastawa	Wskaźnik produktu: 1. Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach [1 szt.] 2. Liczba zainstalowanych odnawialnych źródeł energii (OZE) [2 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba korzystających z obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach –[100 os./rok]	Sposób pomiaru: protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja użytkowników klubu wiejskiego.
P3	Zagospodarowanie i uporządkowanie przestrzeni publicznej przy ul. Kolejowej w Białowieży – etap III	Wskaźnik produktu: Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – [1,0452 ha] Numer działki 797/29 (ha) 0.4037 Numer działki 797/24 (ha) 0.1878 Numer działki 797/32 (ha) 0.4537 Wskaźnik rezultatu: Liczba korzystających z rewitalizowanych obszarów –[500 os./rok]	Sposób pomiaru: Protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja liczby korzystających
P4	EkoŚwiadoma Białowieża - modernizacja oczyszczalni ścieków połączona z programem edukacyjno-aktywizacyjnym dla mieszkańców	Wskaźnik produktu: 1. Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – [2.1643 ha] Numer działki 1015 (ha) 2.1643 Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji – [539 os. – dane na koniec 2022 r.] 2. Liczba korzystających z inicjatyw edukacyjnych–[80 os./rok] 3. Liczba przedsięwzięć proekologicznych – [1 szt.]	Sposób pomiaru: Protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja zorganizowanych działań, ewidencja ludności.
P5	Budowa oświetlenia na ul. Paczoskiego	Wskaźnik produktu: 1. Długość sieci oświetleniowej [1,5 km] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji – [539 os. – według danych na koniec 2022 r.]	Sposób pomiaru: Protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja ludności.

P6	Oświetlenie ul. Cegielnianej w Białowieży	Wskaźnik produktu: 1. Długość sieci oświetleniowej [0,3 km] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji – [539 os. – według danych na koniec 2022 r.]	Sposób pomiaru: Protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja ludności.
P7	Plaża gminna	Wskaźnik produktu: 1. Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – [0.1732 ha] Numer działki 370 (ha) 0.0237 Numer działki 369/2 (ha) 0.1233 Numer działki 369/4 (ha) 0,0262 Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji – [539 os. – według danych na koniec 2022 r.]	Sposób pomiaru: Protokoły odbioru inwestycji, faktury, ewidencja ludności.
P8	Kulturowo-historyczny szlak turystyczny po obszarze rewitalizacji w miejscowości Białowieża - wyznakowanie w terenie, wydanie mapy turystycznej z opisami, rozwinięcie internetowe przez kody QR	Wskaźnik produktu: 1. Liczba wytyczonych szlaków turystycznych [1 szt.] 2. Liczba internetowych wersji szlaków turystycznych poprzez kod QR [1 szt.] 3. Liczba opracowanych materiałów (mapy, broszury) – [1 komplet] 4. Liczba przeprowadzonych spotkań i szkoleń – [2 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba korzystających z rewitalizowanych obszarów –[800 os./rok] 2. Liczba rozdanych wśród mieszkańców i turystów materiałów [2 tys. szt.] 3. Liczba uczestników przeprowadzonych spotkań i szkoleń [50 osób]	Sposób pomiaru: Protokoły odbioru, faktury, raport z przeprowadzonych spotkań i szkoleń.
P9	Działania promujące lokalną kulturę i historię Białowieży oraz integrujące mieszkańców – seria	Wskaźnik produktu: 1. Liczba opracowanych folderów promujących lokalną kulturę i historię [11 szt.] 2. Liczba przeprowadzonych spotkań – [11 szt.]	Sposób pomiaru: Protokoły odbioru, faktury, raport z przeprowadzonych spotkań.

	folderów i spotkań integracyjnych	Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba folderów rozdanych wśród mieszkańców i turystów [2 000 szt.] 2. Liczba uczestników przeprowadzonych spotkań [150 osób]	
P10	Rozwój oferty kulturalnej na obszarze rewitalizacji	Wskaźnik produktu: 1. Liczba zorganizowanych wydarzeń kulturowych – [20 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba uczestników wydarzeń – [300 os./rok]	Sposób pomiaru: Protokół odbioru, faktury, ewidencja liczby zorganizowanych wydarzeń oraz uczestników.
P11	Jarmark Produktów Lokalnych	Wskaźnik produktu: 1. Liczba zorganizowanych jarmarków. [6 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba odwiedzających jarmark (mieszkańcy i turyści) [200 os./rok]	Sposób pomiaru: Protokół odbioru, faktury, raport z wydarzenia, dokumentacja zdjęciowa.
P12	Aktywny Senior	Wskaźnik produktu: 1. Liczba zorganizowanych wydarzeń dla seniorów – [5 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba uczestników wydarzeń – [100 os./rok]	Sposób pomiaru: Protokół odbioru, faktury, ewidencja liczby zorganizowanych wydarzeń oraz uczestników.
P13	Promocja zdrowego stylu życia	Wskaźnik produktu: 1. Liczba zorganizowanych wydarzeń prozdrowotnych – [4 szt.] 2. Liczba zorganizowanych spotkań, prelekcji i warsztatów edukacyjnych promujących zdrowy styl życia i świadome wybory dotyczące zdrowia. – [3 szt.] Wskaźnik rezultatu: 1. Liczba uczestników zorganizowanych wydarzeń prozdrowotnych – [70 os./rok] 2. Liczba uczestników zorganizowanych spotkań, prelekcji i warsztatów edukacyjnych promujących zdrowy styl życia i świadome wybory dotyczące zdrowia – [50 os./rok]	Sposób pomiaru: Protokół odbioru, faktury, ewidencja liczby zorganizowanych wydarzeń oraz uczestników.

Źródło: Opracowanie własne

Ocena realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Białowieża będzie prowadzona zgodnie z art. 22 ustawy o rewitalizacji, który nakłada obowiązek cyklicznej weryfikacji aktualności i stopnia realizacji programu. Ocena ta będzie dokonywana co najmniej raz na trzy lata, zgodnie z systemem monitorowania określonym w dokumencie GPR.

Celem oceny jest sprawdzenie, w jakim stopniu realizowane działania przyczyniają się do osiągnięcia celów rewitalizacji oraz czy podejmowane przedsięwzięcia odpowiadają na bieżące potrzeby społeczności i sytuację na obszarze rewitalizacji. Weryfikacja pozwoli także na określenie, czy GPR wymaga modyfikacji, aktualizacji lub ewentualnego zakończenia jego realizacji.

Proces oceny GPR

1. Monitorowanie realizacji działań

Ocena GPR opiera się na analizie stopnia wdrażania poszczególnych przedsięwzięć oraz osiągania zakładanych wskaźników. Gmina Białowieża będzie gromadzić dane dotyczące:

- liczby zrealizowanych projektów,
- skuteczności działań rewitalizacyjnych,
- stopnia zaangażowania społeczności lokalnej,
- zmian w zakresie sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej obszaru rewitalizacji.

2. Ocena aktualności dokumentu

Weryfikacja będzie obejmować analizę zgodności działań z bieżącymi potrzebami obszaru rewitalizacji. W przypadku stwierdzenia, że GPR jest nieaktualny, Wójt Gminy Białowieża przedstawi Radzie Gminy wniosek o jego aktualizację.

3. Decyzja o dalszej realizacji lub zakończeniu GPR

Jeśli w wyniku oceny zostanie stwierdzone, że cele rewitalizacji zostały osiągnięte, Rada Gminy Białowieża uchyli uchwałę w sprawie GPR w całości lub w części, kończąc realizację programu. Decyzja może być podjęta z własnej inicjatywy lub na wniosek Wójta Gminy.

Regularna ocena i monitoring GPR pozwolą na dostosowanie działań rewitalizacyjnych do zmieniających się warunków oraz zapewnią skuteczność procesu rewitalizacji w Gminie Białowieża.

12. Określenie niezbędnych zmian w uchwałach

Ustalenia Gminnego Programu Rewitalizacji nie wpływają na konieczność zmian w uchwałach, o których mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 725).

13. Określenie niezbędnych zmian w uchwale, o której mowa w art. 7 ust. 3

Przyjęcie uchwały o zasadach wyznaczania składu oraz zasadach działania Komitetu Rewitalizacji nastąpi po przyjęciu Gminnego Programu Rewitalizacji, dlatego nie występuje konieczność dokonywania zmian.

14. Wskazanie, czy na obszarze rewitalizacji ma zostać ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 ustawy o rewitalizacji, wraz ze wskazaniem okresu jej obowiązywania

Gmina Białowieża nie planuje ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji.

15. Sposób realizacji gminnego programu rewitalizacji planowania i zagospodarowania przestrzennego

15.1. Zakres niezbędnych zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Ustalenia Gminnego Programu Rewitalizacji nie naruszają ustaleń obowiązujących studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy z 1999 r.

Jednocześnie Gmina Białowieża prowadzi obecnie prace nad Planem ogólnym gminy, który zgodnie z przepisami zastąpi studium z dniem 1 stycznia 2026 r. Nowy dokument będzie stanowił podstawę do dalszego planowania przestrzennego i realizacji działań rewitalizacyjnych, uwzględniając aktualne potrzeby rozwojowe gminy oraz uwarunkowania przestrzenne.

15.2. Wskazanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego koniecznych uchwalenia albo zmiany

Na terenie obszaru rewitalizacji (ul. Kolejowa, Stacja Towarowa) obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego przyjęty uchwałą nr XXXII/177/98 Rady Gminy z dnia 17 kwietnia 1998 r. w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego Białowieży. Plan nie wymaga zmian w związku z planowanymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi.

16. Spis tabel, map, rysunków

16.1. Spis tabel

Tabela 1. Obszar rewitalizacji – ulice	17
Tabela 2. Zestawienie wskaźników w sferze społecznej obszaru rewitalizacji ze średnią gminną w 2022 roku.....	18
Tabela 3. Zmiany demograficzne na obszarze rewitalizacji	21
Tabela 4. Bezrobocie w 2022 roku	22
Tabela 5. Ubóstwo w 2022 roku	23
Tabela 6. Powody i liczby przyznania pomocy społecznej w obszarze rewitalizacji w 2022 roku.....	23
Tabela 7. Poziom niepełnosprawności w 2022 roku.....	24
Tabela 8. Przestępczość w obszarze rewitalizacji w 2022 roku.....	25
Tabela 9. Liczba wydarzeń kulturalnych i ilość czytelników w 2022 roku	27
Tabela 10. Zdawalność egzaminu ósmoklasisty – średnia wyników uczniów w 2022 roku.....	29
Tabela 11. Poziom przedsiębiorczości obszaru rewitalizacji na tle gminy Białowieża w 2022 roku	31
Tabela 12. Zestawienie wskaźników w sferze środowiskowej obszaru rewitalizacji ze średnią gminną w 2022 roku.....	34
Tabela 13. Liczba przystanków komunikacyjnych w 2022 roku	38
Tabela 14. Komplementarność międzyokresowa – przykładowe projekty.....	82
Tabela 15. Wzajemne powiązania projektów	85
Tabela 16. Indykatywne źródła finansowania.....	90
Tabela 17. Zestawienie wskaźników dla poszczególnych projektów	99

16.2. Spis map

Mapa 1. Podział gminy na jednostki analityczne	11
Mapa 2. Obszar rewitalizacji w gminie Białowieża	16
Mapa 3. Obszar rewitalizacji Białowieża Południe	17

16.3 Spis rysunków

Rysunek 1. Infografika - Synteza diagnozy obszaru rewitalizacji.....	12

Załącznik graficzny nr 1 przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji